LAISVĖ

ŠIAME NUMERY:

LIETUVA RUSINAMA IR NAIKINAMA

LIETUVIŲ TAUTINIS IŠLIKIMAS AMERIKOJ

ILIUZIJOS APIE KOMUNIZMĄ

APLINKOS ĮTAKA MŪSŲ JAUNIMUI

* * *

DARBAI IR IDĖJOS. VARDAI ĮVYKIUOSE IDĖJOS SPAUDOJE. ŽVILGSNIS KNYGŲ LENTYNON.

1962 Lapkritis Nr. 30(67)

TURINYS

Vytautas Vaitiekūnas: Lietuva atviro rusinimo kelyje 1
Maironis: Didvyrių kapai 11
Okupuotos Lietuvos ūkio padėtis sovietiniam veidrody 12
Kova prieš religiją Okup. Lietuvoj . . . 17
Antanas Musteikis: Realybė ir iliuzijos . 22
Ark. Matulionis — tyliosios Bažnyčios žibintas 27
Jonas Šoliūnas: Žvilgsnis į save 29
Mečys Musteikis: Plataus masto studijų savaitė Vokietijoj 37
Prie mėlynų kalnų ir ežerų 41
Ar kova už rezoliucijas kongrese bus laimėta? 44
Laisvųjų ir pavergtųjų lietuvių susitikimas Helsinky 48
Madrido lietuviškasis balsas 52
Gerardas Balčiūnas: Socialinis ir filosofinis klimatas Šiaur. Amerikoje akademiniam jaunimui ir intelektualams . . 55
Darbai ir Idėjos. Idėjos spaudoje, Vardai įvykiuose, Žvilgsnis knygų lentynon 37-64

Redaguoja — Redakcijos kolektyvas: vyr. redaktorius — Stasys Daunys, redaktoriai — Petras Bagdonas, Juozas Baužys, Aloyzas Baronas, Vladas Būtėnas, Vincas Rygertas.

Redakcijos adresas — Į Laisvę. 2801 W. 38 St., Chicago 32, Illinois. Telef.: Cliffside 4-2139.

Viršelio vinjetė — dail. T. Valiaus

Administratorus — Kostas Bružas

Administracijos adresas: Į Laisvę, 10734 S. Eberhart Ave., Chicago 28, Ill. Telef. IN 8-6189

* * *

Į LAISVĘ — TOWARD FREEDOM, Lithuanian quarterly of politics. Address: 2801 W. 38 St., Chicago 32, Ill. **Business manager:** K. Bružas, 10734 So. Eberhart Ave., Chicago 28, Illinois.

KU biblioteka

ADMINISTRACIJOS PRANEŠIMAI

Administracija dėkoja visiems tiems, kurie jautriai atsiliepė į paraginimą sutvarkyti savo prenumeratų sąskaitas. Administracija prašo ir tikisi, kad ir visi kiti, gavę paraginimo laiškus, nedelsdami atsilieps į prašymą.

Į Laisvę skaitytojai, pakeitę savo adresus, tuojau praneškite savo adresą administracijai.

Į LAISVĘ METINĖ PRENUMERATA:

Amerikoje (Šiaurės ir Pietų) $3.00; Australijoj ir D. Britanijoj — L. 10; Italijoj — L. 900; Prancūzijoj — F. 10.— Švedijoj — Kr. 10; Šveicarijoj — Fr. 8; Vokietijoj — DM 8.

ATSKIRAS NUMERIS

Amerikoje $1.00; Australijoje ir Britanijoje — L.3; Italijoje — L. 300; Prancūzijoje — Fr.2.50; Šveicarijoje — Fr. 3; Švedijoje — Kr. 3; Vokietijoje — DM. 2.

Norintieji Į Laisvę žurnalą gauti oro paštu primoka faktines oro pašto išlaidas.

Į LAISVĘ

1962 M. LAPKRITIS

NR. 30 (67)

SOVIETINIO UNITARIZMO KĖSLAI Į LIETUVIŲ TAUTOS EGZISTENCIJĄ

LIETUVA ATVIRO RUSINIMO KELYJE

VYTAUTAS VAITIEKŪNAS

Prieš keletą metų Į LAISVĘ skiltyse dr. J. Grinius, svarstydamas Europos apsijungimo tendencijas, rašė, kad "Europos tautos yau yra atėjusios į tokį istorinį tarpsnį, kuriame tautinės suvereninės valstybės izoliuotai nebegali išsilaikyti. Nebegali net didžiosios tautos." (**Į Laisvę**, 1955/5 nr. 9 psp). Konstruktyviai ir konkrečiai antvalstybės idėja ir jos praktiškas vykdymas yra taip pat aptarti gairėsi **Į Pilnutinę Demokratiją** (**Į Laisvę** leidinys, 1958, New Yorkas, 38 - 46 p.p.). Čia greta tezės, kad "Tautinė valstybė yra savaimingas žmogaus asmens išsivystymas į tautinio suverenumo organizaciją", t. y. į tautinę valstybę, tuoj pat formuluojama ir antroji tezė, kad "Valstybių jungimasis į antvalstybę yra neišvengiama dabartinio kultūros laipsnio apraiška". Nepraėjus nė dešimtmečiui nuo šių tezių pasirodymo, Europos Bendrosios Rinkos bendruomenė jau yra konkretus pavyzdys antvalstybės idėjos praktiško vykdymo.

Būdinga, tačiau, kad sykiu su tautų suartėjimu, su jų glaudesniais ryšiais ir su valstybių apsijungimo į antvalstybines organizacijas vystymusi Vakarų Europoje lygiagrečiai vystosi bei stiprėja taip pat pagarba ir garantijos tautinei individualybei, tautinės kultūros savitu-

mams. Tai yra ne kas kita, kaip demokratinio principo išsiskleidimas tautų tantykiuose. "Kaip tautinė valstybė yra pagrįsta asmens pirmenybės principu, taip antvalstybinė organizacija turi būti pagrįsta tautinės individualybės pirmumo principu", — sakoma gairėsi **Į Pilnutinę Demokratiją.** "Kaip tautinėje valstybėje demokratija yra būtina žmogaus asmeniui išsiskleisti, taip juo labiau demokratija būtina antvalstybėje, kad tauta savo savaimingumą galėtų išskleisti". "Kultūrinėje srityje antvalstybė turi laiduoti kiekvienai tautai kultūrinės kūrybos, jos pobūdžio ir jos santvarkos laisvę pagal kiekvienos tautos apsisprendimą, paremtą tautiniu charakteriu, tradicijomis ir pažiūromis". (Op. cit. 44-45 psp.). Tokie yra tautų suartėjimo ir valstybių apsijungimo į antvalstybines organizacijas **demokratiniai pagrindai.** Jiems diametraliai priešingi yra kanonizuoti kompartijos naujojoje programoje ir beatodairiškai vykdomi sovietinio totalizmo antvalstybės — Sovietų Sąjungos [1] — praktikoje. Kai antvalstybės demokratinė sąranga remiasi daugingumo - pluralizmo principu ir yra saistoma atskirų tautų savitumo, tai sovietinio totalizmo antvalstybė, tas naujoviškas antvalstybinis tautų kalėjimas, yra pastatytas ant tautų individualybės sunaikinimo, t. y. ant genocidinio pagrindo. Vietoj pluralizmo — unitarizmas. Unitarizmas kompartijos ir valstybinio aparato sąrangoje, unitarizmas ūkinis, unitarizmas tautinis - kultūrinis. Šis genocidinis unitarizmas, carinėje Rusijoje vykdytas "edinoj i nedelimoj" — vieningos ir nedalomos — imperijos šūkiu, dar atkakliau skelbiamas ir vykdomas sovietinio totalizmo antvalstybėje proletarinio internacionalizmo, socialistinio patriotizmo, socialistinio realizmo šūkiais. Šiuo genocidinio unitarizmo atžvilgiu Lenino - Stalino - Chruščiovo politikos tikslai ir siekimai nesiskiria nuo buv. Rusijos carų politikos tikslų ir siekimų, o sovietinio totalizmo metodai savo rafinuotumu, planingumu ir beatodairiškumu toli palenkia savo pirmatakų carų genocidinės politikos metodus.

Genocidinis unitarizmas kompartijos naujojoje programoje

Visos viltys, kad 1956 XX-me kompartijos suvažiavime pradėtas Stalino nuvainikavimas daugiau ar mažiau atsilieps ir Kremliaus politikai sovietų pavergtųjų tautų atžvilgiu, jau 1958 pasirodė absoliučiai tuščios. Visas skirtumas tarp Stalino politikos ir Chruščiovo politikos pasirodė tik toks, kad pirmasis daugiau praktikavo biologinį genocidą, o pastarasis daugiau praktikuoja kultūrinį genocidą. Kultūrinio genocido priemonės buvo plačiai vartojamos ir Stalino eroje, bet jos nebuvo tokios intensyvios ir nebuvo suprogramintos. Kompartijos naujoji programa nedviprasmiškai yra nustačiusi, kad ligšiolinė vadinama **daugianacionalinė** So-

---

[1]) Iki 2-ojo pasaulinio karo apjungusi 11 suvereninių respublikų — Rusiją, Ukrainą, Gudiją, Azerbaidžaniją, Gruziją, Armeniją, Turkmėniją, Uzbekiją, Tadžikiją, Kazachiją, Kirgiziją — o 2-ojo pasaulinio karo eigoje okupavusi ir smurtu bei klasta prisijungusi dar 5 suverenines respublikas — Kareliją, Moldaviją, Estiją, Latviją, Lietuvą — Sov. S-ga savo sudėtimi ir konstitucija yra antvalstybė.

vietų Sąjunga būtų sulydinta į monolitinę rusišką imperiją, į vadinamą **bendranacionalinę** sovietinę valstybę. (Plg. **Komunistas,** Vilnius, 1962/3 nr. 63 psl.). Kas per šimtmečius nepasisekė Rusijos carams, tatai pasiryžta įvykdyti sovietinio totalizmo antvalstybės kelių. Šiam uždaviniui kompartijos naujoji programa yra nužymėjusi tris pagrindines magistrales: 1) pašalinti Sovietų Sąjungos sąrangoje federacinius atributus; 2) pakeisti Sovietų Sąjungos tarptautiškai pripažintose sienose ir jos okupuotuose kraštuose gyvenančių tautų kalbos ir kultūros elementus; 3) pakeisti sovietinių respublikų ir okupuotų kraštų gyventojų tautinę sudėtį.

"Dar labiau bus išvystytas leninis demokratinio centralizmo principas", — naujoji programa nustato kompartijai uždavinį Sovietų Sąjungos sąrangos atžvilgiu. Kadangi ir ligšiolinėje Sovietų Sąjungos sąrangoje ir kompartijos organizacija ir valstybinis aparatas yra sudaryti pagal "leninį demokratinio centralizmo principą" ir tuo būdu visa valdžia sukoncentruota Sovietų Sąjungos kompartijos centro komitete ir jo prezidiume, tai klausimas, į ką daugiau tas centralizmas dar galima išvystyti? Šį klausimą atsako Maskvos žurnalas **Sovetskoje Gosudarstvo i Pravo.** (1961 gruodžio Nr. 12). Svarstydamas partijos naująją programą, žurnalas daro išvadą, kad Sovietų Sąjungos federacinė struktūra jau yra savo vaidmenį suvaidinusi ir kad vadinamos išplėstinės komunizmo statybos laikotarpis sykiu yra pereinamasis laikotarpis iš federacinės sąrangos į unitarinę, į visų Sovietų Sąjungos tautybių darbo žmonių visišką valstybinę vienatiją. Faktiškai ir ligšiolinė Sovietų Sąjungos struktūra federacinė yra tik iš vardo. Visi sprendimai priklauso išimtinai Kremliui. Tačiau net ir tik toks nominalinis federalizmas, pasirodo, Kremliui yra neparankus ir partijos naujoji programa įpareigoja jį likviduoti.

"Sovietinių respublikų sienos TSRS ribose vis labiau netenka savo buvusios reikšmės", — skelbia naujoji programa, nustatydama partijai vadinamų respublikų ūkio santykių atžvilgiu tokius uždavinius: "toliau visapusiškai vystyti visų sovietinių nacijų ekonomiką, ... tobulinti socialistinį darbo pasidalinimą tarp respublikų, vienijant ir sutelkiant jų darbo pastangas, ... koordinuoti ūkinę veiklą, tam tikrose zonose gali būti sudaromi tarprespublikiniai ūkiniai organai". Ir lig šiol Sovietų Sąjungos sąrangoje centralistinis ūkinis unitarizmas yra išvystytas iki kraštutinumo. Vadinamų respublikų ūkio planai ir biudžetai yra tik atskiros sudėtinės dalys vientiso sąjunginio ūkio plano ir biudžeto. Ne respublikos kompartija ar vyriausybė, bet tik Kremlius sprendžia, kurią respublikos ūkio sritį plėsti, kur, kada kurią įmonę statyti, kam kuriuos respublikos gaminius parduoti. Net įmonių vadovybės skyrimas ir personalo sudėtis nepatikėta respublikos laisvam pasirinkimui. Bet sovietiniam unitarizmui ir to yra per maža. Todėl ūkio sąrangoje net pirmiau nei politinėje - administracinėje sąrangoje turi išnykti "Sovietinių respublikų sienos TSRS ribose". Praktiškai į tai einama, sudarinėjant vadinamus ūkinius regionus, apimančius kelias vadinamas respublikas. Suplanavęs germanizuoti Baltijos kraštus, Hitleris buvo įsteigęs "Ostlandą". Sovietinis kolonizmas

"Ostlando" vietoj pasirinko ūkinius regionus. Bet ir nacinio ir sovietinio kolonizmo tikslas yra tas pats — naikinti atskirų respublikų apraiškas, niveliuoti jų egzistenciją.

Tačiau nei politinis - administracinis, nei ūkinis unitarizmas dar nėra tokie veiksniai, kurie užtikrintų sovietinės antvalstybės monolitiškumą. Carinės imperijos politikoje ir ūkinėje sąrangoje nebuvo nė šešėlio net ir nominalinių federacinių elementų. Lietuva buvo tik Rusijos "sievero-zapadnyj kraj" — šiaurės vakarų kraštas. Vienok mūsų tautos individualybė dėl to nesunyko. Sovietinės antvalstybės monopolitiškumo kalviai to nebus pamiršę. Jie todėl lygiagrečiai su politinio-administracinio ir ūkinio unitarizmo užmačiomis naujojoje kompartijos programoje nubrėžė ir sovietinės antvalstybės kultūrinio unitarizmo gaires.

"Išplėstinė komunistinė statyba reiškia naują nacionalinių santykių vystymosi etapą", — skelbia naujoji programa. "Šiam etapui būdingas tolesnis nacijų suartėjimas ir visiška jų vienybė" ("polnoje edinstvo"). "Vystosi bendra visoms sovietinėms nacijoms internacionalinė kultūra". Nors "kalbos skirtumų išnykimas yra žymiai ilgesnis procesas, negu klasinių ribų išnykimas", tačiau "rusų kalba faktiškai tapo bendra visų TSRS tautų tarpnacionalinio bendravimo ir bendradarbiavimo kalba". Kad šios programinės tezės taptų tikrove, programa įpareigoja kompartiją padėti "(sovietinėms nacijoms) toliau vienoms kitas turtinti ir artėti", įpareigoja "vykdyti internacionalizmo principą,[2]... kovoti prieš bet kokio nacionalizmo ir šovinizmo pasireiškimus ir atgyvenas, prieš nacionalinio ribotumo ir išskirtinumo, praeities idealizavimo ir socialinių prieštaravimų tautų istorijoje užtrynimo tendencijas, prieš atgyvenusius papročius ir įpročius". Kremliaus planus ir pastangas sovietinės antvalstybės kultūriniam unitarizmui pasiekti trumpai mes vadiname komunistine indoktrinacija ir rusifikacija.

Komunistinės indoktrinacijos mašina

Kaip visa sovietinės antvalstybės sistema, taip ir jos komunistinės indoktrinacijos mašina ir jos vairavimas yra griežtai centralizuotoje Kremliaus galioje. Kiekvienas projektas ir jo vykdymo planas paruošiamas ir priimamas pačių Kremliaus viršūnių — kompartijos Centro Komiteto ar jo prezidiumo. Čia priimti nutarimai, nurodymai ar te-

---

[2]) Kiekvienos sovietinės sąvokos prasmė yra dialektinė, t.y. vienokia komunistams ir rusams ir kitokia nekomunistams ir nerusams. Tautų apsisprendimas, nekomunistiniam pasauliui taikomas, reiškia laisvą pasirinkimą valstybinės nepriklausomybės ir ryšių bei santykių su kitomis valstybėmis, o taikomas sovietinei antvalstybei reiškia Kremliaus nutarimą. nternacionalizmas, taikomas nekomunistiniam pasauliui, reiškia tarptautinį bendradarbiavimą bendrajai gerovei, taikomas sovietinei antvalstybei — savo tautos reikalų; subordinavimą Kremliaus interesams. Nacionalizmas, taikomas rusams, reiškia atsidavimą savo tėvynei, taikomas nerusams — buržuazinė ideologija, žadinanti tarp nacijų neapykantą. Šovinizmas — rusams išvis nepritaikomas ir niekad neužsimenamas, nerusams — labiausiai reakcinis nacionalizmas. Patriotizmas — rusams reiškia atsidėjimą Kremliui. Tėvynė rusui reiškia Rusiją, nerusui — Sovietų Sąjungą.

zės pateikiami atskirų respublikų partijos patikėtiniams — partijos respublikiniams sekretoriatams ir biurams vykdyti. Kompartijos respublikinė ekspozitūra iš Kremliaus gautą uždavinį toliau perteikia partijos rajoniniams organams, o svarbiais atvejais vykdymui angažuoja ir specialų propagandos aparatą ir dar jam talką iš šalies.

Specialų propagandos aparatą sudaro atitinkami partijos pareigūnai ir apie 17,000 propagandistų, sutelktų vadinamoje politinių ir mokslinių žinių skleidimo draugijoje. Propagandos talkininkais yra mokytojai, gydytojai, bibliotekininkai, žemės ūkio specialistai ir kiti administracijos pareigūnai. Pvz. 1962 balandžio 13 Kaune buvo suorganizuotas specialus pasitarimas komunistinės indoktrinacijos klausimais. Vilniaus **Tiesa** (1962. 4. 14). praneša, kad pasitarime dalyvavo per 3,000 žmonių: partijos sekretorių, propagandistų, agitatorių, bibliotekininkų, spaudos bei leidyklų darbuotojų, mokslo, literatūros, meno atstovų, mokytojų ir kitų administracijos pareigūnų. Pasitarimui vadovavo Lietuvos kompartijos pirmasis sekretorius A. Sniečkus, vadinamas ministeris pirmininkas M. Šumauskas, Saugumo komiteto pirmininkas A. Randakevičius, LKP CK narys ir sekretorius ideologijos klausimams A. Barkauskas, **Tiesos** redaktorius G. Zimanas. Savo ruožtu partijos rajoniniai organai ar atitinkamos administracijos įstaigos, dažniausiai švietimo administracijos rajoniniai pareigūnai, organizuoja savo rajonų atitinkamas konferencijas ar pasitarimus. Pvz. Klaipėdos miesto partijos komitetas 1962 kovo 26 suorganizavo konferenciją vadinamo proletarinio internacionalizmo ir vadinamos tautų draugystės stiprinimo klausimais. Partijos sekretorių, profsąjungos veikėjų, įstaigų, įmonių ir mokyklų vadovų susirinkę apie 400. Atitinkami propagandos aparato kadrai juos švietė tokiomis temomis kaip "TSRS nacionalinės politikos triumfas", "Rusų - lietuvių santykių istorinė raida", "Tautų santykiai išplėstinės komunizmo statybos laikotarpiu", "Nacionalistai — aršiausi priešai." Šiuo būdu yra organizuojama talka specialiems komunistinės indoktrinacijos kadrams.

Kai jau patys kadrai ir jiems talka kuriuo indoktrinuojamuoju klausimu yra paruošti, prasideda visuotinė ofenzyva į mases. Mokyklose, vadinamuose kultūros namuose, įstaigose, kolchozuose organizuojami vadinami teminiai vakarai, paskaitos, pranešimai, disputai, lektoriumai ir panašiais vardais ir pretekstais žmonių suvarymai indoktrinacinėms injekcijoms. Vilniaus **Komunistas** (1962 kovo Nr. 3) rašo, kad "pastaruoju metu vis plačiau vystomas paskaitinis darbas pagal darbo žmonių gyvenamą vietą. Vilniuje prie namų valdybų nr. nr. 8, 16 ir 17 veikia nuolatiniai lektoriumai, kuriuos lanko namų šeimininkės, pensininkai." Štai kuriuo būdu net tokie žmonės, kurių komunistinės indoktrinacijos mašina negali pasiekti darbovietėse ar mokyklose, yra suvaromi indoktrinacinėms injekcijoms.

Indoktrinacijos turinio kertinės atramos yra: (a) sovietinė sistema yra istorinė būtinybė ir todėl neišvengiamai užviešpataus visą pasaulį; (b) rusų tauta yra pašaukta vadovauti šios istorinės būtinybės vyksmui; (c) lietuvių tauta ir praeityje buvo, ir dabar yra, ir ateityje bus neatskiriamas rusų tautos satelitas visais savo egzistencijos aspektais: politiniu, ūkiniu ir kultūriniu; (d)

1918 atstatytos nepriklausomybės tarpsnis buvo tik kapitalistinė vergija ir imperialistinio kolonizmo intarpas; Lietuvos tikroji nepriklausomybė apsireiškia tik sovietinėje okupacijoje; (e) aukščiausioji lietuvio dorybė — atsidėjimas Kremliaus interesams; ugdymas tokio susovietinto lietuvio yra visuotinė pareiga ir ugdomasis idealas. Šia prasme Vilniaus **Komunisto** (1962 kovo Nr. 3, 63 psl.) būdingas pamokymas komunistinės indoktrinacijos kadrams. Esą "visiško komunizmo sąlygomis palaipsniui dils nacionalinės ribos, įsigalės bendra kalba", tačiau "jau dabar įvairių tautybių sovietiniai žmonės laiko save bendranacionalinės (ne daugianacionalinės, kaip kad lig šiol buvo. Aut.) sovietinės šeimos nariais. Ir jeigu mūsų žmogus ,atvykęs į užsienį kaip turistas arba tarnybiniais reikalais, klausiamas: "Kas jūs?", — tai jis sako 'Sovietinis' ". Tad ne lietuvis, ne latvis, ne estas, bet "sovietinis".

Ypatingai intensyviai indoktrinacijos mašina veikia mokyklose. Pvz. apie Sovietų Sąjungos kompartijos XXII suvažiavimą okup. Lietuvos Švietimo Ministerijos aplinkraščiu nustatyta pradžios mokyklos I-IV klasių mokiniams dėstyti 8 pamokas vietoj gamtos pažinimo pamokų, toliau V-VI klasių mokiniams 8 pamokas vietoj istorijos pamokų, VII - X klasių mokiniams 8 pamokas vietoj istorijos ir literatūros pamokų ir baigiamosios XI klasės mokiniams apie XXII kompartijos suvažiavimą skirti 34 pamokas. Lietuvos kompartijos pirmasis sekretorius, A. Sniečkus, mokytojus yra prigrąsinęs, kad, nepaisant dėstomojo dalyko, vistiek, ar tai būtų matematika ar muzika, literatūra ar chemija, kiekvieno mokytojo pirmasis uždavinys, anot Sniečkaus, mokytojo garbės reikalas ugdyti mokinius komunistais.

1962 pavasarį Kremliui pertvarkius kolchozų ir sovhozų administravimą ir įsteigus vadinamas teritorines žemės ūkio gamybos valdybas, buvo ypatingai sustiprinti komunistinės indoktrinacijos kadrai kaime. Prie kiekvienos tos valdybos buvo įsteigtas etatinis partorgas, t. y. partijos organizatorius su keliais instruktoriais, ir taip pat etatinis komsorgas, t. y. komsomolo organizatorius, su keliais pagelbininkais - instruktoriais. Tuo būdu okup. Lietuvos kaimo komunistinės indoktrinacijos kadruose atsirado apie 300 naujų etatinių partorgų, komsorgų ir jų pagelbininkų - instruktorių.

Prie visų aukščiau suminėtų komunistinės indoktrinacijos kadrų pridėję dar vadinamas visuomenines organizacijas: spaliukus, pionierius, komsomolą, profsąjungas, rašytojų sąjungą, teatro draugiją, dailininkų sąjungą, žurnalistų sąjungą, architektų sąjungą[3]), kurios pajungtos komunistinės indoktrinacijos uždaviniams vykdyti, — galime susidaryti okup. Lietuvos komunistinės indoktrinacijos mašinos apytikrį vaizdą. O

---

[3]) Sovietinės antvalstybės unitarizmui būdingas yra faktas, kad visos šios organizacijos, nors savo pavadinimuose ir turi pažymį "LTSR", atseit, "Lietuvos", — yra tik atitinkamų Sov. Sąjungos organizacijų padaliniai, kaip kad Lietuvos kompartija yra tik Sov. Sąjungos kompartijos padalinys. Kokia sovietinė "pažanga", palyginti su carine okupacija, kai lietuviai vis dėlto galėjo turėti savo savarankiškas meno, mokslo, švietimo organizacijas!

turėdami minty, kad šios mašinos veikimą kompartija visokeriopai skatina ir visomis sovietinės antvalstybės priemonėmis paremia, — galime suvokti ir šios indoktrinacinės mašinerijos veikimo intensyvumą.

Rusifikacija be kaukės

Komunistinė indoktrinacija yra ne kas kita, kaip šiek tiek maskuotos rusifikacijos aspektas. Lygiagrečiai indoktrinacijai eina lygiai sistemingos pastangos atviros rusifikacijos Pirmiausia per užkorimą rusų kalbos. Anot Sniečkaus, "Galinga Tarybų Sąjungos tautų bendravimo ir draugystės stiprinimo priemonė yra rusų kalba".

Stalino laikais okup. Lietuvos teismo kalba buvo lietuvių kalba, o jos nemokantieji naudojosi vertėjo pagalba. Chruščiovo teisminė reforma į byloseną įvedė greta respublikos kalbos ir kitas kalbas, faktiškai rusų kalbą. Tuo būdu respublikos teisėjai ir teismo tarnautojai įpareigoti mokėti ir bylas vesti rusų kalba, o rusai kolonistai įgalinti negližuoti respublikos kalbą.

Stalino laikais okup. Lietuvos mokyklose dėstomoji kalba buvo gimtoji kalba, atseit, respublikos kalba, o rusų, lenkų mokyklose respublikos kalba stovėjo toje pačioje plotmėje, kaip rusų kalba lietuvių mokyklose. Chruščiovo mokyklinė reforma panaikino Stalino konstitucijos nuostatą dėl gimtosios kalbos privalomumo mokyklose ir nustatė, kad mokyklos kalbą nusprendžia mokinių tėvai. Tuo būdu ne tik į okup. Lietuvą importuoti rusai kolonistai atpalaiduoti nuo pareigos savo vaikus mokyti lietuvių kalbos, bet ir patys lietuvių mokinių tėvai išstatyti komunistinės indoktrinacijos spaudimui pasirinkti rusų kalbą.

Iš 76 vidurinių specialinių mokyklų 6 dėstomoji kalba yra rusų, o 25 dėstoma lietuvių ir rusų kalbomis. Tad 40% vidurinių specialinių okup. Lietuvos mokyklų yra iš dalies ar visai surusintos. Aukštojo mokslo mokyklose visa eilė dalykų dėstoma lietuvių ir rusų kalbomis, o kai kurie dalykai — tik rusų kalba. Bendrojo lavinimo mokyklose rusų kalba privaloma nuo pradžios mokyklos antrosios klasės. Išskyrus lituanistikos vadovėlius, visi kiti yra vertimai iš atitinkamų rusų vadovėlių. Aritmetikos, algebros, geometrijos, fizikos, braižybos uždavinių pavyzdžiai yra tik rusiški. Ogi ir lituanistikos vadovėlių pavyzdžiai dažnai taip pat specialiai rusiški. Pvz. III klasės lietuvių kalbos vadovėlis mirgėte mirga tokiais pavyzdžiais: "Mūsų Tėvynė yra Tarybų Sąjunga," "Mūsų Tėvynės sostinė yra Maskva", "Visoms Tarybų Sąjungos tautoms daugiausia padeda didžioji rusų tauta", "Gera vaikams gyventi Tarybų šalyje", ir pn.

Be rusinimo pačioje mokykloje plačiai vartojamos užklasinės priemonės: lietuvių mokinių susirašinėjimas su rusais mokiniais, bendros lietuvių ir rusų mokinių stovyklos, bendros ekskursijos, bendros parodos, bendros vadinamos draugystės savaitės ar dienos, bendri vadinamos tautų brolybės vakarai, susitikimai su sovietų armijos dalinių kariais, ekskursijos į Leningradą,, į Maskvą ir į kitus Rusijos miestus. Greta to, "Į sovietinių nacijų vientisumą veda ir meno bei literatūros bendros dekados, įvairių respublikų rašytojų ir meno darbuotojų susirinkimai..., teatrų gastrolės" ir tokie įvykiai kaip Lietuvos, Gudijos ir Kaliningrado

"aukštųjų mokyklų studentų tarprespublikiniai seminarai ir konferencijos bei vasaros stovyklos".

Rusinimo pastangose pastaruoju metu būdingas yra ir toks reiškinys: okup. Lietuvos dailininkų sąjungos suvažiavime (1962. 2. 9-10), okup. Lietuvos kompozitorių sąjungos susuvažiavime (1962. 2. 9-10), okup. Lietuvos žurnalistų suvažiavime (1962. 2. 28) vis dalyvavo gausus būrys vadinamų svečių iš Maskvos, Leningrado ir vadinamų broliškų respublikų. Pvz. kompozitorių suvažiavime tokių "svečių" viešai pasireiškė ne mažiau kaip 7, dailininkų suvažiavime — ne mažiau kaip 10, o teatro draugijos suvažiavime ne mažiau kaip 12, įskaitant Armenijos, Azerbaidžano, Kazachstano, Uzbekijos, Kirgizijos "brolius".

Radijo ir spaudos vaidmeniui rusinimo pastangose pavaizduoti užtenka pacituoti kai kurias ištraukas iš 1961. 4. 26. **Komjaunimo Tiesos.** Antraštė: "Maskva brangi, tu mano mylimiausioji!" Tekste: "Maskva! Koks reikšmingas šis žodis kiekvienam mūsų šalies piliečiui, kiekvienam doram mūsų planetos darbo žmogui... Jame didis pavyzdys viso pasaulio paprastiems žmonėms... Daug įvairių tautų gyvena mūsų šalyje, ir kiekviena jų šlovina Maskvą, nes ji kaip rūpestinga motina nepaliaujamai rūpinasi jų laime ir gerove... 1940 metais lietuvių tauta, ... Lietuvos darbo žmonės pirmą kartą Maskvą atvirai pavadino savo sostine... Jie ir anksčiau visa širdimi linko į Maskvą... Šiandien **Komjaunimo Tiesa** pasakoja apie Maskvą, apie milžinišką ir įvairiapusišką pagalbą, kurią ji teikia lietuvių tautai. Atidžiai įsigilink į šias eilutes, jaunasis drauge, ir tave su nauja jėga apims begalinės meilės jausmas; tu vėl panorėsi patekti į Maskvą, nusilenkti amžinai jaunam Kremliui, pasakyti ačiū Komunistų partijai..."

Tiek komunistinė indoktrinacija, tiek atviroji rusifikacija okup. Lietuvoje yra sovietinės antvalstybės politikos viena iš magistralių į sovietinį monolitiškumą, būtent, magistralė pakeisti mūsų tautos lietuviškajai kultūrai "tarptautine" sovietine kultūra ir lietuvių kalbai — rusų kalba.

Trečioji magistralė — gyventojų sudėties keitimas

Ir vis dėlto Kremlius nepasitiki nė sovietinės antvalstybės politinio — administracinio ir ūkinio unitarizmo sąrangoje sistemingai ir nuolat veikiančios didžiulės indoktrinacijos bei rusinimo mašinerijos išdavomis. Nepasitiki, kad komunistinės indoktrinacijos ir rusinimo nuodai suardytų lietuvių tautinės individualybės substanciją ir iš mūsų tautos padarytų tik vadinamos bendranacionalinės unitarinės sovietinės antvalstybės integralią dalį. Šį Kremliaus nepasitikėjimą labiausiai pabrėžia jo pastangos okup. Lietuvos gyventojų sudėčiai pakeisti. "Atskiros sąjunginės respublikos metai iš metų vis daugiau ir daugiau tampa daugianacionalinėmis", prisipažįsta Maskvos **Pravda.** (1961. 3. 17). Kad sovietinė antvalstybė taptų **bendranacionaline,** Sovietų Sąjungos tautinės respublikos paverčiamos **daugianacionalinėmis**.....

Sovietinė antvalstybės tautinių respublikų "daugianacionalinimo" procese pažymėtinas yra tas faktas, kad rusų infiltracija pirmiausia yra atkreipta į respublikos tautinės substancijos viršutinį sluoksnį. Šiuo būdu Kremlius taiko pirmoj eilėj rusiška priemaiša atskiesti respublikos politi-

niam, ūkiniam ir kultūriniam gyvenimui labiausiai reikšmingą sluogsnį. Pvz. Lietuvos kompartijoje, kuri kaip Kremliaus patikėtinis okup. Lietuvoje, palyginti su kitais gyventojų sluoksniais, yra nepaprastai privilegijuota, rusų elementas yra ypatingai gausus. Pagal Lietuvos kompartijos XIII suvažiavimo (1961. 9. 27-29) duomenis jo delegatų lietuvių buvo 58,8% visų delegatų, o rusų 26,9%, nors pagal gyventojų surašymo duomenis okup. Lietuvoje lietuvių yra 79,3% visų gyventojų, o rusų — 8,5%. Vilniuje, Kaune, Klaipėdoje, kur yra daugiausia importuota rusų kolonistų, yra 49% visų Lietuvos kompartijos narių. Klaidinga būtų prielaida, kad lietuviai sąmoningai kompartijos vengia. Atvirkščiai, Lietuvos kompartija vengia lietuvių, nes Kremliui rūpi, kad ji būtų daugianacionalinė ir su laiku virstų bendranacionaline, sovietiniu žargonu tariant. Ši Kremliaus linija raudona gija driekiasi per visą Lietuvos kompartijos organizaciją, taip pat ir per respublikinę administraciją.

Lietuvos kompartijos XIII suvažiavimo 1961 "išrinktame" jos Centro Komitete rusai sudaro 28,4% visų komiteto narių. Lietuvos kompartijos delegacijoje į Sov. Sąjungos kompartijos XXII suvažiavimą 1961 rusai sudarė 32,2% visų delegatų, 10 rusų tarp 31 delegato.

Lietuvos kompartijos rajoninėse ir vadinamų pirminių organizacijų (skyrių) vadovybėse rusai sudaro apie 26% visų narių. Paskelbus kompartijos naujo statuto projektą, Vilniaus **Komunistas** (1961 spalio, Nr. 10) paskelbė statuto projektui siūlomas pataisas, kad, renkant partijos pareigūnus ar atstovus, būtų leista pastatyti kandidatų daugiau negu reikia išrinkti, kad balsuotojai galėtų **pasirinkti.** Kadangi tokia pataisa galėtų sukliudyti rusų infiltraciją į Lietuvos kompartijos organizaciją, Kremliuje atgarsio ji nerado.

Lygiai "sudaugianacionalinta" yra ir Lietuvos administracija. Iš 209 okup. Lietuvos aukščiausio sovieto narių — 32 yra rusai. Iš okup. Lietuvos 35 delegatų Sovietų Sąjungos aukščiausiame soviete 11 yra rusų. Tarp jų 3 yra paties Kremliaus aukšti pareigūnai, jokių ryšių su Lietuva neturintieji: Sovietų armijos ir laivyno vyr. politinės valdybos pavaduotojas gen. Jefimovas, Sov. Sąjungos kompartijos Centro Komiteto skyriaus vedėjas D. Polikarpovas ir Sov. Sąjungos plano komiteto pirmininko pavaduotojas — Sov. Sąjungos ministeris V. Zotovas. Okup. Lietuvos ūkio tarybos pirmininkas, jo pavaduotojas ir 6 tarybos valdybų, 6 iš 12, viršininkai yra rusai. Okup. Lietuvos aukščiausiojo teismo priesėdų 29,4% yra rusai. O pvz. Vilniaus teisėjais yra Nina Bogomolova, A. Glušakovas, P. Grosevas, M. Kuznecovas, A. Krasovskis.

Tačiau okupuotos Lietuvos "daugianacionalinimo" procesas nėra apr**ė**žtas tik kompartijos organizacija ir administracijos etatais. Jis apima ir visą okup. Lietuvos pramonę bei prekybą. Beveik kiekvienoje pramonės įmonėje ar prekybos įstaigoje , pradedant didžiaisiais fabrikais — Kauno turbinų, Petrašiūnų popierio, Vilniaus grąžtų, elektros aparatų, Šiaulių batų, Akmenės cemento, Kauno audimo — ir baigiant siuvyklomis, valgyklomis, kioskais, — visur aptinkame vadovybėje, meistruose ar tarnautojuose rusų kolonistų. Kai kurių mūsų inžinierių skaičiavimu, jei okup. Lietuvoje iki 1970 Kremliui pavyktų įvykdyti savo planus, tai ryšium su tuo jam susidarytų galimy-

bė importuoti į okupuotą Lietuvą apie pusę milijono rusų kolonistų.. Lietuvių kontingentas Lietuvoje dėl to nuo dabartinių 79,3% tada nukristų iki 62% visų gyventojų.

Po 1962 pavasario kolchozų administracinės reformos rusų kolonistų jau pasirodo ir kolchozų vadovybėse.

Absoliučiai be pagrindo yra prielaida, kad rusai gabenami į okup. Lietuvą dėl specialistų trūkumo. Atvirkščiai, lietuviai specialistai — technikai, mašinistai, gydytojai, inžinieriai — išvykdinami į Altajų, Kazachstaną ir t. t., o į okup. Lietuvą importuojami rusai kolonistai. Pvz. Klaipėdoje turime gydytojus L. Dionišiną, A. Švarcevą ir pn., o lietuviai gydytojai Kęstutis Dalinda, Algimantas Petrulis ir kt. išvykdinti į Altajų.

* * *

Sovietinės antvalstybės totalistinio unitarizmo trys magistralės, nors tik schematiškai pavaizduotos, rodo, kokiai likiminei grėsmei šiandieną yra išstatyta mūsų tautos egzistencija ir kokią žūtbūtinę kovą pavergtasis lietuvis turi ir turės kovoti, kad išliktų lietuviu. Teisingai gairėse **Į Pilnutinę Demokratiją** sakoma, kad "Antvalstybinis totalizmas būtų, nepalyginti, baisesnis už atskiros valstybės (vidaus) totalizmą" (44 psp.).

PASAULIO LIETUVIŲ ARCHYVAS

Jo būstinė Čikagoje. Juo rūpinasi, tvarko ir jo direktorium yra istorikas Vincas Liulevičius. Sunkiame darbe direktoriui talkina 2 savo pavardžių neskelbią bendradarbiai.

Pasaulio Lietuvių Archyvas šį rudenį susilaukė 16 metų. Beveik dešimtmetį PLA buvo prisiglaudęs seselių kazimierietčių patalpose. 1962 kovo pabaigoje tas patalpas turėjo apleisti. Archyvas įsikūrė JAV Lietuvių Bendruomenės išnuomotame privačiame name. Sutartis pasirašyta 2 metams. Persitvarkymo darbas užtruks ligi šių metų pabaigos, o po to greit vėl reikės ieškoti naujos pastogės, nes namas parduodamas.

Pasaulio Lietuvių Archyve sutelktas didelis lietuviškos raštijos ir istorijos turtas. Jau suklasifikuoti ir suregistruoti 154,832 vienetai, kuriuos sudaro: 191,334 įvairūs dokumentai, laiškai ir kt., 6,480 knygų, 49,327 egzemplioriai periodikos ir 7,691 kitų dalykų (vėliavos, magnetiniai kaspinai, antspaudai...). Kai visa turima medžiaga bus suklasifikuota ir suregistruota, turimų vienetų skaičius priartės prie pusės milijono.

Pasaulio Lietuvių Archyvas nuolat didėja. Prof. Kazys Pakštas testamentu savo biblioteką, žemėlapius ir kitą medžiagą paliko PLA. Jo palikimas jau pasiekė PLA. Jis saugomas kitoje vietoje, nes dabartinėse patalpose nėra vietos. Prof. K. Pakšto palikimas susideda iš 6 spintų knygų, kelių dėžių žemėlapių ir kitokios medžiagos. Vyksta susirašinėjimas dėl Petro Klimo bibliotekos atsiėmimo iš Paryžiaus, kurią jo sūnus perleidžia Pasaulio Lietuvių Archyvui. Rūpinamasi gauti šv. Kryžiaus parapijos klebono a. a. kun. A. Linkaus biblioteką. Vienas asmuo pažadėjo atvežti PLA seno lietuvio surinktą lietuvišką spaudą.

Nors PLA dar persikraustymo padėtyje, bet jo turima medžiaga jau galima naudotis. Savaitę laiko rinko medžiagą dr. J. Jakštas, dr. K. Ostrauskas, Pensylvanijos universiteto remiamas, renka išeivijos literatūros bibliografiją, Wisconsin universiteto prof. dr. A. E. Senn rinko medžiagą Vilniaus ir Klaipėdos problemoms nušviesti. Tai tik maža dalis mokslo vyrų, kurie PLA ieško ir randa reikiamos medžiagos.

Pasaulio Lietuvių Archyvo didžiausias rūpestis — nuolatinių ir pastovių patalpų įsigijimas, kurios sudarytų

MAIRONIS

DIDVYRIŲ KAPAI

Baladės Ant Punios kalno ištrauka

Lietuvi, pabučiuok po kojų
Krauju permirkusią čia žemę.
Pagerbk kapus tėvų herojų,
Iš kur ainiai stiprybę semia.
Tai čia baisi, atmintina,
Įvyko drama kruvina,
Kokios pasaulis nėra matęs.
Net kraujo troškuliu besočius
Plienu apkaustytus kryžiuočius,
Jos vaizdas šiurpuliu sukratęs.
Tai kapas Margio milžinų!
Nors amžių šešetas sukako,
Kaip jie — tik sauja pelenų!..
Tačiau daugiau už gyvus sako.
Lietuvi, kurs dienos didvyriams
Paminklus iš akmens kali
Ir juos vainikais dabini,
Nerausk, liūdniems tautos didvyriams
Net neužritinęs be vardo
Akmens ant jų brangios duobės,
Kur šiandien kapą žagrė ardo
Del pelno, be tautos garbės!..
Pagerbti karžygius mokėjo
Ties Termopilėmis graikai.
O mes? Ar mūsų tik vaikai
Atlygins skolas pranokėjų?
Ant aukšto aukuro — kalvos
Už garbę, laisvę Lietuvos,
Kaip jos auka, galvas padėję,
Ilsėkit, kaulai pranokėjų,
Pastogėj mėlyno dangaus,
Sargyboj Nemuno ramaus,
Vien apraudojami tik vėjo!..
Ilsėkit, brangūs pelenai,
Garbingai žuvę už tėvynę
Ir sau nevystantį nupynę
Vainiką, Margio milžinai!

OKUPUOTOS LIETUVOS ŪKIO PADĖTIS SOVIETINIAME VEIDRODY

ŪKIO PLANAS I-ME 1962 PUSMETY

Okup. Lietuvos Centrinė Statistikos Valdyba praneša, kad 1962 I-ojo pusmečio ūkio planas apskritai yra įvykdytas, tačiau kai kurios pramonės sritys savo gamybos planų nėra įvykdžiusios. O tarp atskirų įmonių, savo planų neįvykdžiusių, minimos ir tokios stambios Lietuvos įmonės, kaip Baltijos laivų statykla, "Nemuno" metalo dirbinių fabrikas, elektros skaitiklių fabrikas, dviračių fabrikas, centrinis medžio apdirbimo kombinatas, šlifavimo ir staklių fabrikas, "Pergalės" turbinų fabrikas, grąžtų fabrikas, "Neries" žemės ūkio mašinų fabrikas, "Inkaro" avalynės kombinatas, kuro aparatų fabrikas.

Kadangi plano įvykdymas nustatomas ne pagal gaminių kiekį, o pagal jų kainą, tai, norėdamos planą įvykdyti ir viršyti, įmonės stengiasi pirmiausia gaminti brangesnės rūšies gaminius. Pvz. **Tiesa** rašo, kad "prieš 8 metus "Drobė" pradėjo gaminti audinį vadinamą ševiotu. Tada jis turėjo paklausą", bet šiuo metu "prekybininkai nebenori imti. Tačiau ševiotą "Drobė" audžia pilnu tempu". Nors rinkoje paklausa yra cheminių pluoštų audiniams, bet "Drobė" jų, pasak **Tiesos**, mažai gaminanti, nes jie pigesni ir planui įvykdyti jų reiktų daugiau pagaminti.

Centrinė Statistikos Valdyba taip pat pripažįsta, kad "eilė pramonės įmonių ir atskiros Liaudies ūkio tarybos valdybos aplamai pirmame pusmetyje neįvykdė nustatytos užduoties didinti darbo našumą". 1962 vasario 15 darbo našumo klausimu įvyko tos vadinamos Liaudies ūkio tarybos ekspertų pasitarimas, kuris dėl žemo darbo našumo kaltino darbininkus.

KODĖL BLOGA GAMINIŲ KOKYBĖ

Po to, kai Maskvos **Pravdoje** ir **Izvestijose** o taip pat Sov. Sąjungos aukščiausiame soviete pasigirdo priekaištai, kad okup. Lietuvos pramonės gaminių labai prasta kokybė, Vilniaus **Komunistas** paaiškino to priežastis. Esą "gamybos planai la-

---

sąlygas PLA plėstis ir apsaugotų neįkainoiamą turtą nuo gaisro nelaimės. Dabartinių ankštų patalpų nuoma JAV Lietuvių Bendruomenės Centro Valdybai per metus kaštuoja 1500 dolerių.

O kaip būtų gražu ir prasminga, kad turtingieji Amerikos lietuviai imtųsi iniciatyvos Pasaulio Lietuvių Archyvui pastatyti namus. Tai būtų įamžinta dovana Lietuvai, lietuviams ir jų sukurtų vertybių išlikimui.

bai dažnai keičiami." Esą dažnai "žaliava pakeičiama... blogesnės kokybės medžiaga", bet patys gaminiai vistiek pagal planą priskiriami pirmai rūšiai. Tad dirbtiniu būdu "didinamas prekių rūšingumas". Todėl net naujos liaudies vartojimo prekės... dažnai neatitinka šiuolaikinių reikalavimų". Pvz. "Liaudies Ūkio Tarybos Lengvosios Pramonės Valdyba pristatė (gamybai) naujų šilkinių audinių pavyzdžius". Jei pagal juos bus gaminama medžiaga, pasak **Komunisto,** ji bus bloga ir "jos nebegalima bus nešioti". **Komunistas** skundžiasi, kad dėl "gaminių kokybei keliamų permažų reikalavimų" "Ukmergės baldų kombinato gamybos priėmimas į (prekybos) tinklą teko nutraukti", kad "buvo visiškai išbrokuotos Šiaulių baldų kombinato kėdės", kad "dukart per metus valstybinės inspekcijos valdyba nutraukė priėmimą" iš Vilkaviškio siuvimo fabriko, taip pat iš "Dubysos", "Kaspino", "Gintaro", iš Vilniaus galanterijos dirbinių fabriko. O **Tiesa** priduria, kad "buvo išbrokuota 73.000 mazgų televizoriams, kuriuos pagamino Vilniaus televizijos mazgų gamykla", kad "Kauno automatizavimo priemonių gamykloje paruošti išsiuntimui elektrografiniai dauginimo aparatai buvo taip pat nerūpestingai pagaminti ir neišlaikė kontrolinių bandymų", kad "Vilniaus elektrinio suvirinimo įrenginių gamykla... pateikė eksportui aparatus su defektais". **Tiesa** nurodo, kad blogai gaminių kokybei sudaro sąlygas pats gamybos planas, kuris "nustato, kiek kada, kokių audinių gaminti, neatsižvelgdamas tik į vieną 'smulkmeną' — kokias žaliavas tuo metu turi fabrikas." Todėl, anot Tiesos, atsitinka taip, kad "aukščiausios klasės žaliava kartais patenka į... pigios rūšies gaminį, o į aukščiausios klasės gaminį eina prasta žaliava."

NAUJI GAMINIAI IR NAUJŲ STATYBŲ VARGAI

Valstiečių Laikraštis skelbia, kad 1962 pirmą pusmetį Alytaus "Ukmašina" serijiniu būdu pradėjo gamint skalbimo mašinas SM 10 ir lyginimo presus, kad Vilniaus "Žalgiris" pradėjo gamint cukrinių runkelių nuėmimo kombainus ir šienapioves su smulkintuvu, kad Kauno "Atrama" išleido apyvarton mašiną skystoms azoto trąšoms, kuri sykiu laisto trąšas ir nuodingą skiedinį prieš piktžoles. Tačiau, antra vertus, **Komunistas** pripažįsta, jog "kapitalinių įdėjimų efektyvumas kenčia, kad lėšos išsklaidomos, nebaigiami objektai, o pradedami nauji... 1959 pradėta statyt maisto įrengimų gamykla Kaune, kuro aparatūros — Vilniuje, šaldymo įrengimų — Ukmergėje... numatoma užbaigti tik 1964. Labai užvilkinta statyba sanitarijos technikos dirbinių gamyklos "Kaitra", "Greifenbergerio gamyklos Kaune". Numatytu laiku "neatiduota eksploatacijai korėto betono gamykla Vilniuje, konservų fabrikas Vilkaviškyje". Dar blogiau, kad kai kuriems objektams skirtos lėšos faktiškai išleidžiamos visai kitiems objektams. Pvz. "mokyklų statybos lėšos naudojamos plaukiojimo baseinui", "gyvenamųjų namų statybai lėšos — muzikos salei". Kaip neproduktyviai kartais daromi kapitaliniai įdėjimai, papasakoja **Tiesa** Kaišiadorių naujos plytinės statybos pavyzdžiu. Prieš 4 metus "už miesto ant kalno greitai išaugo gamybiniai korpusai, namai administracijai", — rašo **Tiesa.** "Plytinė netrukus turėjo

pradėt veikt. Ir staiga viskas sustojo... Vieni aiškino, kad technologija suprojektuota nevykusiai. Kiti kalbėjo apie nelemtą kalną ir su juo susijusius sunkumus. Treti dėstė, kad Kaišiadoryse blogas molis... Mūrai ant kalno stovi ir tyli... Aukštame kamine lizdus suka varnos. Kartais driokseli vienišas šūvis — tai sargas pravalo šautuvo vamzdį".

SIENOSE PERSIŠVIEČIA PLYŠIAI

Pastaruoju metu komunistinė spauda garsiai prašneko ir apie didelius trūkumus naujų namų statyboje. Esą kai kurių namų stogai visai neapsaugoja nuo lietaus, vėl kai kurių naujai statytų namų "laiptų takai su kiaurymėmis", "blogai suglaustos grindys", "menka stalių gaminių kokybė", o prie sienų negalima prisiliest, nes trinasi dažai. Dar daugiau, Vilniuje "16 ir 18 kvartalų stambiaplokščių namų statyboje" pačios tos plokštės blogai suglaustos ir sienose plyšiai šviečia. Kovai su naujų namų statybos trūkumais pradėti organizuoti vadinami visuomeninės kontrolės postai. Statybos ir Architektūros Reikalų Komitetas drauge su vadinamų "Profsąjungų" Taryba paruošė nuostatus naujų namų statybos eigai ir kokybei kontroliuoti. Pagal juos Lietuvos komsomolas, "profsąjungos" gali organizuoti prie statybos objektų 3 - 5 žmonių savanoriškus kontrolinius postus.

SUSOVIETINTOS PREKYBOS "KEISTUMAI"

"Jeigu parduotuvėse pasirodė kailinių paltų — vadinasi, jau pavasaris", rašo **Tiesa.** "Kodėl gi taip yra", klausia **Tiesa,** "kad žiemos metu parduotuvės užverstos vasariniais batais, o vasarą — kailiniais?" Pagal **Tiesą,** kadangi "nustatyti, kokiame sezone, kiek, kokio asortimento prekių reikės pagaminti — netaip jau lengvas dalykas", todėl sezono pradžioj didmeninės bazės neskuba paleisti savo turimas atsargas apyvarton, kad vėliau prekių nepristigtų. Antra vertus, kad įvykdytų didmeninės apyvartos planą, t. y. savo sandėlius iki tam tikro laiko pratuštintų, didmeninės bazės esą sezono gale parduotuves užverčiančios prekėmis, nors jų paklausa jau labai atslūgusi. Kadangi esą "didmeninės bazės atsako tik už didmeninės apyvartos plano įvykdymą", tariant, tik už prekių išleidimą iš savo sandėlių, tai jos visai nepaiso, kad tos sezono gale išleistos į krautuves prekės ten ir guli neparduotos.

Antra susovietintos prekybos keistenybė — prekių kelionė iš gamyklos iki parduotuvės. **Tiesa** rašo, kad "Telšių 'Masčio' fabrikas produkciją siunčia į Kauno didmeninę drabužių bazę, o Telšių ir greta esančių rajonų kooperatyvai važiuoja šios produkcijos atsivežti iš... Kauno". Ne be reikalo, 1962 birželio 26 Vilniuje įvykęs, okup. Lietuvos vartotojų kooperacijos VI suvažiavimas nusiskundė, kad dėl blogo "prekių paskirstymo" "40% kaimo kooperatyvų ir parduotuvių sistemingai neįvykdo prekių apyvartos plano". Ir kaipgi tas planas gali būt įvykdomas, kai vietinių fabrikų **visi gaminiai** pirmiausia turi nukeliauti į didmenų bazes Vilniuje, ar Kaune ir tik tenykščių likučių vėliau šis tas gali grįžti atgal į fabriko apylinkės krautuves vartotojams. Dėl to, pasak **Tiesos,** Vilniaus ir Kauno pramonės prekybos parduotuvėse indų tiek, kad nėr kur dėt, o "tuo pat metu

indų trūksta kooperatyvuose". Būdinga, kad okup. Lietuvos spauda nė neužsimena apie pagrindinę priežastį, kodėl gaminiai koncentruojami Vilniaus ir Kauno didmeninėse bazėse ir kodėl čia konservuojami iki sezono pabaigos. O ta priežastis — tai Kremliaus pirmumas į okup. Lietuvos gaminius. Lietuvai atitenka tik tai, kas nuo Kremliaus reikalavimų atlieka. O tie reikalavimai talpūs.

KAS DIDINA GAMINIŲ SAVIKAINĄ

Sovietinėje ūkio sistemoje atskiros mažesnio masto įmonės savo transporto priemonių neturi. Transportu jas aptarnauja specialios transporto kontoros. Bet kadangi jokia įmonė negali prieš metus iš anksto savo kitų metų plane tiksliai numatyti, kurią dieną, kiek mašinų ir kiek valandų jos transportui bus reikalinga, tai praktiškai dažnai pasitaiko, kad autotransporto kontora nepajėgia jai priskirtų įmonių transporto reikalų patenkinti, ypač, kai reikia skubiai transportuoti greit gendančios prekės: vaisiai, daržovės ar pn. Tokiais atvejais reikalingą transportą samdosi pačios įmonės, kur sugriebdamos, jau be jokio plano, kur tik gali gaut. Dažniausiai padėtį gelbsti Melioracijos Mašinų Stotys iš tolimesnės provincijos. Šiokiu atveju tačiau transporto išlaidos smarkiai pabrangsta. nes, anot **Tiesos**, prisideda "tuščiai pravažiuoti kilometrai" iš namų iki įmonės ir paskum atgal. be to, šoferių kelionpinigiai ir nemokami bendrabučiai darbo vietoje. Nepaisant, kad tai didina prekių savikainą, **Tiesa** skundžiasi, kad provincijos Melioracijos Mašinų Stotys tuo būdu plačiai uždarbiauja. Kai kurios jų apie pusę savo sunkvežimių pastoviai naudoja Kauno ir Vilniaus įmonių transporto reikalams, nors MMS sunkvežimiai yra skirti tik melioracijos darbams.

MAISTO PABRANGINIMAS

Prieš porą metų sovietinėj spaudoj labai garsiai skambėjęs Chruščiovo pažadas, kad Sov. Sąjunga mėsos ir pieno gamyba per capita pralenks JAV, šiandien išimtas iš apyvartos. Ir kai JV vyriausybė siekia sugriežtinti ūkininkų gamybos kontrolę, nes neturi kur dėt pertekliaus, Sov. Sąjungos vyriausybė, atvirkščiai, priversta griebtis drastiškų priemonių prieš žemės ūkio gaminių nepriteklių. Tam reikalui nuo birželio 1 ir okup. Lietuvoj pakeltos kainos sviestui 25% ir mėsos gaminiams — apie 30%. Dabar svaras jautienos kaštuoja apie 95 amerikoniškus centus ir svaras sviesto arti 2 dol. Eilinis darbininkas svarui mėsos turi išleisti savo apie 3 valandų uždarbį, o svarui sviesto — net apie 6 valandų uždarbį. Ką turi daryt darbininkas su šeima, mėnesiui uždirbdamas 35 - 40 rublių, jei vieno asmens maistui per mėnesį išeina apie 40 rubl. Aišku, jam belieka "kombinuoti".

"EKONOMINIAI DIVERSANTAI"

Šioks aptarimas šiuo metu yra okup. Lietuvos sovietiniam žargone gana dažnas. Pagal taikomas "ekonominiams diversantams" sovietines priemones jie galima skirti į 3 grupes. Pirmajai grupei priklauso patys mažieji "kombinatoriai". Kadangi jie yra neišvengiama sovietinės sistemos dalis, tai į juos stengiamasi žiūrėti pro pirštus. Jei kam ir buvo bandyta kelt byla, tai, dažnai, nė

teismo nepasiekus anot **Tiesos,** milicijos stalčiuj "apsidengė storu dulkių sluogsniu". Antrai "ekonominių diversantų" kategorijai priklauso tokie, kurie anot **Tiesos,** gyvena "toli gražu ne pagal pajamas", kurie statosi namuką arba pardavinėja iš giminių Amerikoje gautas dovanas. **Tiesa** jų atžvilgiu griežta. Reikalauja tokiems kelti baudžiamas bylas ir, anot **Tiesos** "patys parazitai tegu tada įrodo, kad jų namukai ir automašinos įgyti doru, sąžiningu darbu". Vis dėlto pačiame Kremliuje ir dėl šios rūšies "ekonominių diversantų" dar nėra, matyt, aiškaus nusistatymo, nes okup. Lietuvos aukščiausias teismas eilėje bylų dėl stokos įrodymų panaikino liaudies teismo sprendimus šios rūšies "parazitams". Visai kitaip yra su trečios rūšies "ekonominiais diversantais". Mirties bausmės taikymas už prasižengimus svetimos valiutos operacijų taisyklėms, ar už spekuliaciją vadinamomis "deficitinėmis" prekėmis, ar už kyšininkavimą aiškiai rodo, kad šios rūšies "parazitų" Kremlius labai bijo, kad sovietinei ūkio sistemai ir sovietinio rublio vertei jie tikrai yra didžiai pavojingi. Kai Vakarų pasaulyje daugumoj kraštų valiutos mainai visai laisvi, kai apie "deficitines" prekes net karo visiškai sugriauta V. Europa yra seniai pamiršusi, tai ir Kremliui nėra taip lengva demonstruoti savo ūkinės sistemos nepajėgumą. Ir jei vasario 10, 1962 iš 8 kaltinamųjų valiutos neteisėtomis operacijomis 4 buvo nubausti mirties bausme, o kiti 4 nuo 10 iki 4 metų kalėti, jei balandžio 18, 1962, Kauno mėsos kombinato vyr. prekių žinovas už paleidimą į "juodąją rinką" mėsos už 160,00 rbl. ir už įgijimą svetimos valiutos nubaustas mirties bausme, o jo bendrininkai po 13 ir 15 metų kalėti, tai tas liudija pirmiausia Sov. Sąjungos ūkio padėties pagrindų silpnumą.

Tarp kita ko, minėtos okup. Lietuvos bylos, be savo bausmių žiaurumo, yra charakteringos dar dviem atžvilgiais. Abiejose bylose sprendimai nebuvo leisti skųsti nė kasacine tvarka. Antra, pirmoj byloj visi kaltinamieji buvo tik žydai, o antroj — tik lietuviai, nors faktiškai okup. Lietuvoj daugiausia viskuo spekuliuoja rusai kolonistai. Būdingas taip pat buvo **Tiesos** pasisakymas po pirmosios bylos sprendimo, kad "jokiu būdu humaniškumas negali būt taikomas priešams", kad tai "būtų pasityčiojimas iš socialistinio humanizmo". Taigi toks yra tas vadinamas "socialistinis humanizmas", apie kurį Sov. Sąjungos aukščiausiame soviete buvo kalbama ryšium su Chruščiovo teismine reforma.

MALDOS UŽ BALFO RĖMĖJUS

Balfo Centras gavo iš Lietuvos per Australiją tokio turinio padėką:

"Baisaus priešo protezinė širdis mindo mus. Girdėti apie tuos žiaurumus yra vienas dalykas, o išgyventi — visai kas kita... Įsisiūbavęs prabangoje mechaninis pasaulis, grimu padengęs Dievo duotą veidą, nenori matyti nei girdėti kančių nei aimanos. Į viską moja ranka, pragaro realybę vadina iliuzijomis.

Jūs (balfininkai) išsiskiriate iš kitų šiame akmens širdies amžiuje, jūs atsisakote vieno kito malonumo, kad padėtumėt kenčiančiam tautiečiui. Už Jus padėkos vietoje nuolat meldžiuos mamytės išmokytais žodžiais:

Padaryk Šventa Širdie Brangioji,
Kad Tėvynė mūs mieloji
Puoštūs dora ir vienybe
Sutikimu ir blaivybe."

Kova prieš religiją Okup. Lietuvoje

Buvęs Sovietų Rusijos švietimo komisaras Lunačarskis mirtiną komunizmo neapykantą krikščionybei išreiškė žodžiais: "Mes neapkenčiam krikščionybės ir krikščionių: jų patys geriausieji yra pikčiausi mūsų priešai. Jie skelbia artimo meilę ir gailestingumą, o tai kaip tik priešinga mūsų įsitikinimams. Krikščioniškoji meilė yra revolucijos kliūtis. Tad šalin artimo meilė! Mums reikia vien neapykantos. Gerai išmokę neapkęsti, mes nugalėsim pasaulį. Apsidirbę su žemės karaliais, dabar turim kibti į dangaus karalystę. Ši antireliginė kova neturi apsibrėžti vien Rusijos ribomis: ji turi pasklisti visame pasauly, tiek musulmonų, tiek katalikų kraštuose". (K. Čibiras. Komunizmas — antikristo religija, Boston, 1947, psl. 7).

Sovietų Rusija, daugiau kaip 20 m. naikinusi religijas savame krašte, antrojo pasaulinio karo ir pokario metais pavergusi Rytų ir Vidurio Europos tautas, antireliginę kovą visu kietumu pradėjo taikyti ir tuose kraštuose. Religijos naikinimas palietė ir katalikiškąją Lietuvą.

Antireliginė kova Lietuvoje pirmosios sovietų okupacijos metu.

Iš paviršiaus žiūrint, pirmomis Sovietų okupacijos dienomis Maskva Bažnyčios ir tikinčiųjų atžvilgiu laikėsi santūriai. Netgi siekta dvasiškijos palankumo "naujai santvarkai." Komunistiniai propagandistai viešai ir garsiai skelbė, jog dabar kiekvienas gyventojas turi vienodą laisvę tikėti ar netikėti. Betgi toji "laisvė" tebuvo tik apgaulė, kurią Stalinas yra išreiškęs žodžiais: "Geri žodžiai yra kaukė blogiems darbams paslėpti. Nuoširdi diplomatija yra tiek galima, kiek sausas vanduo ar medinė geležis. (Ibid. psl. 3).

Atvirai kovai prieš religiją ir dvasiškius okupantai pradžioje neturėjo paruoštų kadrų ir buvo užimti kitais darbais: pramonės, prekybos, amatų nacionalizacija, spaudos atėmimas, žemės "reforma", organizacijų paleidimas, Lietuvos kariuomenės likvidavimas ir t. t.

Kai 1940 m. iš liepos 6 į 7 d. naktį okupantas tylomis atliko pirmuosius areštus, dvasiškija skaudžiai nebuvo paliesta. Bažnyčios nebuvo uždarinėjamos ir pamaldos neuždraustos. Bet pirmieji antireliginės kovos ženklai pradėjo reikštis. 1940 m. birželio 25 d. teisingumo min. Povilas Pakarklis pasirašė ir paskel-

bė įsakymą apie tikybos pamokų panaikinimą visose Lietuvos mokyklose. Liepos 1 d. iš mokyklų, kariuomenės, ligoninių ir kalėjimų atleisti kapelionai. Teismuose panaikinta religinė priesaika. Nutraukti diplomatiniai santykiai su Vatikanu. Vėliau nusavintos bažnytinės žemės, kitas nekilnojamas turtas, nusavinti vienuolynai, o vienuoliai ir vienuolės išsklaidyti. Iš knygynų ir bibliotekų išimtos ir sunaikintos religinio turinio knygos. Uždarytos 3 kunigų seminarijos, o ketvirtoji, kauniškė, palikta, bet išmesta iš patalpų.

Po 1941 visuotinio lietuvių tautos sukilimo NKVD archyvuose rastas saugumo viršininko ruso Gladkov 1940 m. spalių 2 d. "visai slaptai" ir "labai skubu" išleistas įsakymas, kuris atskleidžia, kaip okupantas buvo pasiruošęs kovoti su dvasiškija:

"Visiems NKVD valstybės saugumo apskričių skyrių viršininkams.

Iš NKVD esamos medžiagos nustatyta, kad Lietuvos kunigai, buv. kat. organizacijų vadai ir aktyvūs nariai pradėjo slaptai priešišką darbą trimis kryptimis:

1. Per pamokslus bažnyčiose kunigai stengiasi nuteikti tikinčiuosius prieš Tarybų valdžią.

2. Šią akciją kunigai išvystė visoje teritorijoj: sekmadieniais bažnyčiose per pamokslus jaunimui; savo butuose, kur jaunimas renkasi grupėmis, agituodami tikinčiuosius tėvus, kad jie skiepytų savo vaikams katalikiškuosius principus.

3. Dirbdami plačiu mastu prieškomunistinį darbą gyventojų tarpe per legalias kat. brolijas: Vyrų apaštalavimą, Maldos apaštalavimą, Tretininkų ir k.

Tikslu organizuoti kovą su priešišku dvasiškijos veikimu, įsakau:

Paimti jūsų apskrity visus kunigus, visą kat. organizacijų vadovaujantį sąstatą formuliarinėn ataskaiton.

Paimti agentūriniam išaiškinimui visus dekanato ir kūrijos narius.

Kat. draugijų veikimui išaiškinti užverbuokit tuos kunigus, bažnyčios tarnus (vargonininkus, zakristijonus), kurie palaiko ryšius su vadovaujančiu sąstatu.

Užverbuokite iš tos apylinkės asmenis informacijai, paveskite jiems kat. organizacijas skaldyti.

Visus vienuolius paimti ataskaiton, vyresniuosius — formuliarinėn ataskaiton. Jų tarpe sudaryti agentūrinį informacinį tinklą.

Išaiškinkite, kur kunigai susitinka su moksleiviais priešiškam darbui. Užverbuokite klasių gimnazistus skaldymo darbui ruošti ir įvykdyti.

Kadangi kunigai ir brolijų nariai renka gyventojų parašus rengiamam vyriausybei prašymui leisti dėstyti mokyklose tikybą, reikia aiškinti šio darbo organizatorius, imti ataskaiton ir aktyviai apdirbinėti.

Verbuojant venkite nepasisekimų, kandidatus rūpestingai paruoškite. Turėkite galvoje, kad dalis kunigų materiališkai neaprūpinta ir svyruoja savo "idėjinėje pasaulėžiūroje".

Iki šių metų spalio 10 d. pristatykite išsamų pranešimą apie dvasiškijos varomą priešišką darbą jūsų apskrity. Iki spalių 15 d. pristatykite žinias apie sudarytas dvasiškiams agentūrines bylas, nurodydami gautąją medžiagą, šaltinius ir jūsų tuo reikalu ateičiai numatytas priemones".

(S. Š. ir J. Prunskis **Lietuva nacių ir bolševikų vergijoje,** 1944 psl. 46-47).

Šis prieš dvasiškiją nukreiptas terorinis įsakymas pradėtas vykdyti, bet liko neužbaigtas dėl prasidėjusio

Sovietų Rusijos — Vokietijos karo ir lietuvių tautos sukilimo. Ataskaiton paimtųjų didelė dvasiškių dalis buvo ištremti į Sibirą 1941 birželio trėmimų dienomis.

Teroro metai ir laikinis atoslūgis

Antroji sovietinė okupacija prasidėjo teroro ženkle. Visame krašte įsiliepsnojusios partizaninės kovos pareikalavo 30.000 gyvybių. 350.000 lietuvių ištremta į Sibiro darbo vergų stovyklas. Kadangi Lietuvos laisvės gynėjai partizano priesaiką priimdavo Dievo vardu, okupantas savo smūgius nukreipė į bažnytinę vyresnybę, dvasiškiją, tikinčiuosius. Lietuvos vyskupai ir visa dvasiškija apkaltinti partizaninių kovų organizavimu, rėmimu, palaikymu santykių su partizanais. Šimtai kunigų suimti, ištremti, kiti nužudyti. Suimti ar ištremti visi Lietuvos vyskupai, kurių ne vienas mirė kankinio mirtimi. Išlikusiems ir paleistiems vyskupams uždrausta eiti pareigas, jie apgyvendinti bažnytkaimiuose ar mažuose miesteliuose. Bažnyčios apkrautos didžiausiais mokesčiais, kitos uždarytos. Per karą sugriautų bažnyčių neleista atstatyti, o apgriautų — atremontuoti. Priešmokyklinio amžiaus vaikams pradėtas komunistinių vaikų darželių organizavimas. Neįstojus į pionierių ar komjaunimo organizaciją sunku patekti į gimnaziją, beveik negalima į universitetą. Antireliginė propaganda pradėta per spaudą, mokyklas, bet ir kolchozų susirinkimus. Pagreitintai paruošta antireliginės literatūros, antireliginėje dvasioje visi naujieji mokyklų vadovėliai. Maskvos įsakymu į pasaulio tikinčiuosius paskelbtas jos paruoštas atsišaukimas Lietuvos vyskupų vardu. Sibiro vergijoje užmerkė akis vyskupas M. Reinys, o Vilniaus kalėjime 1946 m. nukankintas Telšių vysk. Vincentas Borisevičius.

"Tarp daugelio žuvusių ar nužudytų rezistencijos metais sustoja dėmesys prie vieno iš ganytojų — Vincento Borisevičiaus, Telšių vyskupo, kuriam teko valdyti trumpai pačiu neramiausiu metu 1944-46.

Jis nebuvo nei partizanas kovotojas nei jų organizatorius. Bet jis buvo vyskupijoje moralinis centras, į kurį krypo akys, kurio pagalbos ieškojo visi, jos reikalingi, kuris, buvo žinia, niekam tos pagalbos negali atsakyti, kaip negali neskelbti tiesos, kai jos reikalauja jo skelbiamas tikėjimas.

Tokį jį regime ir saugumo tardymo protokoluose, kai jis 1946 buvo suimtas pagal išpasakojimus tų, kuriuos jis buvo globojęs, o 1946 buvo nukankintas Vilniaus kalėjime". Iš leidžiamos J. Daumanto knygos "Partizanai už geležinės uždangos").

Iš Lietuvos atvykę žmonės liudija savo akimis matę, kaip sovietų tankai griovė nuo Vilniaus katedros kuri paversta paveikslų muziejum, šventųjų statulas, kaip griovė Trijų Kryžių kalne Vilniuje kryžius, kaip uždaromos ir išniekinamos bažnyčios.

Fizinis teroras palaipsniui aprimo po Stalino mirties. 1954 Chruščiovas pripažino, kad įvairiose Sovietų Sąjungos vietose prieš kunigus buvo vartotos fizinės priemonės, jie buvę koliojami ir įžeidinėjami. Visa tai turi būti pakeista. Ateityje kova prieš religiją būsianti vedama tik sustiprintomis ideologinėmis priemonėmis.

Tais pačiais metais **Tiesoje** leistas skaitytojų pasisakymas religijos klausimais. Universiteto dėstytojas L. Drotvinas išėjo su drąsiu viešu

pasisakymu: "Religija apsišvietusiam žmogui nėra kliūtis: šiandieninė religija tiek sumodernėjusi, tiek daro įvairių nuolaidų, kad negali sakyti, jog ji būtų stabdis vystant mokslą, techniką, meną... Negalima pasakyti, kas geresnis. ar tas, kuris eina į bažnyčią, ar tas, kuris eina į užkandinę — restoraną".

Tame laikotarpyje pagyvėjo religinis gyvenimas, prisipildė bažnyčios. Duotas leidimas katalikų bažnyčios statymui Klaipėdoje.

Dabartinė religinė padėtis Lietuvoje

Kun. dr. J. Vaišnora, MIC, surinkęs daug medžiagos apie dabartinę religinę padėtį pavergtoje Lietuvoje, ją taip ryškina: "Bažnyčios likvidavimo eigoje Sovietai jau yra trečiame etape. Pirmasis etapas buvos dar Stalino laikais ir pasižymėjo pastangomis fiziškai likviduoti kunigus. Tuo metu buvo išvežti visi vyskupai ir apie 150 kunigų. Prasidėjus nustalinimo etapui, Bažnyčią spaudžiantieji varžtai buvo gerokai atleisti. Tada staiga pasirodė toks didelis žmonių religingumas, kad patys sovietai išsigando. Nuo maždaug 1960 prasidėjo trečias etapas — grįžo priespauda, tik ji dabar vykdoma ypač ateizmo skleidimu. Į tą darbą įtraukti visi Lietuvos inteligentai. Kunigų veikla suvaržyta daugiau kaip Stalino laikais. Bažnyčios ir kunigai apkrauti sunkiai pakeliamais mokesčiais. Pastaruoju metu uždarytos Mažeikių, Pašilės ir Kauno Įgulos bažnyčios. Vyskupijų administracija išardyta, visdėlto, nežiūrint viso to, Lietuvos Bažnyčia tebėra gyva... Lietuvoje tėra tik apie 1 % nekrikštytų lietuvių, gyvenančių be jungtuvių — apie 5 %, palaidotų be religinių apeigų — 2 %, dar veikiančių bažnyčių yra apie 700, kunigų apie 900". (**Tėviškės Žiburiai,** 1962, nr. 33).

Bažnyčios ir kunigų presekiojimas ypač sustiprintas 1962. Jis vykdomas keliomis krytimis. Sausio mėn. fizine jėga atimta tikinčiųjų aukomis ir prakaitu Klaipėdoje pastatytoje katalikų bažnyčia, net neleidus pašventinti, o jos kunigai nuteisti ilgomis kalėjimo bausmėmis. Pagausėjo kitų bažnyčių uždarymas, kunigų suėmimai. Kunigams sunkiai duodami leidimai nuvažiuoti į kitos parapijos atlaidus. Vaikams ir jaunuoliams neleidžiama patarnauti mišioms.

Lietuvos mokyklos paverstos ateizmo mokyklomis. Mokyklinio amžiaus jaunimo atitraukimui nuo tėvų religinės įtakos, prie mokyklų rengiami bendrabučiai, kuriuose sustiprintas ir sugriežtintas naujų ateistų auklėjimas. Užregistruota atsitikimų, kad vaikai, kuriuos tėvai namuose "gadina religiniais prietarais", teismo keliu buvo atimti iš tėvų ir atiduoti auklėti valstybinėms įstaigoms. Komunistai deda didžiausias pastangas įtraukti ir moksleivių tėvus į kovą su religija. 1960 rudenį Vilniuje atidarytas "universitetas" tėvams. Jo tikslas — duoti tėvams komunistine morale pagrįstą jaunosios kartos auklėjimo supratimą.

Ateizmo propagandos akcijoje svarbi rolė skiriama gydytojams. Gydytojai turi nuolatinį sąlytį su žmonėmis, tad stengiamasi gydytojus išnaudoti. 1959 **Mokslas ir Gyvenimas** žurnale nr. 6 prof. V. Girdzijauskas mokė: "medicininkų paskaitų uždavinys ne tik suteikti klausytojams žinių iš medicinos

mokslų, bet ir padėti formuoti materialistinę pasaulėžiūrą. Medicina, būdama gamtos mokslų šaka, yra stiprus ginklas su tamsumu, prietarais. Todėl nenuostabu, kad garsiausi rusų gydytojai buvo materialistai. Nežiūrint politinių pažiūrų įvairumo, materialistai ar bent ateistai buvo ir senieji Lietuvos gydytojai — prof. P. Avižonis, A. Domaševičius, S. Matulaitis, V. Kudirka, J. Basanavičius, J. Šliupas, L. Vaineikis, K. Grinius, J. Staugaitis, J. Kairiūkštis, A. Didžiulis ir kiti".

Prof. V. Girdzijauskui taip viešai prašnekus į medicinos profesorius, kaip jie turi ruošti ir auklėti būsimuosius gydytojus, bakteriologas gydytojas V. Kantauskas ir Medicinos Instituto vyr. dėstytojas V. Murauskas ėmėsi jau praktiško darbo — įrodyti, kaip yra žalingas bažnyčios lankymas, švęsto vandens vartojimas ir kryžiaus bučiavimas. Bažnyčiose galima užsikrėsti įvairiomis pavojingomis ligomis, nes į jas ateina ir sergantieji. Pabučiavus kryžių, esą, lengva užsikrėsti angina, įvairiais pūliniais uždegimais, vidurių šiltine ir kitomis ligomis. Bažnyčiose dėl susigrūdimo labai lengvai plintąs gripas. Didžiausias pavojus bažnyčiose užsikrėsti pavojingomis ligomis esąs vaikams. Betgi V. Kantauskas ir V. Murauskas nekalba apie užsikrėtimo galimybes kino teatruose, sporto salėse, priverstiniuose mitinguose, kur žmonių susigrūdimas nė kiek nemažesnis. Kaltė metama tik bažnyčioms.

V. Kantausko ir V. Murausko teigimams paremti Kauno Valstybinio Instituto mikrobiologijos katedros laboratorijose buvo atliktas Kauno Įgulos, katedros ir Žaliakalnio bažnyčių kai kurių objektų bakteriologinis patikrinimas. "Rasta", kad švęstas vanduo užterštas išmatomis, mirkant jame nešvarius pirštus. Kryžiaus bučiuojamos vietos "tyrimas" parodęs, kad ten yra mikroorganizmų, iš kurių išauga streptokokai, sukelią anginą, rožę ir kitas ligas.

Po tokių "įrodymų" Vilniaus Tiesa 1961, nr. 175 įspėjo gydytojus, kad jie turi būti ne tik sveikatos nešėjai, bet ir ateistai. "Gydytojai, dirbą kaimo ambulatorijose, turi būti svarbiausi kovotojai. Jie turi pasistengti, kad švęstas bažnyčių vanduo ir kryžiaus bučiavimas su baisiomis ligų pasėkomis atbaidytų valstiečius nuo bažnyčių lankymo".

Gydytojams pastatytas klausimas: jei tu tiki, jei nekovoji prieš religines apeigas, tu negali būti gydytoju, nes nepasitiki vaistais, medicinos mokslais, moksliniais tyrinėjimais.

Panašiai spaudžiami ir agronomai. Jie turi įtikinėti kolchozninkus, kad tikintysis negali būti geras darbininkas, nepajėgia išpildyti jam uždėtų normų, kai jis dalį laiko skiria religijai.

Visi ženklai rodo, jog Bažnyčios persekiojimas, kunigų ir tikinčiųjų niekinimas ir ateityje tik didės. Tikinčiųjų laukia sunkios bandymų dienos. Bet didžiųjų bandymų dienose išauga ir didžiausi didvyriai.

.....

Žmogus, kurs nėra kentėjęs, nežino nieko: jis nepažįsta nei gero, nei blogo, nepažįsta nei kitų žmonių, nei pats savęs.

Fenelonas

Komunistinio tvano pavojus grasė Vakarams ištisus dešimtmečius. Dabar jis yra arti mūsų. Bet jo artimumas nepateisina tokio situacijos apsprendimo, kur realybė sumaišoma su iliuzija.

REALYBĖ IR ILIUZIJOS

Antanas Musteikis

Kovoje tarp Rytų ir Vakarų yra natūralu, kai kiekviena šalis pristato save gražiausiomis spalvomis. Yra taip pat įprasta ir natūralu, kai Vakarų demokratija ir svetingumas yra komunistų infiltratorių, pakeleivių ir vad. progresyviųjų intelektualų piktnaudojami. Tačiau yra mažiau 'natūralu', nors gana įprasta, kai geriausios Vakarų mokslinės pastangos patenka į komunistinį bučių.

Čia mes neturime galvoje tų žmonių, kurie iš seno rodo nepasitikėjimą ir baimę vokiečiams. Kaip ir sovietinėj propagandoj, vokiškojo baubo kėlėjų spauda matuoja dabartinės Vokietijos apraiškas pasenusiais nacionalsocialistiniais modeliais. Dar daugiau: yra lengva pastebėti, kad tie žmonės vartoja trumpesnį matą komunistinėm apraiškom aptarti, o ilgesnį — vokiškom, tartum dabartinio pasaulio tikrasis pavojus yra vokiečiuose, o ne rusuose. Kaip pavyzdį, paminėsime porą idėjų, parinktų iš populiarių liberalinių magazinų. "Nato įsijungė į wehrmachtą" — skamba straipsnio antgalvė, kai kalbama apie laisvosios Europos gynimą; "mokslininkas yra suviliotas ir apgautas", kai jis užsiėmęs modernių ginklų tobulinimu, kad savo kraštą apsaugotų. Skaitytojas greit pastebės nuolatinį tokios spaudos bendradarbių šališkumą ir jų įtaka liks ribota. Tačiau išdavos yra kitokios, kai tos pačios idėjos pakliūva į mokslinį leidinį. Mokslo vardu yra lengva parduoti iliuziją vietoj realybės.

Trys atvejai — iš kultūrinės antropologijos, sociologijos ir politinio mokslo — išryškina temą.

1. TAUTOSAKINĖ ILIUZIJA

Pirmasis atvejis liečia mokslinių straipsnių rinkinį, redaguotą plačiai žinomų antropologų — Margaret Mead ir Rhoda Metraux, pavadintą **The Study of Culture at a Distance** (The University of Chicago Press,

1953). Sustosime ties vienu to rinkinio dalykėliu — "Vado įvaizdis sovietinėj porevoliucinėj tautosakoj", kurio autorė yra Nelly Scharge Hoyt.

Teisingai autorė sako, kad "spalio revoliucija 1917 paliko vaisingą dirvą, kurioje nauja liaudies kūryba galėjo suklestėti ir praturtinti senąją". Bet tuoj mes atsiduriame akligatvy, kai autorė teigia, jog toje tautosakoj "pasakų kūrėjai ir baladžių dainuotojai pristato mums naują gyvenimo būdą, kaip jis yra žmonių regimas ir jaučiamas. Naujos partijos sąvokos ir šūkiai pereina į tautosaką ir yra perkeičiami į girdimus ir regimus įvaizdžius, kurie gali būti suprasti tų žmonių, kurie dainuoja ir klauso, ir taip per tautosaką naujieji herojai atrodo tampą vienu kūnu su paprasčiausiomis žmonių masėmis" ir t.t.

Kaip įgudusiai autorė pritaiko tautosakos kūrimo bendrus principus sovietinių rusų atvejui! Tik pagalvok logiškai: kadangi kiekviena tautosaka yra žmonių sukurta, sovietinė tautosaka privalo būti tuo pačiu būdu sukurta, tad turinti atspindėti "naują gyvenimo būdą, kaip jis yra žmonių regimas ir jaučiamas". Deja, autorė nepaaiškina, kas yra tie pirminiai pasakų kūrėjai ir baladžių dainuotojai. Ji nenurodo, kurie gyvenimo modeliai yra žmonių pristatomi. Ji taip pat vengia klasifikuoti tuos žmones, kurie regi ir jaučia pagal autorės intencijas, ir tuos, kurie dainuoja naujas dainas ir klauso naujos tautosakos. Ypač įdomus ir mįslingas yra tas procesas, kai "naujieji herojai atrodo tampą vienu kūnu su paprasčiausiomis žmonių masėmis".

Mums ne taip svarbu, kad autorė gali nežinoti visų tautosakinių atsakymų. Aplamai, yra daug problemų, kurias išspręsti yra per sunku. Bet mes labiau baiminsimės, kad autorė gali žinoti jų sprendimą. Pastaruoju atveju aukščiau cituotos bendrybės galėjo būti sąmoningai pavartotos tikslu pripiršti mums iliuziją vietoj tikrovės. Žinoma, yra galimas dalykas, kad autorė yra paprasčiausiai — naivi, kopijuodama tariamo fokloro ištraukas iš eilinio sovietinių rusų propagandinio leidinio.

Bet kokie yra atsakymai į aukščiau iškeltas problemas? Aplamai mes neklysime, tvirtindami, kad pirminiai naujosios tautosakos pasakoriai ir dainuotojai yra modernūs sovietiniai dvasios poetai - profesionalai ar mėgėjai, neturį beveik jokios laisvės pasirinkti pagrindines kūrybos temas bei jų apdorojimą. Kaikam iš jų tai buvo vienintelis kelias parodyti valdžiai savo prievartinį lojalumą ir išvengti deportacijų į tolimas "pataisos darbų kolonijas". Sovietinėj tautosakoj portretuojami gyvenimo modeliai daugeliu atveių egzistuoja tik partinės linijos atstovų galvose. Beje, galėtų būti neskaitlinga mažuma žmonių, kurie iš tikrųjų gali regėti iš jausti, kaip partija nori; jų dauguma, netgi partijos narių tarpe, nejaučia, ką jie privalo jausti. Daugelis žmonių, kuriems tenka dainuoti ar klausyti naujosios tautosakos, gali tai daryti prieš savo norą, nes — paprasčiausiai — to tikisi iš jų jųjų vyresnybė, kuri savo ruožtu žino, ko iš jos tikisi aukštesnė vyresnybė... Tad vra nesąmonė mesti užuominą, kad Leninas ir Stalinas „atrodo tampą vienu kūnu su paprasčiausiomis žmonių masėmis", kurios, tarp kitko, sudaro daugumą sovietinių gyventojų ir gyvena kolchozuose. Ši moderni sistema gi yra atgyvenusios baudžiavos

liekana, niekur daugiau neužtinkama, tik už geležinės uždangos. Tad nereikia nė aiškinti, kad tos paprasčiausios kolchozninkų masės tikrai atskiria, kas yra realybė ir kas yra partinė utopija.

Ir vis dėlto — yra kuriama originali tautosaka už geležinės uždangos. Tūkstančiai tremtinių yra tos kūrybos dalyviai ar liudininkai, tik jokia sovietinė spauda nedrįsta to pripažinti. Tikroji tautosaka išjuokia partijos liniją ir jos atstovus, o tikrojo gyvenimo modelius atvaizduoja skurdžiausiomis spalvomis. Pastaraisiais metais šimtai, jei ne tūkstančiai, anekdotų pasiekė mus iš anapusinės tikrovės, ir jie yra charakteringi tik vienai komunistinei sistemai.

Tiksliai nežinome, kiek yra tokių, kurie jaučia pagal partijos intencijas, jei jų iš viso yra. Tačiau palyginę kitus lygintinus sovietinius raštus, atrasime, kad ten gali būti kreivos interpretacijos, faktų iškreipimo ir gryno melo ligi 95%. Tad galime spėti, kad sovietinė tautosaka, kuriai skirta svarbus vaidmuo 'sovietinio žmogaus' formavime, gali turėti tik keletą procentų tiesos.

2. TEISINĖ ILIUZIJA

Antras atvejis liečia lordo Chorley recenziją V. Gsowskio ir K. Grzybowskio red. dviejų tomų veikalo **Government, Law and Courts in the Soviet Union and Eastern Europe** (The British Journal of Sociology, vol. XI, 1960, No. 3).

Autorius — Londono Ekonominių ir Politinių Mokslų aukštosios mokyklos profesorius — priima knygą kaip monumentalų darbą, tačiau atranda, kad jai "kartais trūksta realizmo pojūčių". Jis priekaištauja, kad apžvalga "vadovaujasi teorija, jog trys Pabaltijo valstybės, Estija, Latvija ir Lietuva, yra paskiros tautybės, reikalaujančios atskiro traktavimo... kaip ir septynios komunistinės valstybės, kurios neįeina į Sovietinę Sąjungą". Atrodo, kad autorius nemėgsta prileisti minties, kad Sovietų Sąjunga susideda iš rusiškos ir nerusiškų tautybių.

Autorius bijo, kad "viso užsimojimo objektas buvo parodyti, kokia bloga ir sugadinta yra komunistinė sistema". Betgi skaitytojas taip pat bijo, jog recenzento viso užsimojimo objektas buvo paslėpti, jei ne pateisinti, tą blogį.

Norėdamas nuvertinti faktą (kurį autorius vadina premisa), kad iš pat pradžios rusų komunistų valdžios tikslas buvo prijungti ar kontroliuoti Pabaltijo valstybes, autorius iškiša kelias dirbtines hipotezes. Stalinas esą privalėjęs ten įsikišti dėlei kovos su Hitleriu! Tartum šios rūšies pasiteisinimo burbulai nebuvo pučiami įvairiausių imperializmo šalininkų. Dar daugiau: esą intervencija buvo reikalinga dėlei to, kad tuose kraštuose buvęs prispaustų komunistų skaičius, laukiąs išlaisvinimo. Tai dar viena kreiva išlaisvinimo sąvoka. Autorius nesako, koks tas skaičius buvęs. Kaip žinoma, Pabaltijy yra buvęs vienas komunistas iš 2000 gyventojų. O ir retu komunistų skaičiuje yra buvę ligi 50% nebaltiškų tautybių komunistų. Tarp kitko, komunistai dažnai susisiekdavę su Maskva, tad vad. priespaudos buvo lengva išvengti.

Toliau autorius tiek įsismagina, kad sovietinių rusų pasiteisinimą dėl vokiečių Volgos respublikos, totorių Krimo respublikos ir čečenų - ingušų respublikos genocido laiko

tikru pinigu. Jis netgi pareiškia, kad čečėnai - ingušai buvo rehabilituoti 1957 m. Tačiau autorius pamiršta suteikti šiek tiek duomenų, kiek čečėnų - ingušų buvo prikelti iš numirusių po 1957 m.

Dažnai autoriaus pasirinkti žodžiai stebina skaitytoją. Rašydamas apie komunistinę Vengriją, pvz., jis pareiškia, kad "sena civilinė teisė yra pakeičiama modernių kodeksų serija". Argi po to nėra natūralu patikėti, kad naujasis kodeksas yra geresnis nei senasis. Vienoj pastraipoj komunistinį kraštą jis vadina socialistiniu. Ar autorius taip pat vartoja britų socialistus komunistų vietoj, neaišku. Jis sakosi nežinąs, kaip komunistinėj Europoj ištikrųjų veikia "legalūs kolektyvai" [kolchozai], tačiau jis sugestionuoja, kad galimas dalykas jie įvesti dėl to, kad "jokių labiau patenkinamų formų nebuvę išrasta ar kad yra mada kopijuoti Sovietinę Rusiją". Autoriaus premisa yra aiški: patys žmonės turi teisę sekti kokį nors pavyzdį be Maskvos prievartos. Kitoje vietoje autorius parodo aukščiausį neutralumą, kai pareiškia, kad Vengrijoj "nuo 1956 m. žymiai padidėjo skaičius ūkininkų, prisijungiančių prie kolchozų. tik pažiūros skiriasi, kiek savanoriškai tai vykę. Taip pat kitoj vietoj jis vartoja frazę "vadinama geležinė uždanga", tačiau vėliau jis pamiršta tą neutralumą ir pamini Sovietų Sąjungą be jokio "vadinama", tartum tai iš tikrųjų reikštų tarybų sąjungą, kaip mes ją suprantame Vakaruose.

Kaip daugelis teisininkų, autorius yra linkęs socialinį gyvenimą apibrėžti teisiniais terminais, pilnai neatsižvelgdamas, kiek jie yra pritaikomi ir vykdomi gyvenime. Teisė vaidina skirtingą vaidmenį už geležinės uždangos. Kai yra tūkstančiai, jei ne milijonai, žmonių, deportuotų į tolimus Azijos plotus be atitinkamo teisinio proceso, teisės prasmė reikalinga esminio pakeitimo. Mes netikime, kad to pakeitimo reikalavimas gali būti laikomas šmeižtu.

Tradicinė kiniečių išmintis moko, kad jei vienas žmogus užmuša kitą, abu gali būti kalti. Valdžios, teisės ir teismų plėtotė sovietinėj Rusijoj yra toli nuo tradicinio kiniečių pavyzdžio. Tad ir pusiausvyra tarp žinojimo ir ignorancijos, tiesos ir netiesos, kaip pristatyta lordo Chorley, yra iliuzinė.

3. POLITINĖ ILIUZIJA

Trečiasis atvejis liečia J. G. Whelan'o samprotavimus, pavadintus **Chruščiovas ir pasaulio jėgos balansas** (The Review of Politics, vol. 23, 1961, no. 2).

Autorius sutinka, kad yra sunku suprasti pasaulio matavimus komunistiniais įvaizdžiais. Ir vis dėlto jis drąsiai tvirtina, kad "negali būti jokios abejonės, jog Chruščiovas tiki "pasaulio jėgų koleraciia. rv"kiai pakrypusia sovietų naudai". Tai esantį galutinė Chruščiovo išvada, išnagrinėjus vispusišką sovietų politinį. ekonominį ir karinį paiėgumą santyky su jų priešais. "Jam tai yra realybė ir tuo būdu yra visokios sovietinės valstybės sprendimų pagrindas". Ir autorius sugrupuoja visa eilę faktų, remiančių jo tezę, kad ponas Chruščiovas užsienio reikaluose daro tai, ką sako.

Komunistai staiga neiškrito iš Marso į žemę. Jie yra palikę savo reguliarių poelgių išdavas per ištisus keturis dešimtmečius. Žinovai sutinka, kad komunistai yra propagandos

meistrai, tos propagandos, kuri gali neturėti nieko bendra su tiesa. Jie pasižymėjo dviejų reikšmių kalba dargi prieš revoliucijos pradžią, t. y. keletą dešimtmečių ligi G. Orwellis pirmasis įvedė ir išaiškino komunistinių terminų dviprasmiškumą, kaip pvz. dviguba kalba ir kt. Pabandykite surasti tikrą aptartį sekančių komunistinių šūkių bei žodžių: liaudies priešas, buožė, taika, taikinga koegzistencija, liaudies demokratija, sutartis, Berlyno krizė ir t. t. Paskaityk komunistinę interpretaciją tokių įvykių, kaip antrasis pasaulinis karas, Korėjos karas, vengrų revoliucija ir kt. Arba patikrink porą sovietinės enciklopedijos laidų. Iš to kiekvienas gali pastebėti daugybę šališkų interpretavimų, iškraipymų ir grynų sufabrikavimų. Tačiau p. Whelanas yra, atrodo, vadovaujamas kažkokio intuicinio mastelio, kai jis priima už tikrą pinigą propagandinius Chruščiovo pasiskardenimus ir tuo būdu tikisi surasti politinę tiesą.

Galima sutikti, kad yra galimas daiktas, jog Chruščiovas gali tikėti, ką jis sako, tik niekas nežino, ar jis tuo tiki. Tačiau ponas Chruščiovas nėra toks silpnaprotis, kad nepablefuotų visų didžiausiame globalinio pokerio žaidime, kai Vakarai yra tiek naivūs ir atvirai priimą situacijos apsprendimą chruščioviniais terminais. Bet tokiu atveju realybė gali būti apsprendžiama daugiau iliuziniais įvardžiais nei konkrečiais tikrovės faktais.

Sovietų Rusija grasė laisvajam pasauliui dešimtmečiais. Pavojus dabar, žinia, yra didesnis nei prieš tai, jis yra arti mūsų. Bet jo artimumas jokiu būdu nepateisina tokio situacijos apsprendimo, kur realybė sumaišoma su iliuzija.

PAMINKLAS ŽUVUSIEMS LIETUVOS PARTIZANAMS

Portlande gyvenančio kun. P. Baltrumo ir čikagiškio visuomenininko ir organizatoriaus Valerijono Šimkaus iniciatyva Portlande, Oregon, pastatytas lietuviškas kryžius — koplyčia. Paminklas pastatytas tėvų servitų šventovėje, kurią per metus aplanko apie 500.000 lankytojų. Paminklas skirtas Lietuvos partizanams ir visiems laisvės kovotojams, žuvusiems Lietuvos laisvę ginant, ir Sibiro kankiniams pagerbti. Jis bylos praeiviui apie Lietuvą, jos kančias ir sudėtas aukas.

Paminklui projektą paruošė arch. Jonas Mulokas be atlyginimo. Tarp statulų yra Vytauto Didžiojo, Rūpintojėlio, šv. Kazimiero, Aušros Vartų, Šiluvos, Sopulingos Dievo Motinos ir kt.

Paminklas padės Lietuvos laisvės kovai, nes jis kalbės apie sovietinės vergijos baisumą ir rodys, kaip reikia mylėti ir branginti laisvę.

Paminklo statymo išlaidoms padengti dar stinga 1,300 dol. Lietuviškoji visuomenė turėtų šį darbą paremti aukomis, nes paminklas pastatytas visų lietuvių vardu.

* * *

Aplinkui jau žydi visur atgimimas
Išpančiotos tautos gyvuoja plačiai;
Ir Lietuvai lemtas ne kitas likimas,
Ir Lietuvai laisvės nušvis rytmečiai.

Maironis

* * *

Šaukiu lietuvį burtis prie lietuvio
Ir gyvą širdį prie gyvos širdies,
Kad tamsiame vidunakty nežuvę
Pakiltų rytmečiui gyventi ir žydėt.

B. Brazdžionis

Ark. Matulionis

— TYLIOSIOS BAŽNYČIOS ŽIBINTAS

Su ginklu nekovojęs, savo rankose ginklo neturėjęs, prieš nieką piktos rankos nepakėlęs ir niekam pikto žodžio nepasakęs, bet savo krištoline siela ir valia kovotojo — kankinio garbę pelnęs pavergtoje Lietuvoje 1962 rugpiūčio 20 mirė arkivyskupas Teofilis Matulionis. Mirė sulaukęs 89 metų, pusę amžiaus kentęs sovietiniuose kalėjimuose, ištrėmimuose, palikęs vienu iš žinomiausių Tyliosios Bažnyčios kovotojų.

"Didvyrių yra įvairių. Vieni jų grįžta laimėję iš karų ir juos pagerbia tauta. Kiti negrįžta po kovų su laurais, bet, kovoję drąsiai, neišdavę savo idealų, už kuriuos kovojo, miršta. Šios rūšies didvyriai nesulaužo kardų, nenusilenkia prievartai, nors ir turi žūti. Tai didvyriai — kankiniai. Bet jie, ir mirdami, nemiršta. Jie nemiršta tautų istorijoje, žmonių širdyse ir legendose, kaip nemiršta mūsų Pilėnų kunigaikščio legenda... Į šių didvyrių grupę įsirikiuoja ir mūsų tautos ir Bažnyčios kankinys a. a. arkivyskupas Teofilis Matulionis", rašo dr. I. Urbonas.

GYVENIMAS

Teofilis Matulionis gimė 1873 liepos 4 Kadariškių kaime, Aluntos

valsčiuje, Utenos apskrityje. Mokėsi Antalieptėje, Daugpilio realinėj gimnazijoj ir Petrapilio kunigų seminarijoj. Kunigu įšventintas 1900 kovo 17. Vikaro pareigas pradėjo Latgalijoj, Latvijoj. Caro valdžios įsakymu perkeltas arčiau budrių valdžios akių į Petrapilį, kur 1910 paskirtas Švč. Jėzaus Širdies parapijos klebonu. Klebonaudamas pastatė bažnyčią.

Šioje parapijoj kun. T. Matulionis pergyveno 1918 m. bolševikų revoliuciją. Revoliucijos metu darbininkai užtarė savo kleboną, ir jis revoliucijos audros išliko nepaliestas.

Pirmą kartą kun. T. Matulionis buvo areštuotas 1923 kovo 4 kartu su kitais kunigais ir arkivyskupu. Byla buvo vieša. Sprendimas: prel. Butkevičius sušaudytas, ark. Čiapliak'as nuteistas mirti, bet ištremtas į Latviją, kun. T. Matulionis nuteistas 3 metų kalėjimo bausme, bet po dviejų metų iš kalėjimo paleistas.

Paleistas iš kalėjimo grįžo į savo parapiją. 1929 vasario 9 vyskupo Maleckio slaptai konsekruojamas vyskupu. Popiežius Pijus XI jį paskyrė visos Rusijos katalikų administratorium. 1929 vasarai baigiantis antrą kartą areštuojamas ir 11 mėnesių laikomas griežtame kalėjime. Per 11 mėn. 24 kartus naktimis žiauriai tardytas, muštas, pagaliau nuteistas 10 metų į priverčiamuosius darbus Solovkų salose. Po 21 mėn. kančių Salovkose perkeltas į Petrapilio kalėjimą ir patalpintas vienutėje. Vėliau išvežtas į koncentracijos stovyklą netoli Petrapilio. Jėgoms visiškai išsekus, perkeltas į Maskvos kalėjimą, iš kurio išleistas 1933, Lietuvos vyriausybei pasikeičiant su Sovietų Rusija kaliniais.

NEPRIKLAUSOMOJ LIETUVOJ

Visa Lietuva džiaugsmingai sutiko ir sveikino vyskupą T. Matulionį ir su juo kartu iš Sovietų Rusijos kalėjimų ir koncentracijos stovyklų paleistus kunigus.

1934 vysk. T. Matulionis lankėsi Jungtinėse Amerikos Valstybėse. 1936 nuvyko į Romą. Popiežius Pijus XI jį pabučiavęs tarė: "Garbė lietuvių tautai, kuri davė tokį didvyrį".

1940 vysk. T. Matulionis pakviestas vyriausiu Lietuvos kariuomenės kapelionu. Pirmosios sovietų okupacijos metu iš kapeliono pareigų buvo atleistas. Vokiečių okupacijos metu, mirus vysk. J. Kuktai, 1943 sausio 9 paskirtas Kaišiadorių ordinaru.

NAUJI AREŠTAI IR MIRTIS

Kai 1944 vasarą Sovietų Rusijos armijos antrą kartą veržėsi į Lietuvą, vysk. T. Matulioniui buvo siūloma trauktis į Vakarus. "Ne, iš Lietuvos ir savo vyskupijos aš niekur nesitrauksiu. Aš žinau — jie mane areštuos, teis, bet aš mirti nebijau. Kai aš meldžiuosi, aš nieko nebijau. Melskitės ir jūs visi už Lietuvą!" — buvo jo atsakymas.

1946 gruodžio 16 vysk. T. Matulionis buvo trečią kartą areštuotas už parašymą ganytojiško laiško savo tikintiesiems. Slapto teismo sprendimas — vėl 10 metų kalėjimo. Kalintas įvairiuose kalėjimuose, jų tarpe "pražuvusių žmonių" Vladimiro kalėjime, esančiame Maskvos apylinkėse.

Praleidęs visą dešimtmetį kalėjimuose, bausmę atlikęs, 1956 grąžintas į Lietuvą, bet neleista grįžti prie Kaišiadorių katedros ir uždraustos vyskupo pareigos. Netekusį sveika-

Žvilgsnis į save

TIRPSTANČIOS TAUTINĖS BENDRUOMENĖS IR KYLANTI VIENALYTĖ RASINĖ BENDRUOMENĖ

Jonas Šoliūnas

Kas bent kiek yra susipažinęs su lietuvių išeivių istorija ir kas bent kiek daugiau susigaudo priežastyse, nukreipusiose lietuvių išeivių gyvenimą viena ar kita linkme, tas mato, kad per eilę metų išeivių kelionė ir sustojimo vietos šitame krašte kito tiek geografiniu, tiek kitais atžvilgiais. Palyginimo dėlei būtų naudinga bent trumpai pažvelgti į paskiras lietuvių išeivių kartas, bet trumpumo sumetimais tenkinsimės padarydami tik vieną kitą pastabą.

Jei pavartysime pirmesniųjų išeivių kartų ir paskutiniosios, jau iš tremties dienų atvykusios, išeivių istorijos lapus, tai pamatysime, jog visos išeivių bangos iki antrojo pasaulinio karo daugeliu atžvilgių ryškiai skyrėsi nuo vėliausios bangos. Ankstyvesniąsias išeivių kartas galime aptarti kaip žmones, geresnės duonos ieškotojus, grupę, kuri vyravo fiziškai stipria vyriškąja lytimi, dažnai nevedusius, neretai nuotykių mėgėjus. Tačiau paskutinioji išeivių karta dažnai buvo visiškai priešinga savo sudėtimi. Šitas skirtingas išeivių veidas nebuvo nulipdytas savanoriškai. Ir viena ir antra banga buvo apibrėžta sąlygų. Seniau savo kraštą, tamsų ir priespaudoje beskęstantį, paliko dažnai tik tas jaunimas, kuris nebijojo vargo, troško nuotykių, gyveno iliuzijomis ir sapnavo tolimąją El Dorado žemę. Anais laikais savo žemę palikęs jaunimas nežinojo, kad Čikagoje juos pasitiks Upton

---

tos vyskupą bolševikai apgyvendino Birštono klebonijoj.

Vieną sekmadienį vysk. T. Matulionis nuvyko į Kaišiadoris, įžengė į katedrą ir, įlipęs į sakyklą, nustebusiems ir verkiantiems tikintiesiems tarė: "Jūsų vyskupas dar yra gyvas ir nuo šios dienos jis valdys vyskupiją". Suteikęs palaiminimą grįžo atgal į Birštoną. Sudarė vyskupijos kapitulą, paskyrė naujus kanauninkus ir jauną kunigą V. Sladkevičių konsekravo vyskupu, savo pagelbininku.

Lietuvos okupantai ir jų pakalikai dėl tokio vyskupo žygio nepaprastai įniršo. Nakties metu sergantis vyskupas Teofilis Matulionis buvo ketvirtą kartą areštuotas, atplėštas nuo vyskupijos, nuvežtas į Šeduvą ir ten apgyvendintas policijos priežiūroje. Dėl gilios senatvės ir sveikatos netekimo ketvirtą kartą sovietinių teismų neteistas.

Popiežius Jonas XXIII 1962 m. pradžioje vyskupą Teofilį Matulionį pakėlė į arkivyskupus.

Ganytojas, kovotojas, kankinys arkivyskupas Teofilis Matulionis baigė žemės vargus ir kančias kaip spindintis ir nenugalėtas Tyliosios Bažnyčios apaštalas.

Sinclair **Džiunglių** vaizdai, ir todėl net pats gimtosios žemės palikimas nebuvo tragiškas. Todėl anų kartų būrimasis į lietuviškas kolonijas buvo tipiškai vienodas. Ano išeivio svarbiausioji problema buvo noras vėl tvirtai įsikibti žemėn, save prisegti prie naujos vietos. Šitaip samprotaudami, jie be jokių vadovų patarimų, be jokių planavimų, rodos, tiesiog tik instinkto vedini kūrėsi lietuviškos parapijos pašonėje.

Svetimų amžiais guitas, net savame krašte gyvenant girdėjęs tik svetimą kalbą daugumoje įstaigų, jis neretai galvojo, kad ir čia "prieš valdžią" nėra ko pūstis. Svetimos kalbos girdėjimas įstaigose ir darbe jam buvo beveik natūralus reiškinys. Jis iš aplinkos nereikalavo jokių patogumų, nes jų nesitikėjo. Jis nekovojo už savo teises, nes jų nežinojo. Jam atrodė, anot, Upton Sinclair, jis visa savo raumenimis gali nugalėti. Daugeliu atvejų jis tetroško duonos ir ramybės. Duonos jam suteikė raumenys, o ramybės — lietuviškoji prigimtis. Ir taip krauju ir prakaitu persunktoje svetimoje gatvėje įsikūrė pirmosios lietuviškos kolonijos su savo bažnyčiomis, vienuolynais, krautuvėlėmis, bankais, na ir, žinoma, įvairiausiomis užeigomis.

Nenuostabu todėl, jog anieji išeiviai nešoko statyti kultūros namų, bibliotekų, sporto salių. Dažniausiai buvo statomos institucijos, kurios tarnavo **kiekvienam** individui, bet ne visai visuomenei.

Kultūrinei veiklai išprusimo neturint, buvo tenkinamasi įsitvirtinimu savo lygio socialinėje grupėje. Sociologų tvirtinimu, tuolaikiniai išeiviai priklausė žemiausios (lower lower) klasės socalinei grupei.

NAUJOJI BANGA

Sakėme, kad pokariniais laikais atvykusi išeivių karta daugeliu atvejų buvo priešinga čia rastoms.

Pirma: naujieji ateiviai iš savo krašto pasitraukė priverstinai, laisvės netekimo baimės verčiami.

Antra: naujoji ateivija nebuvo rinktinė grupė nei amžiaus, nei fizinės jėgos atžvilgiais.

Trečia: ji nebuvo viengungių minia, bet dažnai pasitraukusi su neišsklaidyta šeima ar net visa gimine.

Teisingai dr. Julius Kaupas jau 1955 metais rašė: "Jei anksčiau lietuviai atvykdavo Amerikon savanoriškai, žadėdami čia įsikurti ir pasilikti, tai dabartiniai tremtiniai atkako nenorom, priversti karo aplinkybių ir Lietuvos okupacijos. Jie tikėjo išvykstą laikinai ir žadėjo grįžti netrukus atgalios, politinei padėčiai pasikeitus. Daugumas jų turėjo svarbų vaidmenį Lietuvos gyvenime ir buvo augte suaugę su juo".[1])

Turint tokias dvi priešingas išeivių grupes, kurias jungė tautiškumas, o visa kita tik skyrė, nenuostabu, jog abi dalys vienon šeimon natūraliai susilieti negalėjo ir negalės.

Visų pirma, naujasis ateivis aukštų ponų malonės neprašė, nes buvo įsitikinęs, kad dėl jų nusipolitikavimo jis čia atsirado ir tam tikra prasme valstybė (šiuo atveju visa tai, kas yra aukščiau jo) jam yra skolinga. Antra, esant daugiau moksliniai išprusus, buvo neįsivaizduojama kaip "ponas ir mužikas" galėtų iš viso bendradarbiauti. Todėl labai greitai atsirado ir "dypukų" minėjimai, ir spauda, parengimai, vakarienės.

Jei pirmasis šį kraštą gyrė už jam suteiktą laisvę ir duoną, tai pastarieji priešingai, anot dr. Kaupo, "šio

krašto kultūra jo negalėjo pagauti, jis kritikuoja ir neigia ją. Jis sako, kad Lietuvoje šienas kvepėdavęs saldžiau ir kad kaime namus surėsdavo stipriau, kad žmonės buvę draugiškesni ir juokaudavę kitaip: nuoširdžiau ir linksmiau... Prie to prisideda skaudus jausmas, kad jis yra pažemintas ir nereikalingas. Daugelio profesijų žmonės negalį rasti darbo savo pasirinktame lauke. Jie turi pelnyti duoną fiziniu darbu, kuris duoda daug mažiau pasitenkinimo, yra žemesniam socialiniam lygy ir pelno mažiau respekto. Jie neturi daug progos bendrauti su savo intelektualinio lygmens amerikiečiais ir, stebėdami fabriko darbininkiją, iš viso suabejoja ar Amerikoje esama inteligentijos".[2])

Betgi sakoma, kad laikas yra geriausias žaizdų gydytojas. Metams slenkant ir susidėjusių politinių aplinkybių dėka abi išeivių kartos panašėja.

Seniau keiktieji namukų savininkai dažnai tapo mieliu tyliu kaimynu ir žolės pjovimo bendrininku. Žodžiu, nuosavybės atžvilgiu, materialinio turto atgavimu, buvęs tremtinys supanašėjo ir pasidarė panašios spalvos su seniau atvykusiais.

Thorstein Veblen, žinomas sociologas, yra išsireiškęs, jog "nuosavybės turėjimas teikia garbę".[3]) Mūsų naujiesiems ateiviams, karo audrų bei okupantų suminkytiems, matomų ir apčiuopiamų turtų įsigijimas buvo tartum nuplėštos garbės atgavimas. Tačiau šitas naujas įsikibimas namuosna tam tikra prasme yra tremties atsižadėjimas. Anot prof. Maceinos ':namų pamatuose yra įmūryta prometėjiška idėja",[4]), nes "žmogus apsigyveno pastoviuose namuose tada, kai pasijuto esąs žemėje nebe pabėgėlis ar svetimšalis, bet čiabuvis... Namai yra keleivinio žmogaus pobūdžio išsižadėjimas. Tai simbolinė išraiška pastangų pasilikti šioje tikrovėje ir ją vienintelę laikyti savo tėviške".[5])

Stebint paskutiniosios ateivių kartos "sunamėjimą", atrodo, kad įvyko kažkas paradoksiško: medžiaginių turtų įsigijimu supanašėję su seniau atvykusias, buvę tremtiniai šio krašto kultūrai liko beveik svetimi. Dėl psichologinių priežasčių (kalbos nemokėjimo, papročių ir tradicijų nepažinimo bei bejėgiškumo įsikurti savo profesijoje) pastarieji tapo kažkokiomis kultūros atplaišomis. Savos kultūros siaurumas ir dirvos mažumas, bei nepajėgumas išplaukti į platesnes tarptautines pelkes, vėliausiąją ateivių kartą nustūmė į "žemkakčių" socialinę klasę.

Pagal Harper magazino redaktoriaus Russel Lynes apibrėžimus vargu ar galėtum daugumą mūsų buvusių tremtinių sukelti aukščiau nei "low middle" socialinę klasę, ku-

Jonas Šoliūnas

rios tipiški atstovai mėgsta senus baldus, ekstravagantiškus muzikinius filmus, geria bourbon ir gingerelę, klausosi lengvųjų operečių muzikos, lošia pokerį, bridžą ir priklauso visai eilei bendruomenės organizacijų.[6])

ŠIANDIENINĖ PADĖTIS IR ARTIMOS ATEITIES PERSPEKTYVOS

Anglų žurnalistas W. J. Wheatherby, lankydamas New Yorką, aprašė **Manchester Guardian** savaitraštyje (3.29.62) vienos negrų šeimos likimą. Jis ten vaizdžiai nupasakojo, kaip viena gausi šeima laukia nepaprastos žinios. O toji žinia nebuvo džiugi. Jie visi susirūpinę laukė pranešimo, ar jų sūnui ir broliui bus dovanota mirties bausmė už žmogžudystę, ar jis turės mirti elektros kėdėje. Žinoma, panašių žinių laukimo mes galime rasti ir kitur. Va, taip neseniai tokios žinios Čikagoje laukė Pan Crump ir Paul Dukes šeimos. Tokios žinios laukė turbūt ir Baldonado šeima San Francisco mieste. Tai neesminga. Šiuos pavyzdžius užsimenant norėta išryžškinti nūdienio didmiesčio tragedija. Gi nuolatinės dramos vyksmą išryškina tik kraštutiniai įvykiai. Miestas yra beširdis gyvulys. Jis neturi jausmo, nėra jame romantikos. Miesto mašinoje maži lietuviški įvykiai tepastebimi tik parapijos žiniose, aprašomi tik savos spaudos. Tačiau, nors tragedijos ir nėra garsinamos, jų yra. Jos nuolatos vyksta. Kasdieninė aplinka gali būti ignoruojama, galima apie ją nė nerašyti, o tačiau ji egzistuoja. Kaip negrų šeimą gali paliesti šeimos nario teisėtas nužudymas, taip lietuvišką koloniją jaudina kieno nors iš namų pabėgimas ar artimojo komunistu apšmeižimas.

Galima ir verta į save žiūrinėti ir iš idealistinės pusės, t.y. kaip turėtų būti. Niekas, sakysim, dr. J. Girniui nedraudžia skelbti žodžio savo knygoje **Tauta ir tautinė ištikimybė**, koks **turėtų būti** lietuvis. Tačiau nevalia niekam aplinkos ignoruoti. Ne aplinką ignoruodami, bet ją įvertindami, teisingai pasverdami ir tinkamas priemones prieš jos blogas įtakas naudodami, mes galėsime save kaip tautinės mažumos egzistenciją čia pratęsti.

Tenka sutikti su Edinburgh universiteto prof. J.A.C. Brown, kad šiandieninės problemos, kurios liečia gyvenimo sąlygas, mes negalime išspręsti nei noru sugrįžti praeitin, nei pagaliau jų ignoravimu. Anot Brown, problemos išsprendimas glūdi ne sugrįžime į praeitį, bet pajėgume prisitaikyti prie esamų sąlygų taip, kad jos daugiau tarnautų žmogiškiesiems tikslams.[7])

Į aplinką žvelgiant ryškėja trys pagrindinės problemos, kurias verta paminėti, joms atsakymų paieškoti.

Pirma: kur yra mūsų, kaip tautinės mažumos, vieta didmiestyje ir koki santykiai galimi su kitomis tautinėmis mažumomis bei tautine didžiuma.

Antra: koks likimas miesto ekologinio kitimo akivaizdoje laukia mūsų pagrindinių institucijų ir

Trečia: kokios yra mūsų tautinės mažumos išlikimo galimybės, žvelgiant į tautinę mažumą jos nariams sklaidantis.

DIDMIESČIO VEIDAS

Sociologiniu požiūriu daugumas šio krašto didmiesčių yra panašūs. Jų pagrinde rasime panašumų ir miesto išplanavime, ir jo augime, ir kitime. Jie savyje glaudžia tuos pačius kontrastus: dangoraižiai ir var-

gingiausios lūšnos, šviesiausios alėjos ir šiukšlinos gatvės, garsiausi muziejai ir pigiausios užeigos, šimtai bažnyčių ir nemažiau ištvirkavimo lizdų. Toks maždaug vaizdas — sako sociologas Harvey Zozbaugh — yra tipiškas nūdieniam šio krašto miestui.[8])

Likimas lėmė, kad žemdirbių krašto vaikai dažniausiai susispietė į didmiesčius, nes čia duoną pelnyti buvo lengviausia.

Pažiūrėkime į tipišką šio krašto didmiestį, kuriuo prof Zozbaugh laiko Čikagą. Gi tipiškam šio krašto miestui dažniausiai yra būdinga vad. ekologinė žiedų teorija.

Vadinasi, kiekvienas miestas savo fizinį veidą keičia nusistovėjusia tvarka. Jo anatomijoje mes paprastai rasime penkias zonas: **pirma** — vidurmiestis, kur vyrauja dangoraižiai, krautuvės, įstaigos; **antra** — pereinamoji zona, kur vyrauja senosios statybos namai, dabar virtę šiukšlynais, valkatynais ir **trečia** — juodadarbių, mažai uždirbančių darbininkų, rajonas; **ketvirta** — įvairiausių darbininkų, smulkių valdininkų, baltakalnierių rajonas ir **penkta** — užmiestiniai kvartalai, apgyvendinti smulkiosios buržuazijos ir kultūrinių snobų.

Anot sukurtosios Burgers teorijos kiekvienam šitam žiedui yra charakteringa ne tik namų statyba bei jų piniginė vertė, bet jie yra ir tipiškų bendruomenių rajonai.[9])

Neseniai pasirodžiusioje knygoje **Anatomy of Metropolis** sociologai Hoover ir Vernon, nagrinėdami New Yorko miestą, rado, kad gyvenamąją vietovę dažniausiai apsprendžia trys faktoriai: darbas, pajamos ir šeima.[10])

Jie teigia, kad daugumas stengiasi sekti savo kaimynų pėdomis, bandydami "keep - up with the local Joneses".[11])

KUR MŪSIŠKIAI?

Padarius keletą pastabų apie miesto struktūrą kiekvienam kils klausimas, kur daugiausia rasime savo tautiečių. Kur mums pritiktų ar pritinka gyventi, kurtis? Tačiau į šį klausimą negalėsime atsakyti, nesusipažinę su ateivių istorija bei jų ekonomine būkle.

Iš teorijos gi žvelgiant, matome, kad daugelis seniau atvykusių kūrėsi pigiosios darbininkijos kvartaluose. Taip Čikagoje atsirado Bridgeportas, 18-sios gatvės kolonija, o Baltimorėje Hollins gatvės rajonas.

Ekonominėms sąlygoms pagerėjus ir medžiaginiai išprusus, vėliau atsirado Brighton Parkas Čikagoje, Clevelande šv. Jurgio lietuviška kolonija, o dar vėliau Čikagos Marquette Parkas.

Charakteringa, jog nors didmiestis ir keitėsi savo fizine struktūra, tačiau įvairių tautinių mažumų bendruomenės prieš šį miesto kitimą pajėgė išsilaikyti.

Čia turiu įsiterpti su viena pastaba. Kadangi nei prancūzo J. Maritain, nei vokiečio Ferd. Teonnies, nei lietuvio J. Girniaus bendruomenės apibrėžimai nesutinka, noriu naudotis prof. Zozbough sociologine bendruomenės aptartimi. Anot jo, "bendruomenė yra lokalinė vietovė, kur grupė žmonių naudoja tą pačią kalbą, tuos pačius papročius, jaučia daugiau ar mažiau tuos pačius sentimentus ir veikia dėl tų pačių įsitikinimų".[12])

Europoje mums nebuvo pažįstamos rasinės bendruomenės. Turėjome religines ir kur ne kur tautines bendruomenes. Gi šio krašto did-

miestyje tvirčiausios, gausiausios ir kartu agresyviausios yra tautinės ir rasinės bendruomenės. Tarp šių bendruomenių vyksta nuolatinė, aršì ir tyli kova. Šios bendruomenės— didžiausias miesto galvos skaudulys.

Laiko tėkmėje tautinės bendruomenės plėtėsi arba mažėjo, tačiau niekuomet turimų pozicijų kompaktine mase neapleido. Atgalios žvelgiant mums menasi kitados Čikagoje gausios 18-sios gatvės, Bridgeporto, Town of Lake kolonijos. Nepamirštamos Detroite šv. Antano parapijos bei Baltimorėje Hollins ir Clevelande šv. Jurgio parapijos arba Brooklyno Apreiškimo parapijos lietuviškos kolonijos. Kitados rodės niekas mūsų iš šių vietovių neišstums. Tačiau metai įveikė. Matome, kaip visos minėtosios lietuvių kolonijos sunyko arba baigia sunykti.

Lietuvių tautinės mažumos bendruomenių traukimasis nuo miesto centro užmietin vyksta dėl dviejų priežasčių: fizinio miesto keitimosi ir antrosios ir vėlesnių ateivių kartų kraustymosi užmiestin. Jei miesto keitimosi negalime sustabdyti dėl savaime suprantamų priežasčių, tai vėlesnių ateivių kartų pasitraukimo iš tautiškojo getho nėra įmanoma sustabdyti dėl ekonominių sąlygų.

NAUJA BENDRUOMENĖ

Įpėdin mus seka vis juodi šešėliai. Pasitraukiančios tautinės bendruomenės pozicijas, sąlygų verčiama, užima rasinė bendruomenė.

Tiek tautinė, tiek rasinė bendruomenė savyje turi daug ko bendro.

Garsusis negrų rašytojas James Baldwin savo knygoje **Nobody Knows My Name,** kalbėdamas apie dabartinę negrų padėtį, teigia, jog tautinių mažumų ateiviai europiečiai, patekę į šio krašto "tirpdinimo katilą", laikui bėgant, prarado savo tautinės bendruomenės charakterį, nes tapo pajėgiais iš savo getho išsiveržti į aplinkoje esančią daugumą, kur jų nevaržo nei turėtosios tradicijos, nei kilmė.[13])

Tačiau, anot jo, taip nėra, ir negali būti su negrais. Kur negras bebūtų, ką beveiktų, kaip besistengtų jis savo spalvos nenuplaus.

"Visi prastųjų kvartalų gyventojai, sako jis, kada banko knygelė leidžia tai padaryti, išsikelia iš valkatyno ir dingsta nuo bet kokio buvusio persekiojimo".[14]) Negras taip padaryti negali. Jo pabėgimą iš savo bendruomenės padaro neįmanomą įvairiausios ekonominės sąlygos ir diskriminacija. Negras gali važinėti brangiausiu automobiliu, gali dėvėti ištaigingiausius drabužius. Jam visa tai leista. Tačiau dar daug laiko prabėgs, kol tabu — kad negras gali gyventi kur jis nori — ateis.

NEIŠVENGIAMAS KONFLIKTAS

Negrų bendruomenės nariui šiandien prieinami namai yra artimiausioje rasinės bendruomenės aplinkoje. Tai yra tautinių bendruomenių namai. Dabartinė negrų bendruomenė yra panaši į balioną. Ji iš vidaus yra atkeliaujančiųjų baisiai pučiama. Plėstis į kur nors reikia. Ir čia tiesioginiai tautinės bendruomenės susiduria su rasine bendruomene. Ekonominiai išprusę, nebijodami išorinės diskriminacijos, tautinės bendruomenės nariai traukiasi iš turėtųjų pozicijų. Patrijotiškai kalbant, prieš tokį traukimąsi turėtume kovoti. Bet tokia kova būtų beprasminga ir liktų bevaisė.

Kyla klausimas: kas nutiks su tautinės bendruomenės institucijomis?

Kas naudosis tuštėjančiomis tautinių parapijų bažnyčiomis, kas lankys parapijines mokyklas?

Lietuvių vadovaujami bankai, tiesa, galės ir negro pinigus saugoti. Smuklės neištuštės bendruomenei išsikėlus. Tačiau kas gi Šv. Mišių 18-sios gatvės parapijos bažnyčioje klausys? Kas sėdės šv. Antano parapijos Detroite mokyklos suole?

Šiandien tik naiviai galvojantieji žmonės nepastebi ispaniškų pavardžių šv. Antano parapijos mokyklos sąrašuose ar nemato juodų galvų lietuviškų kolonijų parapijų bažnyčiose.

Kaip nėra sulaikomas miesto kitimas, taip yra negalima sulaikyti ir miesto įvairių bendruomenių judėjimo. Tautinių bendruomenių išstūmimas ir turėtųjų ar turimų pozicijų vyksta dėl dviejų priežasčių:

1. Tautinių bendruomenių narių skaičius nuolatos mažėja,

2. Tautinių bendruomenių institucijos yra priverčiamos naudotis naujųjų gyventojų parama.

TAUTINIŲ PARAPIJŲ LIKIMAS

Tautinės bendruomenės mažėjimo sulaikyti negalima. J. E. vysk. V. Brizgio raginimą, kad mūsų tautiečiai grįžtų į buvusias lietuviškas kolonijas, reikia laikyti nei realiu, nei gyvenimišku.[16])

Dėl antrosios mažėjimo priežasties — tautinių institucijų sunykimo — esu plačiau pasisakęs **Aiduose**, 1962, sausis, nr. 1(146).

Tautinių institucijų apsaugojimo sprendimo beieškant turime būti itin realūs. Svarbu, kad šiuo klausimu daugiau domėtumėmės. Gi, kad šiuo klausimu nesidomima (o gal bijomasi?) parodo ir mūsų nesirūpinimas tautinių parapijų nykimu (per 10 metų tik du žmonės plačiau pasisakė spaudoje).

Neseniai J. E. vysk. V. Brizgys teisingai pastebėjo: "Parapija ir jos veikla nėra tik 45 minučių pamaldos lietuviams sekmadienį ar laidotuvės šiokiadienį. Parapija yra jos narių nuolatiniai bendri interesai ir bendras kasdieninis darbas tiems interesams. Labiau prasilavinęs neturi skirtis tame visame gyvenime nuo prasčiokėlių. Visi turi būti ir dirbti kartu, vieni kitiems vadovaudami, susiderindami vienon šeimon".[17])

Skamba gražiai. Kažkas panašaus į mūsų minėjimų rezoliucijas. Tačiau su tokiomis deklaracijomis nei parapijų, nei lietuviškų mokyklų neišlaikysime. Visų pirma, paprasčiausiai kalbant, panašiuose žodžiuose jaučiama naivumas ir nuoširdumo trūkumas. Jeigu mūsų vyriausieji dvasiškijos atstovai šitą problemą tepastebėjo tik dabar, tai kas nutiko su praėjusiu dešimtmečiu? Ką veikėme tada?

Ir pagaliau Ekscelencijos žodžiai: "mano giliausiu įsitikinimu visos organizacijos savo svarbiausiu uždaviniu turėtų laikyti savo žmones išlaikyti susispietusius aplink savo bažnyčias savo parapijose"[18]), nėra realūs. Argi organizacijos pajėgs išlaikyti ką nors 18-sios gatvės kolonijoje? Ar organizacijos galėtų imtis atsakomybės dėl vaikų saugumo tamsiose Bridgeporto gatvėse? Būkime realūs: didmiesčio kitimo sulaikyti negali jokia organizacija.

Per eilę metų stebint mūsų bendruomeninį gyvenimą gaunasi įspūdis, kad iš viso mūsų rūpinimasis savo tautinės grupės likimu nebuvo nei konkrečiai svarstomas, nei realiai esamoji ar būsimoji padėtis įvertinta.

Bendruomeninis susiorganizavimas jau pačioje pradžioje buvo pasmerk-

tas nepasisekimui tą susiorganizavimą pradėjus iškilmingomis deklaracijomis, bet ne konkrečiais darbais jį pagrindus.

Tokioje padėtyje atsidūrus dabar ir galime klausti: kokios yra mūsų tautinės bendruomenės išlikimo galimybės? Idant klausimas būtų konkretesnis, noriu jį perfrazuoti į tokią prielaidą:

Naujoji ateivių karta, ekonomiškai išprususi, kitos bendruomeninės grupės spaudžiama, nejausdama daugiau prasmės apie būtinumą gyventi tautiniame getho ir neįvertindama savo tautinės kultūros, turi tendencijų be jokio skausmo nuo savo grupės atsiskirti, tuo pačiu pasmerkdama save tautinei savižudybei.

Pažiūrėkime į keletą argumentų šios prielaidos parėmimui.

Turbūt visi sutiksime, kad paskutinioji ateivių banga ir jų vaikai nebegalima nė lyginti savo ekonominiu gerbūviu su Upton Sinclair **Džiunglių** lietuviais. Aniems lietuviška bendruomenė buvo būtinybė kovoje dėl duonos kąsnio. Todėl jie ir spietėsi apie vieną gatvės kampą, idant vargan įkritus kaimynu galėtų pasikliauti.

Mums ekonominis vargas nežinomas. Nuo jo mus apsaugo įvairiausi draudimai.

Sutiksime, turbūt, kad tol, kol rasinė diskriminacija valdo šį kraštą, jo rasinė bendruomenė, natūraliai gausėdama, turi visus privalomus duomenis pūsti balioną į tą pusę, kur išorinis įlenkimas yra įmanomas. Vadinasi, mūsų tautinei mažumai savo pozicijas apleidžiant, visai natūralu, kad jas užima ir užims mažiau ekonomiškai išprususi ir diskriminuojama rasinė bendruomenė.

Yra sakoma, jog tautinės mažumos nariai visados noriai traukiasi iš tautinės bendruomenės kvartalų, norėdami supanašėti su juos supančia dauguma. Gi sociologas Kurt Lewin yra pasakęs, kad labai dažnai vėlesnės kartos ateivis, matydamas savo tėvų nenorą ir nesugebėjimą tapti panašiu savam kaimynui, dažnai jų pradeda nekęsti ir bando nuo tautinio getho atsiskirti.

Jaunesnioji karta, susidūrusi su aplinkoje esančia kultūra ir ją palyginusi su iškreiptu, nepilnu savo tautinės kultūros vaizdu, dažnai susidaro įspūdį, kad tik aplinkoje esančios daugumos kultūra ją gali patenkinti, ir todėl palaipsniui nubyra.

KUR EISIME

Gal būt kai kas mintyje pagalvos: ar nėra galimos šviesesnės perspektyvos? Gal būt ir galimos. Betgi pradėjus kalbėti apie visokias "šviesesnes" galimybes mes nukryptume į visokiausias spekuliacijas. Šių žodžių paskirtis ne kuo nors spekuliuoti ar nurodinėti, koks lietuvis ar lietuvių bendruomenė turėtų ar neturėtų būti. Šių žodžių paskirtis kitokia: pažvelgti į esamą padėtį ir ją iš sociologinio taško įvertinti.

Kovoje dėl savo tautinės mažumos išlikimo svarbios ir minėtinos dvi galimybės:

Norint išlikti, būtina tvirčiau įsikibti į turimas pozicijas. Šitas mūsų įsikibimas turi būti realus, apčiuopiamas, pav. tautinių namų statyba, jaunimo stovyklų įsigijimas ir pan.

Pasaulio Lietuvių Bendruomenė turi galimai greičiau pradėti organizuoti naujus bendruomenės židinius — getho — ir burti iš esamų kolonijų bėgančius į naujas, užmies-

(Pabaiga 49 psl.)

Alina Grinienė IX Studijų Savaitėje Koenigsteine, paskaitų salėje pertraukos metu.

Foto kun. Kezio, S.J.

DARBAI IR IDĖJOS

Plataus masto studijų savaitė Vokietijoj

Mečys Mustei̇kis

INICIATORIAI SAVAITĖS RENGĖJAIS PAKVIETĖ VOKIETIJOS ATEITININKUS, VYRESNIUOSIUS SKAUTUS - SKAUTES IR LIETUVIŲ STUDENTŲ SĄJUNGĄ VOKIETIJOJ

IX Studijų Savaitė Vokietijoje įvyko rugpiūčio 21 - 28 dienomis, Koenigsteine, netoli Frankfurto. Joje **dalyvavo apie 130 dalyvių** (didelė dalis — jaunimas) **iš 10 valstybių:** Amerikos, Anglijos, Austrijos, Belgijos, Italijos, Olandijos, Prancūzijos, Švedijos, Šveicarijos ir Vakarų Vokietijos.

Tai pirmoji tokio plataus pobūdžio Savaitė. Jos **iniciatoriai — Europos LFB** Savaitės rengėjais pakvietė ir eilę organizacijų: Vokietijos ateitininkus (sendraugius ir studentus), vyresniuosius skautus — skautes ir Lietuvių Studentų Sąjungą Vokietijoje. Savaitę globoti paprašė Vokietijos Liet. Bendruomenės Valdybą. Šie visi susigrupavimai kartu šių metų Stud. Savaitę pravedė labai sutartinai. Stud. Savaitės **moderatoriumi buvo prof. A. Maceina,** nešęs pačią sunkiausią naštą. Labai daug darbo įdėjo ir techniškieji vadovai — **Alina Grinienė ir kun. dr. J. Aviža.**

Platus žvilgsnis į lietuvių kultūrą

Šioje Savaitėje išnagrinėta Rytų Europos etnografinis, politinis, religinis ir kultūrinis susidėstymas. Su Rytų Europos likimu tampriai siejasi ir Lietuvos praeitis, dabartis ir ateitis. Šitų visų klausimų sąlytyje plačiai pažvelgta į lietuvių kultūros pobūdį, apraiškas, jos susiklostymą Rytų ir Vakarų kultūrų įtakoj ir pagaliau lietuvių kultūros duoklę Rytams bei Vakarams. Šias temas gvildeno keturi paskaitininkai:

Rugp. 22 d. prof. Z. Ivinskis skaitė paskaitą **Rytų Europos susidarymas;** rugp. 23 d. prof. A. Maceina šią temą plėtė paskaitoje **Kultūrų sanbėga Rytų Europoje;** rugp. 24 d. meno istorikas dr. P. Reklaitis bendrą temą papildė savo paskaita **Rytų ir Vakarų meno tradicijų susitikimas Lietuvos Didžiosios Kunigaikštystės teritorijoje,** pailiustruodamas šviesos paveikslais; rugp. 25 d. dr. K. J. Čeginskas savo paskaitoje **Lietuvių įnašas į Rytų ir Vakarų kultūras** davė platų panoraminį vaizdą, iškeldamas lietuvių kultūros duoklę svetimiesiems amžių bėgyje iki paskutiniųjų laikų.

Maironis Studijų Savaitėje

Šioje Savaitėje daug laiko ir dėmesio buvo skirta Maironio sukakties minėjimui.

Rugp. 25 d. vakare stud. T. Povilavičius skaitė pranešimą **Maironio lyrikos savybės.**

Rugp. 26 d., sekmadienis, — pagrindinė Maironio minėjimo diena. Iškilmingą posėdį atidarė prof. Maceina, pakviesdamas garbės prezidiumą, kurį sudarė: prel. J. Balkūnas, Tėv. Bernatonis, kun. J. Stanaitis — evangelikų atstovas, kun. Br. Liubinas — Vokietijos Liet. Bendr. pirmininkas, rašytojas R. Spalis — paskaitininkas, dr. J. Norkaitis — ateit. sendraugių pirm. T. Povilavičius — Stud. Sąjungos V-bos pirmininkas, R. Sakalauskaitė — Stud. Ateit. Sąjungos atstovė, Z. Balandytė — skaučių, Br. Čepulevičius — skautų atstovas ir prof. Z. Ivinskis — Europos LF Bičiulių pirmininkas.

Visiems sugiedojus **Užtrauksim naują giesmę broliai** ir prof. Maceinai tarus įvedamąjį žodį, rašytojas R. Spalis skaitė minėjimui skirtą paskaitą **Tautos skundas ir jos viltis Maironio kūryboje.** Paskaitininkas rašytojiškai lakia vaizduote minėjimo dalyvius tiesiog vedžiojo po Maironio laikus, kurie šiandien kartojasi, ir apgaubė jo poezijos burtais; poezijos, kuri lygiai tinka ir šiems laikams. Po paskaitos visi dalyviai stovėdami sugiedojo **Kur bėga Šešupė.**

Tą pačią dieną vakare buvo suruoštas muzikinis vakaras Maironio poezijai Jo metu muz. V. Banaitis skaitė pranešimą **Maironis lietuvių muzikoje.** Tamošaitytė ir Pansytė padeklamavo Maironio eilėraščių, o solistė M. Panse - Simaniukštytė padeklamavo keletą dainų, sukurtų pagal Maironio poeziją, ir kitų.

Katalikai ir evangelikai kartu

Rugp. 27 d. prof. A. Maceina skaitė paskutinę šios Savaitės paskaitą **Krikščionių vienybės problema.** Jis iškėlė nepaprastą II Vatikano Visuotinio Susirinkmo reikšmę, į kurį su didelėmis viltimis žvelgia visos trys krikščioniškosios konfesijos: katalikai, protestantai ir ortodoksai. Nurodė šių konfesijų tuos tikėjimo principus, kurie sutampa, ir tuos, kurie skiriasi. Iškėlė visų trijų konfesijų vienybės ilgesį, ypačiai dabar, komunizmo grėsmės akivaizdoje.

Nežiūrint kai kurių prieštaravimų, abiejų konfesijų dalyviai diskusijų metu rodė brolišką meilę vieni kitiems ir nepaprastą norą atsiekti vienybės. Diskusijos baigtos bendra malda Tėve mūsų, kurią visi dalyviai garsiai sukalbėjo už krikščionių vienybę. Šis momentas katalikų ir evangelikų buvo tiek jautriai išgyventas, kad nevienam riedėjo per skruostus ašaros.

Apsvarstyti Lietuvių Bendruomenės klausimai

Tam tikslui buvo perskaityti du referatai vakarais. Rugp. 22 d. E. Simonaitis skaitė pranešimą **Vokietijos Lietuvių Bendruomenės problemos.** Rugp. 23 d. pranešimą **Vaikų auklėjimas tremtyje lietuviška dvasia skaitė mokyt. J. Stankaitis.** Abu pranešimai iššaukė ilgas diskusijas, kuriose uoliai dalyvavo ir jaunimas.

Rugp. 26 d. vakare pranešimą apie gyvenimą Lietuvoje padarė žurn. V. Banaitis, ypačiai išryškindamas bolševikų rusifikacijos metodus ir milžinišką žmonių išnaudojimą — apiplėšimą įvairiom formom.

Diena Tėvynei

Kaip ir kiekvienoje Stud. Savaitėje, penktadienis, rugp. 24 d., buvo skirtas tėvynei prisiminti. Ryte buvo laikomos pamaldos už žuvusius už Lietuvos laisvę ir likusius tėvynėje. Vakare suruošta **Valandė Tėvynei.** Jos metu atitinkamą žodį tarė V. Natkus. Alina Grinienė pravedė savo sukurtą ir surežisuotą montažą **Lietuva laisvėje, vergijoje ir tremtyje.** Montažo metu buvo cituojama mūsų žymiųjų rašytojų - poetų mintys, dainuojamos liaudies dainos, šokami tautiniai šokiai. Po montažo buvo dainuojamos naujausios partizanų ir liaudies dainos, laisvai šokami tautiniai šokiai, deklamuojama įvairiomis lietuvių kalbos tarmėmis ir kt.

Kiti įvairumai

Šeštadienį vakare, rugp. 25 d., įvyko linksmavakaris, tapęs taip pat jau tradiciniu. Jo metu buvo linksmai iškritikuoti visi paskaitininkai, rengėjai ir daug kitų. Ypač sąmojingų savo pastabų paskaitė **R. Spalis.** Visi daug dainavo, daug šoko. Vakarą pravedė Ričardas Bačkis.

Malonią staigmeną padarė prel. J. Balkūnas; jis nelauktai atvyko į linksmavakarį, pasveikino visus JA Valstybių lietuvių vardu ir papasakojo apie jų veiklą.

A. Maceina ir Z. Ivinskis IX studijų Savaitėje Koenigsteine šnekučiuojasi prie susitikimo namų. Į pokalbį jungiasi ir kun. dr. J. Aviža (nusigręžęs).

Foto kun. Kezio, S.J.

Skautų laužas įvyko rugp. 27 d. vakare. Programą išpildė skautiškasis lietuvių jaunimas, pravedė Br. Čepulevičius.

Stud. Savaitėje, kaip visad, nebuvo užmiršti ir dvasiniai — religiniai reikalai.

Evangelikams kasdien pamaldas suruošdavo ev. kun. J. Stanaitis.

Katalikų dvasios vadu buvo kun. A. Kalvaitis. Jis kasdien laikė pamaldas ir sakė Stud. Savaitei pritaikytus pamokslus.

Sekmadienį, rugp. 26 d. pamaldas ir pamokslą laikė prel. Balkūnas. Pas-

kutinę Stud. Savaitės dieną ryte gedulingas pamaldas už a. a. arkiv. T. Matulionio vėlę laikė Tėv. Bernatonis.

Savaitės metu popiečiais vyko Savaitėje dalyvaujančių grupių internūs pasitarimai ar konferencijos: ateitininkų, skautų, stud. sąjungos, Eur. Lietuvių Fronto Bičiulių.

Daug sveikinimų

Ir ši Stud. Savaitė susilaukė daug gražių sveikinimų. Žodžiu sveikino prel. J. Balkūnas, Tėv. A. Bernatonis, E. Simonaitis — Mažosios Lietuvos Tarybos vardu, Dalia Lūžaitė — Anglijos ateitininkų vardu Fr. Skerys — Vasario 16 Gimnazijos Evangelikų Ratelio vardu ir kt. Raštu sveikino Belgijos ir Šveicarijos Liet. Bendruomenės, Amerikos ir Kanados LF Bičiuliai, muzikas M. Budriūnas, dr. J. Grinius ir daug kitų.

Labai gražų sveikinimą atsiuntė **Federalinės Vokietijos ministeris pabėgėlių - tremtinių reikalams p. Mischnik.** Jis savo sveikinime tarp kita ko palinkėjo, kad ši Studijų Savaitė suteiktų lietuviams naujų jėgų išlaikyti savo tautiškumui ir kad per tai būtų sustiprinti pagrindai, ant kurių būtų statoma suvienyta Europa, su užtikrintu tautiniu savarankiškumu ir laisve.

Savaitės uždarymas

Jis įvyko rugpiūčio 28 d. Uždarymo programos metu pasisakė visos šioje Stud. Savaitėje dalyvavusios grupės. Visi rodė didelį pasitenkinimą šia savaite, dėkojo prie jos surengimo daugiausiai prisidėjusiems ir išreiškė norą, kad panašaus pobūdžio Stud. Savaitės būtų rengiamos ir ateityje, kviečiant į jas įvairius susigrupavimus. Nemažesnį pasitenkinimą išreiškė ir evangelikai, tikėdami, kad ir kitais metais jie taip pat bus kviečiami. O evang. kunigas J. Stanaitis pabaigoje pareiškė: "Aš kartais laikiau katalikus lyg mūsų priešais. Bet čia įsitikinau, kad taip nėra — tai netiesa! Ir sugrįžęs tai visiems pasakysiu!"

Paskutinieji uždarymo žodžius tarė.: prof. Z. Ivinskis — ELFB Valdybos vardu ir kun. Br. Liubinas — PLB Vokietijos Kr. V-bos vardu, išreikšdami padėką visiems prisidėjusiems surengti šią — IX Studijų Savaitę. Uždaryta Tautos Himnu.

Ir ši Savaitė priskirtina prie geriausiai pavykusių Stud. Savaičių Vokietijoje tiek paskaitų lygiu, įdomiomis ir reikšmingomis temomis, uoliu dalyvių įsijungimu diskusijų metu, jaunimo dalyvavimu, tiek ir nuostabiai gera nuotaika, visų bičiuliišku sutarimu, puikia organizacija ir kt.

EUROPOS LFB PLEČIA VEIKLĄ

Šiemetinės Studijų Savaitės metu Koenigsteine, Vokietijoje, rugp. 25 d. įvyko Europos Lietuvių Fronto Bičiulių metinė konferencija. Ją pradedant, sukalbėta malda ir tris kartus Amžiną Atilsį žuvusiems bolševikų okupacijos metu partizanams ir visiems mirusiems už Lietuvos laisvę. Pradžios žodį tarė ikšiolinis Europos LFB Valdybos pirm. dr. K. J. Čeginskas.

Konferencijoje išklausyti metinės veiklos pranešimai ir apsvarstyti tolimesnės veiklos planai.

Sudaryta nauja ELFB Valdyba. Pirmininkas — prof. Z. Ivinskis. Sustiprinama ikšiolinė Europos Lietuvių Informacijos (ELI) tarnyba, priskiriant jai naujas veiklos sritis.

Išrinkta nauja 1963 m. Studijų Savaitei Rengti Komisija. Jos pirmininkas yra prof. A. Maceina.

Pabaigoje, naujam ELFB Valdybos pirmininkui tarus konferencijos uždarymo žodį, sugiedotas Tautos Himnas.

ELI

Prie mėlynų kalnų ir ežerų

ŠEŠTOJI LIETUVIŲ FRONTO BIČIULIŲ IR SVEČIŲ STUDIJŲ IR POILSIO SAVAITĖ

Šeštoji JAV ir Kanados LFB stovykla įvyko rugpiūčio 5-12 dienomis Kanados lietuvių vasarvietėje Wasagoj, ant gražaus Georgian Bay ežero kranto, tolumoje dunksant mėlyniesiems kalnams. Stovykla pradėta rugpiūčio 5 d., kada buvo atidaryta keturių dailininkų paroda, kurią suruošė dail. J. Pautienius ir kurioj be organizatoriaus dalyvavo V. Petravičius, T. Valius ir St. Smalinskienė. Parodą atidarydamas LF bičiulių stovyklos vadovas dr. V. Majauskas pakvietė kalbėti dr. J. Grinių. Profesorius savo žodyje pasidžiaugė aukšto meninio lygio kūriniais, priminė, kad parodoje dalyvauja skirtingų požiūrių dailininkai.

Meno parodoje vyravo moderniosios srovės abstraktas, abstraktinis ekspresionizmas, impresionizmas ir vienas kitas darbas buvo daugiau realistinės krypties. Keturi dailininkai buvo išstatę 64 darbus, palyginti apytamsėj salėj, kurioj sekmadieniais būna laikomos pamaldos ir vyksta parengimai, bet pravedus specialias šviesas pasikeitė niūroka salės išvaizda, salė prašviesėjo ir susidarė puiki meninė nuotaika.

Jeigu dail. Pautieniaus ir dail. Smalinskienės dalis kūrinių buvo matyti, tai nustebino dail. Petravičius, pasirodęs kaip tapytojas. Be abejo Petravičius vis tiek palieka grafikas, bet būdamas talentingas, gana neblogai pasirodo, kaip tapytojas. Labiausiai bene visus žavėjo dail. Valiaus spalvota tipografija. Menininkas rodo amžino kūrybingumo ir atsinaujinimo ženklus ir tai yra didžioji kūrėjo stiprybė.

Parodą aplankė apie 1000 asmenų. Pažymėtina, kad vienas dail. Pautieniaus ir dail. Petravičiaus darbas buvo paskirtas lankytojams burtų keliu. Už tai surinkti 200 dol. paskirti Lietuvių Fondui.

Maironį prisimenant

Pati stovyklos atidarymo pradžia sutapo su toje vasarvietėje baigusio stovyklauti Toronto jaunimo stovyklos uždarymu. Ta proga suruoštas koncertas Maironiui paminėti, kurio metu paskaitą apie Maironį skaitė prof. Juozas Brazaitis, išryškindamas Maironio poezijos reikšmę ankstyvesnėms ir dabartinėms kartoms ir lietuvių raštijai. Koncertą davė jaunųjų stovyklautojų choras, vadovaujamas kun. B. Pacevičiaus. Minėjimas, kurį trumpa kalba pradėjo dr. Vyt. Majauskas ,susilaukė gausaus dalyvių skaičiaus ir tiek paskaitininkas, tiek jaunieji menininkai buvo nuoširdžiai įvertinti.

Po koncerto įvyko susipažinimo vakaras, kur turėjo dešimtys seniai nesimačiusių bičiulių ir svečių iš Kanados ir įvairių JAV miestų susipažinti ar atnaujinti pažintis, pasidalinti įspūdžiais ir pasilinksminti.

Pirmadienį toliau buvo tęsiamas Maironio epochos aptarimas kur tema **Filosofinis ir socialinis klimatas lietuviui ir intelektualui maironinėje praeityje**, kalbėjo dr. Jonas Grinius ir kun. dr. A. Baltinis.

Kūrėjo padėtis

Antradienį įdomią paskaitą skaitė dr. J. Grinius apie lietuvių rezistenci-

ją vokiečių akimis. Šimtinė klausytojų turėjo progos išgirsti, kaip vertina mūsų lietuvių pasipriešinimą vokiečių spauda. Trečiadienį buvo kalbama vėl apie tėvynę ir joj pasireiškiančią rezistenciją mene. Kalbėjo dr. J. Grinius ir Al. Baronas. Diena vėliau buvo kalbama tema **Kūrėjas lietuvis Maironio epochoj ir dabartiniu metu.** Gerai paruoštą paskaitą skaitė rašyt. J. Kralikauskas, apibrėždamas, lietuvio kūrėjo uždavinius. Panašia tema kalbėjo dail. Valius ir Al. Baronas. Buvo svarstoma, kodėl lietuvis kūrėjas anuo metu galėjęs rašyti rusiškai, o dabar galįs rašyti angliškai, rašo lietuviškai. Ši tema iššaukė nemaža diskusijų. Jose dalyvaudamas prof. dr. A. Klimas pažymėjo, kad šiandien lietuvis inteligentas, dirbdamas universitete ,turi didelę dalį energijos skirti tiesioginiam darbui ir tuo pačiu turtinti ne lietuvių, o amerikiečių kultūrinį lobyną. Iš įdomaus dail. T. Valiaus pranešimo paaiškėjo, kad lietuviai dailininkai tremtyje iš svetimų įstaigų gavo apie 40 premijų.

Po diskusijų apie kūrėjo padėtį čia ir anapus, įvyko literatūros vakaras, kuriame pasirodė rašyt. J. Kralikauskas, paskaitydamas ištrauką iš premijuoto romano. Po jo skaitė, daug nuoširdžios drąsos parodžiusi, eilėraščius ir kupletus dr. Paplauskienė. Albinas Valentinas paskaitė įdomią humoristišką pasaką apie karalienės alų, o Al. Baronas novelę apie grabdirbį. Pabaigai Al. Baronas paskaitė pluoštą humoristinių eilėraščių. Pranešinėjo V. Birieta.

Kova dėl laisvės

Rugpiūčio 10 d., įvykusiuose pranešimuose tema **Lietuvių Bendruomenė ir kova dėl laisvės,** kalbėjo PLB pirm. dr. J. Sungaila. Ilgesniame žodyje dr. Sungaila pažymėjo, kad LB atstovauja visus lietuvius, nepaisant kiek balsuotojų dalyvautų rinkimuose. Ne balsuotojų skaičius nustato tautos, valstybės ar organizacijos tikrąjį narių skaičių. Yra vietovių, kur vyriausybės pareigūnus renkant, tedalyvavo tik 3% balsuotojų ,tačiau niekas neabejoja tos apylinkės rinkimų demokratiškumu." Lietuvių Bendruomenėje kiekvienas lietuvis turi teisę balsuoti, būti renkamas ir statyti kandidatus. Tik nuo jo paties priklauso, ar jis ta teise ir privilegija pasinaudoja, ar ne. Tas faktas jau ir padaro Lietuvių Bendruomenę visuotine ir atstovaujančia visai lietuviškai išeivijai. O PLB vykdomieji organai turi moralinę ir juridinę teisę kalbėti ir veikti visų lietuvių vardu: LB apylinkės valdyba — savo apylinkėje, krašto valdyba ir taryba — savo krašte, PLB seimas ir valdyba — visame demokratiniame pasaulyje, kur tik yra susitelkusių lietuvių. Tik šitaip mes suprantame Pasaulio Lietuvių Bendruomenę, tokios mes jos norime ir tik tokia ji teikia vilties ateičiai".

Kalbėdamas apie santykius su kitomis organizacijomis dr. J. Sungaila pareiškė: "Lietuvių Bendruomenė, kaip visuma, negali įeiti į betkokius junginius su lietuviškomis organizacijomis ar politinėmis partijomis, nes visuma negali jungtis su savo pačios dalimi. Juo labiau kitos lietuviškos organizacijos ar jų junginiai negali diriguoti Lietuvių Bendruomenei ar nurodinėti jos darbo sritis, kaip visumos dalis negali diriguoti pačios visumos. Tačiau vis dar atsiranda paskirų asmenų ir politinių grupių, kurios, atrodo, visai nenori suprasti gyvenimo realybės ir senu įpratimu vis tebekartoja dainą apie kažkokį darbo pasiskirstymą, primindami „susitarimą" ir „tradiciją". P.L.B. pirmininkas pabrėžė, kad tokio susitarimo nesą. Prelegentas akcentavo, kad visi mūsų vienetai, o taip pat ir Bendruomenė, privalo dirbti tiek kultūrinį tiek politinį darbą, nes dažnai sunku išskirti, kuris darbas yra politinis ir kuris kultūrinis.

Lietuviai privalo dirbti visose srityse ir visur, kur tik lietuviškasis reikalas kviečia.

Apie lietuviškuosius laisvinimo veiksnius kalbėjo V. Vaitiekūnas, jį

paryškino J. Kojelis. Iškilusiose diskusijose ilgesnį žodį tarė dr. P. Kisielius, iškeldamas gerąsias ir blogąsias mūsų laisvinimo organų ir organizacijų puses.

Po diskusijų, kurioms vadovavo dr. A. Damušis, prieita išvados, kad reikia remti Liet. Bendruomenės veiklą ir pažymėta, kad jos koordinacinės pastangos tesiekia laisvinimo darbe vienybės ten, kur jos nėra.

Partizano minėjimas

Vakare įvyko partizano minėjimas. Pačioje pradžioje ilgesnį žodį tarė dr. V. Majauskas, gražiai išryškindamas mūsų partizano besąlyginę auką. Toje pačioje rimtyje K. Inčiūros eilėraštį Tėviškė gražiai padeklamavo Violeta Majauskaitė. Sveikinimo žodį tarė Lietuvos konsulas Kanadoje dr. J. Žmuidzinas. Po to apie porą šimtų žmonių išsirikiavo su degančiomis žvakutėmis procesijai, giedodami **Dievas mūsų prieglauda.** Procesijoje dalyvavo eilė mažųjų ir keletas kunigų. Prie dr. Sungailos uždegto laužo, šalia simbolinio partizano kapo, žodį tarė dr. A. Damušis, išryškindamas neįsivaizduojamą lietuvio partizano auką. Danguj spindėjo šviesios rugpiūčio žvaigždės, pleveno žvakelės, aukštyn skrido laužo kibirkštys, visa tai užkrėtė kažkokia mistika ir graudumu, jaudinančiu ligi ašarų. Ši susikaupimo valanda buvo lyg pratęsimas ryto pamaldų, kada mišias už žuvusius dėl laisvės aukojo Šv. Jono parapijos Toronte klebonas kun. Petras Užubalis, po to pasakydamas tikrai sugestyvų pamokslą.

Pavergtosios Lietuvos klausimais kalbėta ir šeštadienį, kai Vyt. Vaitiekūnas ir dr. J. Vaišnora skaitė gerai paruoštas paskaitas apie dabartinę Lietuvos padėtį ir okupanto kėslus.

Intelektualas Amerikoje

Bene vienas įdomiausių pašnekesių buvo tema **Filosofinis ir socialinis klimatas lietuviui intelektualui Amerikoje.** Šia tema skaitė paskaitas dr. A. Musteikis, dr. A. Damušis, Gerardas Balčiūnas ir dr. A. Klimas. Visi gerai susipažinę su šio krašto mokyklomis ar įmonėmis, davė labai įdomų lietuvio inteligento vaizdą ir sąlygas Amerikoje. Visų paskaitos buvo paruoštos moksliškai, atskleidžiančios eilę intelektualo problemų ir jaunojo lietuvio inteligento tarpimo sąlygas šioje aplinkumoje. Prieita išvados, kad šiandieninis technikos specialistas tampa technokratu, be didesnio išsilavinimo. Tai pažymėjo ir dėstą šio krašto universitetuose dr. Klimas ir dr. Musteikis, susidurią su lietuviais studentais ir mok. J. Rinkūnas, dėstąs Kanados mokykloj.

Rugpiūčio 11 d. įvyko koncertas, kuriame dalyvavo apie 250 svečių ir kur programą atliko kanadiečiai solistai Vacl. Žiemelytė ir Vacl. Verikaitis, su pasisekimu sudainavę eilę kūrinių ir Al. Baronas, paskaitęs humoristinių eilėraščių. Šiuo koncertu ir buvo baigta studijų savaitė, sulaukusi nemažo pasisekimo. Užbaigiamoje kalboje dr. Vyt. Majauskas pažymėjo, kad visas mūsų darbas ir veikla buvo skirtas praturtėti dvasiškai, sustiprėti fiziškai, kad galėtume geriau ir sėkmingiau dirbti kultūrinį ir visuomeninį darbą mūsų brangios tėvynės labui.

Darbai ir pramogos

Stovyklą organizuojant įdėjo daug darbo kanadiečiai Vyt. Aušrota, Vyt. Krikščiūnas, J. Andrulis ir detroitietis dr. Vyt. Majauskas. Visus mielai nuteikė kun. Petro Užubalio, stovyklos kapeliono, o ir visų kanadiečių, draugiškumas. Puiki gamta, giedras visą savaitę oras, sudarė nemaža malonumo svečiams iš Amerikos ir kitų vietų. Kadangi visą laiką tuo metu vyko paroda, tai dalyviai turėjo progos įsigilinti į modernųjį meną. Du paveikslai išleisti dovanų ir juos laimėjo Montvila iš New Yorko ir J. Prakapas iš Toronto.

Vakarais ėjo laikraštis vadinamas

AR KOVA UŽ REZOLIUCIJAS KONGRESE BUS LAIMĖTA?

Svarstant Lietuvos reikalu įneštų Kongresan rezoliucijų pravedimo galimybes, prisimintini šie dr. Juozo Girniaus žodžiai: "Kol kovojama, tol lygiai atviros abi galimybės — ir laimėjimas, ir pralaimėjimas. Net jei galų gale būtų pralaimima, nebūtų pralaimėta be kovos, kuri jau pačioj savy slepia prasmę (Tauta ir tautinė ištikimybė, 292 p.). Jei, siekiant tikslo nesutinkamą kliūčių. nėra nei kovos. Kelią be kliūčių ir rizikos renkasi oportunistinis žmogus. Idealistas, kovodamas už vertingus tikslus ir šventus idealus, nekvaršina sau galvos laimėjimo garantijomis. Yra atvejų, kad jis kovoja net tada, kada , oportunisto - materialisto akimis žiūrint, pralaimėimas yra šimtą procentų aiškus. "Už tai, kas brangu, kovojame neklausiant laimėjimų galimumų (Girnius). Ir Juozas Lukša, ir Julijonas Būtėnas grįžo į Tėvynę pralaimėti ir mirti. Tokia jų auka artėja prie šventumo idealo, ir toks „pralaimėjimas" yra didžiausias žmogiškojo kilnumo triumfas.

Leonardas Valiukas (dešinėje su rezoliucijų pradininku senatoriumi Thomas H. Kuchel (R. - Calif.) jo kabinete Washingtone

Irklo kotu, kuris atpasakodavo visą stovyklos gyvenimą ir paskaitas iš linksmosios pusės. Jį redagavo dr. K. Ambrozaitis, Al. Baronas ir Alb. Valentinas.

Paskaitose siekė virš šimto dalyvių, o pramogose dvigubai daugiau, ir daugelis pritarė, kad toks kolektyvinis poilsis nėra vien tik tuščias laiko leidimas, bet padeda atsigauti ne tik kūnui, bet ir dvasiai.

Be bendrų posėdžių vyko ir mažesni posėdžiai, kuriuose buvo aptarta Į Laisvę žurnalo reikalai, santykiai su politinėmis grupėmis, Į Laisvę Fondo Lietuvių Kultūrai ugdyti darbai ir eilė kitų aktualių klausimų. Praėjusi studijų savaitė buvo viena iš sėkmingesnių liudijanti, kad tokios savaitės yra visais atžvilgiais prasmingos.

Į LAIMĖJIMĄ ARTĖJAMA

Atsakant į antraštėje pastatytąjį klausimą, nedvejojant reikia pastebėti, kad kova už rezoliucijų pravedimą ne tik be galo vertinga pati savyje, bet ir laimėjimas yra realybės ribose. Į tą klausimą, kad ir labai palengva, bet tvirtais žingsniais artėjama.

JAV 87-jo kongreso I-sios sesijos metu pasiektieji rezultatai, kovojant už rezoliucijų pravedimą, buvo aprašyti Į LAISVĘ Nr. 27. Kuchel-Lipscomb rezoliucijai remti komitetas Los Angeles mieste buvo pramatęs ir sėkmingai realizavęs šiuos tikslus:

1 Suorganizuotas rezoliucijų įnešimas: jų buvo keturios: sen. Kuchel

(R-Calif.), kongresm. Lipscomb (R-Calif.), kongresm. Morse (R-Mass.), kongresm. Cunningham (R-Neb.).

2. Suformuotas rezoliucijom remti komitetas. Į jį įsijungė virš 100 veiklių ir autoritetingų Amerikos lietuvių bendruomenės narių.

3. Pravesta labai sėkminga laiškų rašymo akcija. 1961 m. Senato ir Atstovų rūmų nariai Vašingtone Lietuvos laisvės reikalu gavo per 100.000 laiškų.

4. Vašingtono nuotaikoms pazonduoti ten buvo pasiųsta 3-jų asmenų delegacija (A. Skirius, J. Stukas ir V. Volertas), kuri aplankė rezoliucijų autorius, bei tarėsi su kai kuriais Senato ir Atstovų rūmų užsienio reikalų komisijų nariais.

Šio spaudimo pasėkoje Atstovų rūmuose įvyko pirmasis rezoliucijos pajudinimas: užsienio reikalų k-jos pirmininkas Lipscomb rezoliucijos reikalu oficialiai paprašė pasisakyti Valstybės departamentą.

Tiesa, atsakymas buvo nepalankus (žiūr. Į Laisvę Nr. 27), tačiau pats faktas Lietuvos reikalui buvo naudingas, o be to iššaukė mums palankius komentarus amerikiečių spaudoje.

KOVA GALI NUSITĘSTI

Jau minėtame Į LAISVĘ numeryje II-jai Kongreso sesijai buvo pramatyti kai kurie tolimesnieji Rezoliucijoms remti k-to darbai: surasti naujų rezoliucijų sponsorių (ypač iš demokratų), atskirose kolonijose organizuoti rezoliucijoms remti klubus, aktyviau į veiklą įtraukti latvius ir estus, iš žymesnių amerikiečių sudaryti garbės komitetą, dar stipriau bandyti prasiveržti į amerikiečių spaudą, vėl pravesti stiprų laiškų rašymo vajų ir galiausia Vašingtonan pasiųsti didesnės apimties delegaciją.

Rezoliucijoms remti k-to vadovybei buvo aišku, jog, kovai užsitęsus, didysis 1961-siais metais visuomenės parodytas entuziazmas atslugs ir kad tie, kurie dėl vienų ar kitų priežasčių rezoliucijoms nepritaria, atviriau ims prieš jas kovoti. Gi kova už tautų laisvę nematuojama savaitėmis, mėnesiais ar metais — dažnai prireikia dešimtmečių ir net šimtmečių, ir vienintelis kelias į laimėjimą — tai kovotojų ištvermė. Ir štai kodėl Rezoliucijoms remti komitetas ateities darbus rūpestingiau planavo ir didesnėm pastangom vykdė.

NAUJOS REZOLIUCIJOS

Veikiant iš Los Angeles rezoliucijoms remti k-to centro ir atskirų kolonijų, įneštų rezoliucijų skaičių pasisekė patrigubinti. 87-jo kongreso II-sios sesijos metu buvo įneštos dar 8 rezoliucijos, reikalaujančios JAV prezidentą Pabaltijo valstybių išlaisvinimo bylą kelti Jungtinėse Tautose. Naujasias rezoliucijas įnešė šie Kongreso nariai: sen. Miller ir sen. Hickenlooper (jungtinė) ir kongresmanas Hoeven (visi respublikonai iš Iowos; kun. S. Morkūno pastangomis), sen. Lausche (D-Ohio; dr. Alg. Nasvyčio past.), kongresm. Rodino (D-N.J.; J. Stuko ir Alb. Trečioko pastang.); sen. Hruska (R-Neb.), kongresmanai Derwinski (R-Ill.), Roosevelt (D-Calif.) ir McDonough (R-Calif.) rezoliucijas įnešė k-to koordinatoriaus rūpesčiu.

Čikagos lietuvių apgyventus rajonus reprezentuojąs kongresmanas Murphy (D-Ill. Valdui Adamkavičiui irgi buvo pažadėjęs rezoliuciją įnešti, tačiau Pijaus Grigaičio (tuometinio ALT centro sekretoriaus) paveiktas, ne tik nuo pažado atsimetė, bet ir įneštų rezoliucijų adresu užėmė nedraugišką poziciją.

Tuo pačiu metu, kai buvo ieškoma naujų rezoliucijų sponsorių, komiteto vadovybei pasisekė iš žymių amerikiečių sudaryti garbės komitetą, į kurį įėjo: George Christopher (San Francisco burmistras), Richard

J. Daley (Čikagos burmistras), Fred Hall buv. Kansas gub.), Otto Kerner (Illinois gub.), William F. Knowland (buv. senatorius, Oakland Tribune redaktorius), John Richardson, Jr.

Latvių ir estų organizavimasis vyko kiek lėtesniu tempu, tačiau 1962 m. pradžioje ir jie jau buvo sudarę stipresnius branduolius, o visa jų spauda pilnai pasisakė už rezoliucijų rėmimą.

REZOLIUCIJAI DUODAMA EIGA

Tuo metu, kai rašomi šie žodžiai, komteto koordinatorius iš Astovų rūmų užsienio reikalų komisijos pirmininko kongresm. Thomas E. Morgan (D-Pa.) gavo 1962.IX.10 datuotą laišką, kuriame rašoma:

Mielas p. Valiukai,

Atstovų rūmų pirmininkas gerb. John W. McCormack neseniai man parodė Jūsų laišką, kuriame raginote jį imtis palankios akcijos įneštųjų Pabaltijo rezoliucijų reikalu.

Priimdamas dėmesin Atstovų rūmų pirmininko susidomėjimą ir Jūsų laiške iškeltus pareiškimus, aš tikrai šį klausimą prie pirmos progos pateiksiu komisijos svarstymui (dėmesiui)".

Nežiūrint, kokia bus užsienio reikalų komisijos rekomendacija, tačiau Morgano pažadą reikia laikyti pačiu reikšmingiausiu pasistūmėjimu kovos už rezoliucijas fronte. Jis pasiektas didelių pastangų ir intensyvaus darbo keliu. Suradus naujų rezoliucijų autorių, sustiprinus patį komitetą amerikiečiais, latviais ir estais, buvo rimtai pasiruošta naujam, 1962-jų metų — laiškų rašymo vajui. Viešoji opinija buvo formuojama straipsniais, komunikatais ir pranešimais lietuvių, latvių ir estų spaudoje, 140 didžiųjų Amerikos dienraščių pasiųsta speciali informacinė medžiaga, visam krašte paskleista 30.000 egz. leidinėlio su nurodymais kam, ką ir kur rašyti, daugelyje kolonijų suformuoti didesni ar mažesni kolektyvai laiškų rašymo akcijai vadovauti. Į tą akciją pasisekė įtraukti kiek ir amerikiečių, ypač per amerikiečių parapijose dirbančius lietuvius kunigus.

Taip geresnė organizacija kompensavo kiek sumažėjusį visuomenės entuziazmą, tad ir rezultatai nebuvo menkesni negu 1961 m.

McCORMACK IŠTĘSI PAŽADĄ

Pasibaigus didžiajai laiškų rašymo akcijai, birželio mėn. 13-15 d.d. Vašingtone lankėsi baltų delegacija. Lietuvių grupės sąstate buvo: L. Valiukas, J. Jodelė, kun. P. Valiuškevičius, dr. A. Sužiedėlis, dr. Alg. Nasvytis, J. Stukas, dr. J. Motiejūnas, dr. M. Žukauskienė, A. Trečiokas, A. Jančys, C. Surdokas, P. Norkeliūnas, A. Lukas, J. Stankus ir keletas kitų, kurie prašė pavardžių neskelbti.

Delegacijos dalyviai, pasiskirstę grupelėmis, tris dienas lankė senatorius ir kongresmanus, daugiausia užsienio reikalų komisijų narius, nes rezoliucijos gulėjo tų komisijų pirmininkų stalčiuose.

Įtakingiausias žmogus Atstovų rūmuose, be abejo, yra vad. "The Speaker of the House", kuriuo šiuo metu yra kongresmanas John W. McCormack (D-Mass). Delegacijos susitikimas su šiuo autoritetu valstybininku kovai už rezoliucijų pravedimą buvo be galo reikšmingas. Priėmęs memorandumą ir išklausęs delegacijos argumentų, Atstovų rūmų pirmininkas pažadėjo savo pagelbą. Savo pažadą garbingai ištesėjo, ką galima matyti iš aukščiau cituoto kongresmano Morgano laiško.

POLITINIS LAISVĖS FONDAS

Tie pora šimtų tūkstančių laiškų, parašytų kongreso nariams, yra didelės reikšmės investacija į politinį Lietuvos laisvės fondą. Šis kapitalas la-

Leonardas Valiukas (kairėje) su vienu iš rezoliucijų autorių kongresmanu Gordon L. McDonough (R. - Calif.) (vidury) ir Los Angeles County Republican Assembly pirmininku G. Harvey Mydland (dešinėje), Rezoliucijoms Komiteto nariu. L. Kančausko nuotrauka

bai ilgai savo nuošimčiais finansuos ateities laisvės kovų operacijas. Jei Senato ir Atstovų rūmų užsienio reikalų komisijų pirmininkai rezoliucijas iškels iš stalčių (ką kongresmanas Morgan jau yra pažadėjęs), yra daug vilčių, kad po tokios gausios laiškų atakos, komisijų nariai gali už jas teigiamai pasisakyti. Gi iš McCormacko jau turime tokį pažadą:

— Aš už rezoliucijas; kai tik jos išeis iš komisijų, aš jas pravesiu Atstovų rūmuose.

Aukščiau minėtojo politinio fondo dalininkai yra visi, kurie Rezoliucijoms remti komiteto pastangas rėmė darbu, doleriu, geru žodžiu, savo autoritetu ar laiškų Kongreso nariams rašymu. Bet koks pasisekimas bus ne komiteto, bet visos patriotinės lietuvių bendruomenės pečiais išneštas laimėjimas Lietuvos labui; bet kokios laikinos nesekmės bus tarsi lietuviškos ištvermės bandymas. Tikėtina, kad tos ištvermės nepritruks, nors kova ir ilgiau užsitęstų.

Juozas Viekšnys

LAISVŲJŲ IR PAVERGTŲJŲ LIETUVIŲ SUSITIKIMAS HELSINKIO FESTIVALYJE

Po antrojo pasaulinio karo Kremliaus valdovai pradėjo rengti tarptautinius jaunimo festivalius. Festivalių išgarsinimui naudojama milžiniška propaganda ir nesigailima milijoninių sumų. Festivalių tikslas — skleisti komunistinę propagandą laisvojo pasaulio jaunimo tarpe.

Maskvos suorganizuoti šeši pirmieji festivaliai įvyko anapus geležinės uždangos — Čekoslovakijoj, Vengrijoj, Rytų Vokietijoj, Rumunijoj, Lenkijoj ir Sovietų Sąjungoj. 1959 Maskva nusprendė persikelti per geležinę uždangą, kad į festivalius daugiau sutrauktų laisvojo pasaulio jaunimo. Taip 1959 vasarą septintasis tarptautinis jaunimo festivalis suorganizuotas Vienoj, Austrijoj. Šių metų aštuntasis festivalis įvyko Helsinkyje, Suomijoj. Vienos ir Helsinkio pasirinkimas gerai apgalvotas: Austrija ir Suomija maži ir neutralūs kraštai, o geografine padėtimi arti raudonosios sovietinės imperijos.

Helsinkio festivalyje dalyvavo ir 4 laisvieji lietuviai: po vieną iš Vakarų Vokietijos ir Švedijos ir 2 iš Jungtinių Amerikos Valstybių. Laisvieji lietuviai spaudoje paskelbė savo atsiminimus. Sustojame tik prie vieno lietuviškojo klausimo: kaip ir kokiose nuotaikose vyko laisvųjų ir pavergtųjų lietuvių bendradarbiavimas Helsinkio festivalyje ir kaip kultūrinį bendradarbiavimą su pavergtosios Lietuvos institucijomis pristato kultūrinio bendradarbiavimo skleidėjai Amerikoje savo laiškuose lietuviams muzikams, dailininkams, solistams, sportininkams.

Kultūrinio bendradarbiavimo šaukliai rašo laiškus dailininkams: nuvažiuokite į Lietuvą, ten surengsite savo darbų parodas, pamatysite Lietuvos dailininkų laimėjimus. Jūsų saugumas užtikrintas. Rašo kompozitoriams: Lietuvoje išleis visus jūsų kūrinius. Vykite į Lietuvą, parodykite savo kūrybą, susipažinkite su Lietuvos muzikų gyvenimu. Solistams: Vilniaus opera laukia jūsų. Atvažiuokite mėnesiui, pusmečiui, visam sezonui. Grįšite kada tik norėsite. Jei jūsų šeimos liks Amerikoje, dabar jūsų gaunamas uždarbis bus šeimoms išmokamas doleriais. Gundomi ir chorai — jei negalite nuvažiuoti, siųskite įdainavimus plokštelėse ar kaspinuose. Sportininkai raginami surengti krepšinio rungtynes Lietuvoje.

Kultūrinio bendradarbiavimo šaukliai betgi neprašo Lietuvos žmonėm siųsti knygų, laikraščių. Komunizmas bijo laisvės žodžio.

Akcija itin išvystyta šiais metais, kai Lietuvoje vykdomi teismai ir mirtimi baudžiami žmonės. Iš laisvojo pasaulio kultūrininkų pasirodymas pavergtoje Lietuvoje labai sustiprintų komunistinę propagandą, kad Lietuvoje teisiami ir šaudomi tik „nusikaltėliai".

Kitokias bendradarbiavimo galimybes atskleidė keturi laisvieji lietuviai, dalyvavę Helsinkio festivalyje, susitikę su pavergtaisiais lietuviais, norėję pasikalbėti, pasidalinti mintimis. Bet... negalėjo ne tik pabendradarbiauti, bet ir žmoniškai pasikalbėti.

Iš pavergtosios Lietuvos Helsinkio festivalyje dalyvavo tik per 20 lietuvių. Daugumą sudarė turistai, o kiti buvo sovietinės delegacijos nariai. Lauktas didesnio skaičiaus lietuvių jaunimo išleidimas buvo atšauktas.

Laisvųjų ir pavergtųjų lietuvių pirmasis susitikimas buvo nejaukus. Tokios pat rūšies ir kiti susitikimai. Jie visi buvo trumpi.

Lietuvos komjaunimo sekretorius Aleksandras Česnavičius prašneko:

"Jei norite ką sužinoti apie mus, kalbėkite su manim".

"Jo veidas buvo persunktas neapykanta, o sugniaužtos kumštys ir pakeltas balso tonas rodė, kad jis pasiryžęs čia pat mus vietoje "sutvarkyti". Jo laikysena rodė stoką elementarių mandagumo taisyklių", — rašo **Dirvoje** Helsinkio festivalio dalyvis Romas Kezys.

Toliau Dirvos 114 nr. Romas Kezys rašo apie pirmąjį susitikimą: "Česnavičius užklausė keletos informacijų apie mane. Pasisakiau kas esu. Mano pasisakymas jam, atrodo, priminė vaikystę: "žinau gerai ir skautus ir ateitininkus, ir jaunalietuvius". Šiuos žodžius pasakė su pajuoka ir paniekа. Jo pagieža visam tam, kas lietuviška šiapus geležinės uždangos, pasirodo, užvirė 1960 m. Tais metais jis lankėsi JAV ir kalbėjosi su mūsų studentijos atstovais A. Mickevičium ir L. Mockūnu. Šie savo įspūdžius aprašė spaudoj. Česnavičius, degąs pykčiu, įrodinėjo, kad tie studentai jį melagingai apšmeižė. Jis sakė neturįs abejonės, kad ir mes esame tokie patys "fašistinės atplaišos", kaip ir tie du, ir todėl jam nesą tikslo su mumis kalbėti. Bandžiau įrodyti, kad galima kultūringai padiskutuoti ir pasilikti prie savo skirtingų nuomonių. Tačiau Česnavičius buvo nepakeičiamas".

Romas Kezys daro teisingą išvadą: "Česnavičiaus pažiūra bendradarbiavimo atžvilgiu buvo svarbi, nes jis davė toną ir likusiems mūsų pokalbiams su atvykusiais lietuviais, būtent — vengti bet kokio kontakto su Vakarų pasaulio lietuviais. Šia proga kultūrinio bendradarbiavimo šalininkams, pasiremiant intymia patirtimi, galima užtikrinti, kad raudonieji "kultūrinį bendradarbiavimą" supranta komunistinės propagandos pompavimu užsienio lietuviams, bet ne bendravimą žmogaus su žmogumi".

Susitiko dar porą kartų. Atsisakė

ŽVILGSNIS Į SAVE

(Atkelta iš 36 psl.)

čiuose besikuriančias lietuviškas kolonijas. Gi mūsų tautinės institucijos turi sekti ir kurtis ten, kur lietuviškos kolonijos kuriasi. Taigi, yra būtina ir vėl kurti naujas parapijas, organizuoti lietuviškas mokyklas ir plėsti kitų lietuviškų institucijų tinklą.

Literatūra

1. Julius Kaupas **Tremties gyvenimo psichologija, Draugas,** 1955 kovo 19, p. 3.
2. Ibid., p. 3.
3. Thorstein Veblen **The Anxiety for Status** in An Introduction to Social Science, Chicago, 1953, Book 1, p. 261.
4. Antanas Maceina **Saulės giesmė,** Brooklyn, 1954, p. 177.
5. Ibid. p. 177, p. 186.
6. Russell Lynes **High — brow, Middle — brow,** An Introduction to Social Science, Bokk 1, p. 318.
7. J.A.C. Brown **The Social Pshychology of Industry,** Baltimore, 1954, p. 40.
8. Harvey W. Zorbaugh **The Gold Coast and the Slum,** An Introduction to Social Science, Book 111, p. 201.
9 Ibid. psl. 211.
10. Edgar M. Hoover and Raymond Vernon **Anatomy of a Metropolis,** New York, 1962, p. 146.
11. Ibid. p. 146.
12. Harvey W. Zozbaugh, op. cit. p. 208.
13. James Baldwin **Nobody Knows My Name,** New York, 1961, p. 130.
14. Ibid. p. 131.
15. Charles E. Silberman **The City and the Negro** Fortune Magazine, March, 1962, p. 89.
16. Vysk. V. Brizgys **Grįžkime atgal vieni prie kitų, Draugas,** 1962, gegužės 3, p. 4.
17. Ibid. p. 4.
18. Ibid. p. 4.

METINIS SANTAROS SUVAŽIAVIMAS

Jau devintą kartą savaitgalis po Darbo dienos šventės Juozo Bachuno Tabor Farmoje reiškia Santaros suvažiavimą.

Kaip ir keli ankstesnieji, taip ir šis Santaros suvažiavimas, padalintas į dvi dalis: lituanistinius kursus jauniesiems santariečiams ir pagrindinę suvažiavimo programą. Vienai ir kitai daliai skirtos trys dienos. Lituanistinius kursus šiais metais pravedė Henrikas Nagys, palyginamuoju būdu koncentravęsis į lietuvių literatūrą, atskiriau — poeziją. Lietuvos istorijos konspektyvinį seminarą, plačiau sustodamas ties reviduotinais Lietuvos istorijos klausimais, pravedė Vincas Trumpa.

Pačioje suvažiavimo programoje taip pat atsispindėjo rūpestis tuo, kas aktualu mūsų išeivijos gyvenimui. Penktadienį, suvažiavimo pradžioje, Vandai Gegevičiūtei moderuojant, Henrikas Nagys, Valdas Adamkavičius ir Vytautas Kavolis padarė įžangas į diskusijas šių dienų lietuvių išeivijos gyvenimo pačiais aktualiausiais klausimais. Suvažiavimo dalyviai gyvai diskutavo paskutiniuosius įvykius politinėj ir kultūrinėj veikloj. Įvairiomis nuomonėmis buvo pasisakyta dėl mūsų politinės veiklos situacijos, kuri, daugumos diskusijų dalyvių pažiūra, nesanti tokia, kokia iš tikrųjų galėtų būti.

Penktadienio vakare Birutė Vaitkūnaitė kalbėjo apie šokio raidą.

Antroji suvažiavimo diena pradėta Juliaus Kaupo paskaita **Pasaka ir realybė.** Knygos **Daktaras Kripštukas pragare** autorius buvo tinkamas prelegentas tokiai temai. Kalbėjo jis daugiausia apie lietuvių liaudies pasakas, ieškodamas jų interpretacijoj psichologinių paralelių gyvenimui ir kasdieniam žmogui. Paskaiton įpintas sąmojingas ir vietomis ironiškas tonas išlaikė reaguojantį klausytojų dėmesį per visą netrumpą pasakų interpretacinę analizę.

Antrąją šeštadienio paskaitą skaitė Vanda Sruogienė. Tiksliau ją apibūdinant, tektų pasakyti, kad tai būta asmeniško ir labai šilto prisiminimo ir pagarbos jausmo išreiškimo neseniai mirusiam Lietuvos nepriklausomybės akto signatarui profesoriui Mykolui Biržiškai.

Popietiniuose šeštadienio posėdžiuose šnekėjo Bronius Vaškelis ir Vincas Trumpa. Pirmasis padarė naujausios sovietinės Rusijos grožinės literatūros apžvalgą, išryškindamas tuos momentus, kurie skiria tą pačią literatūrą stalininiais ir postalininiais metais. Paskaitos pabaigoj prelegentas naujiems sovietiniams autoriams analogijos paieškojo ir naujuose pavergtosios Lietuvos jaunuose prozaikuose ir poetuose.

Vinco Trumpos paskaita buvo šeštadienio paskaitų ciklo kulminacija. Kaip keli po paskaitos vykusių diskusijų dalyviai pastebėjo, Vinco Trumpos žodis buvo lyg sąžinės apyskaita. Kalbėjo jis apie išeivio, politinio pabėgėlio ir emigranto sąvokas istorinėj perspektyvoj. Paskaitininkas kvestijonavo mūsų pačių tremtiniškumą. Ar mes iš tikrųjų esam tremtiniai, jeigu tuo pačiu vardu vadinami ir tie, kurie kentėjo Sibire? Ar mes

---

priimt amerikonišką cigaretę, atsisakė kartu papietauti, pasikalbėti, nusisuko ir nuskubėjo.

Helsinkio pavyzdys rodo, kad pavergtieji lietuvai yra beteisiai ir neturi net mažiausios žodžio laisvės. Už juos kalba komunistiniai vadai, ištikimi Maskvos tarnai. Ar Helsinkio pavyzdys — laisvųjų ir pavergtųjų lietuvių susitikimas — neatmerks akių Amerikoje gyvenantiems lietuviams, kultūrinio bendradarbiavimo piršliams, kurie tą "bendradarbiavimą" piešia auksine spalva?

esame politiniai tremtiniai, jeigu laisvės troškimo šūkį mes apribojame savimi pačiais? Vinco Trumpos žodis vietomis buvo skaudus savo bekompromisine teisybe. Bet tiktai tokia bekompromisinė teisybė, toks atviras žvilgsnis į save mums padeda atsekti tikrąją mūsų situaciją.

Priešpaskutinė suvažiavimo diena, kaip kiekvienais metais, baigta tradiciniu literatūros vakaru. Šį kartą vakaras dedikuotas praėjusiais metais grįžtant iš suvažiavimo žuvusiems Juditai Audėnaitei, Jurgiui Jaks Tyriui ir Antanui Škėmai. Po Valdo Adamkavičiaus dedikacinio žodžio salę pripildė Antano Škėmos balsas iš magnetefono juostos. Vėliau — **Giesmė** iš Antano Škėmos **Čelestos,** skaityta Dalios Mackuvienės. Literatūros vakare savo kūrybą skaitė: Liūnė Sutema, Julius Kaupas, Algimantas Mackus ir Henrikas Nagys.

Devintasis metinis Santaros suvažiavimas uždarytas sekmadienį, rugsėjo mėn. 9 d. Uždaromajam posėdy kalbėjo Algimantas Mackus. Jo paskaitos tema: **Įžanga į Artaud ir Brechto teatrines sampratas kaip įvadas į Absurdo teatrą.**

Suvažiavime iš viso dalyvavo virš šimto asmenų. Dalyvių pasiskirstymas rodo, jog Santaros — Šviesos federacija natūraliai veda prie tokios integracijos, kad ateinantieji Santaros suvažiavimai greičiausiai jau vyks federacijos vardu.

.....

Gasparas Velička, aktorius, režisorius, muzikinių scenos veikalų ir montažų rašytojas mirė Los Angeles mieste 1962. Mylėjo, rinko liaudies dainas, papročius ir juos perkėlė į sceną. Gasparas Velička pirmasis sukūrė kultūringą ir idealistinį Lietuvos ūkininko tipą. Tremtyje daug dirbo su Lietuvių Tautiniu Ansambliu, vėliau su Dainavos ansambliu Vokietijoje ir Amerikoje. Mirė vėžio ligos pakirstas sulaukęs 54 m. amžiaus. Palaidotas Los Angeles Kalvarijos kapinėse.

VIENUOLIKTASIS BALFO SEIMAS

Spalio 12-14 dienomis Baltimorėje įvyko vienuoliktasis Balfo seimas. Aptarti šalpos reikalai, sustiprintas demokratinis principas, tretį kartą pusė direktorių išrinkti slaptu balsavimu. Balfo direktoriais dviems metams išrinkti: E. Armanienė, A. Trečiokas, kun. B. Sugintas, kun. V. Martinkus, kan. J. Končius, V. Abraitis, J. Audėnas, V. Šimkus, V. Alksninis, S. Lūšys, N. Gugienė, E. Paurazienė, E. Devenienė, J. Andriulionis, A. Bachas, C. Surdokas. Kandidatai: J. Arštikys, A. Bendorius, T. Blinstrubas, I. Daukus, Miklas, B. Tautvilienė, Ramanauskienė, P. Vainauskas. Kitus Balfo direktorius paskyrė grupės. Lietuvių Rymo Katalikų Federacija: M. Rudienę, St. Dziką, dr. A. Skėrį. Lietuvių Tautinė Sąjunga: A. Seniką, V. Ramanauską, J. Vaičaitį. Socialistai: V. Barčiauską, S. Bredį, B. Spūdienę. Sandara į Balfo direktorius kandidatų nepristatė. Spraga užpildyta rinkimų keliu. Balfo direktorijatą sudaro 25 direktoriai.

Į kontrolės komisiją išrinkti: P. Minkūnas, J. Laučka, T. Klimas. Direktorių taryba Balfo centro valdybon išrinko: kan. J. Končių (pirm.), A. Trečioką, J. Audėną, dr. E. Armanienę ir S. Lūšį (vicepirmininkai), N. Gugienę nacionale sekretore, A. Seniką iždininku ir V. Barčiauską sekretorium. Balfo reikalų vedėjas kun. L. Jankus.

Vienuoliktasis Balfo seimas priėmė 14 rezoliucijų. Sustojame prie svarbesniųjų:

Seimas apgailestauja, kad daugumas buvusių Balfo stipendininkų stovi nuošaliai Balfo darbų. Prašo juos ateiti Balfui talkon savo aukomis.

Jei dėl pasikeitusių sąlygų pasidarytų neįmanoma tęsti lietuvių šelpimą Vokietijoj ligšioliniu būdu, tai Balfo cenras įgaliojamas tą šalpą tęsti individualiai.

Seimas dar kartą kreipiasi į visų

MADRIDO LIETUVIŠKASIS BALSAS

Ne paslaptis, kad Vliko rūpesčiu ir pačių Lietuviškųjų transliacijų pasišventimu ir darbu Madrido Lietuviškasis Balsas suvaidino svarbų vaidmenį pavergtajai Lietuvai, kenčiantiems jos gyventojams ir mūsų Tėvynės laisvės bylai.

Truputis istorijos

Nuo 1952 m. vasaros Vliko įgaliotinis Madride net keliais atvejais kreipėsi į Ispanijos vyriausybę su prašymu leisti lietuviams transliuoti per Tautinį Ispanijos radiją Madride (Radio Nacional de Espana) į bolševikų terorizuojamą mūsų tėvynę Lietuvą. Lietuviškų radijo valandėlių išgavimo reikalu buvo kreiptasi net į gen. Francisco Franco, kuris, pats kovęsis prieš komunistus net tris metus savame krašte, Lietuvos priespaudą ir lietuvių tautos nelaimę suprato ir pažadėjo savąjį radijo siųstuvą. Pagrečiui buvo kreiptasi į tuometinį Ispanijos užsienių reikalų ministerį Sr. Martin Artajo, buvo kalbėta su popiežiaus nuncijum Madride, arkivysk. Hildebrando Antoniutti, su Madrido patriarchu-vyskupu Mons. Leopoldo Eijo y Garay, su Tautinio radijo vadovybe, o ypatingai su informacijos ministeriu, nuo kurio priklauso visos Ispanijos radijo ir televizija. Tuometinis ir dabartinis Ispanijos informacijos ir turizmo min. Arrias Salgado pranešė, kad prašymas patenkintas ir suteiktas leidimas lietuviškoms transliacijoms Madride. Visi minėtieji vadovaujantieji asmenys nuo pat pirmųjų su jais kontaktų radijo transliacijų reikalu suprato, ką mums šiais tragiškais laikais reiškia galėtų prabilti į pavergtąją tautą. Min. Arrias Salgado lietuviškųjų transliacijų vedėjui pakartotinai pabrėžė, kad jos suteikiamos Lietuvai ir sovietų pavergtajai lietuvių tautai.

Lietuviškojo radijo darbo pradžia Madride

Po skubaus pasiruošimo, susitvarkymo ir pasitarimo su ispanų radijo vadovybe, ypač su anuometiniu jos direktorium sr. Jose Ramon Alonso, ir su Vliku, lietuviška programa buvo pradėta 1955 m. sausio 2 d. Pirmaisiais dviem mėnesiais lietuviškoji programa buvo perduodama 10 minučių kasdien, o nuo 1955 m. kovo 1 d. jau buvo išgauta 15 minučių. Nuo 1958 m. buvo išgautas mažosios

---

lietuvių kolonijų kultūrines ir politines organizacijas prašydamas Baisiojo Birželio įvykių minėjimų ruošimą užleisti Balfui ir minėjimų metu surinktas aukas skirti okupuotoj Lietuvoj ir Sibire kenčiantiems lietuviams šelpti.

Seimas paveda Centro įstaigai tarpininkauti nominuotų siuntinių pasiuntimui.

Seimas paveda valdybai ištirti galimybes sumažinti išlaidas Miuncheno įstaigos administracijai.

Seimas kreipia valdybos dėmesį į reikalą šelpti ir Amerikoj vargstančius lietuvius.

Seimas apgailestauja, kad prelegentu pakviestas dr. J. Grinius neturėjo progos seime kalbėti.

Seimas baigtas banketu Southern viešbutyje, kur Lietuvos atstovas Washingtone J. Kajeckas pabrėžė: "Garbė būti šiame Balfo suvažiavime. Garbė dėl to, kad nė viena lietuvių organizacija nėra tiek ašarų nušluosčiusi, tiek skausmo ir sielvarto sumažinusi ir tiek džiaugsmo, moralinės ir materialinės paramos nelaimingiems tautiečiams suteikusi, kaip Balfas".

K. Bružas

programos pakartojimas kitos dienos rytą 8.30 val. iki 8.45 val. Lietuvos laiku, o nuo 1961 m. lapkričio 6 d. išgautas ir antras mūsų lietuviškos programos pakartojimas, būtent 17.45 val. Lietuvos laiku. Pagrindinė lietuvių kalba programa per Tautinį Ispanijos radiją iš Madrido siunčiama 50 m. banga, ki tuo tarpu abu viršminėti pakartojimai perduodami 42 m. banga.

Programų paruošimas

Pagrindinis mūsų lietuviškųjų programų Madride rengėjų rūpestis — kad jos būtų tikrai lietuviškos ir prieškomunistinės, aktualios ir įdomios Lietuvos žmonėms, atitinkančios Vliko nurodymus ir visų gerų lietuvių pageidavimus. Programą pradedamą Karo muziejaus varpų muzika; po to perduodamos dienos politinės žinios apie svarbesnius tarptautinius įvykius iš politinės, diplomatinės ir karinės srities. Vėliau eina pagrindiniai straipsniai arba kritiškas pavergtosios Lietuvos gyvenimo vertinimas, prieškomunistinė polemika ir pranešimai ekonominiais sovietijos ir laisvojo pasaulio klausimais. Specialūs komentarų taikiniai yra lietuviškasis jaunimas, lietuviška šeima, lietuvis darbo žmogus, lietuvė moteris ir t. t. Nepaprastai daug dėmesio kreipiama tokioms mūsų gyvybinėms temoms, kaip Lietuvos rusinimas, jos komunistinimas, mūsų žmonių danginimas į Sibirą ir kitus Sovietijos užkampius, rusų kalbos ir kultūros brukimas lietuviškajam jaunimui, ypač sovietinėse Lietuvos mokyklose, "didžiosios ir laimingosios tėvynės" liaupsinimas ir viso to, kas lietuviška ir lietuvio širdžiai miela, niekinimas. Paskutiniu metu prabilta į Lietuvą ir apie branduolinius sovietų sprogdinimus, Chruščiovo grąsinimus sunaikinti visus tuos, kurie nenori pasiduoti Kremliaus satrapų pavergiami. Daug energijos tenka pašvęsti atsikertant bolševikams, kai jie per savo komunistinę ir sovietinę spaudą bei radiją pradeda niekinti Lietuvai didžiai nusipelniusius asmenis, kurie dirbo ir dabar dirba tėvynės laisvinimo darbą. Stengiamasi pasakyti tikrą tiesą apie buvusios nepriklausomos Lietuvos gyvenimą, jos laimėjimus, jos pažangą, laimingą laisvųjų lietuvių gyvenimą laisvoje Lietuvoje.

Tolygiai puoselėjama religinės ir moralinės temos, ypač stengiamasi pasakyti tai ,ką negali laisvai pasakyti Lietuvoje nei kunigas, nei kuris kitas susipratęs lietuvis. Dažnai ilečiama Bažnyčios ir tikėjimo persekiojimų bei nusižengimai moralei. Informuojama taip pat tikintieji apie laisvųjų lietuvių religinį gyvenimą laisvajame pasaulyje, kaip Bažnyčia ir tikintieji reaguoja į bolševikų sauvaliavimą prieš tikėjimą ir Dievą.

Radio Nacional de Espana Madride

Siųstuvas Radio Nacional, kuriuo jau 8 metai naudojasi lietuviai Ispanijos sostinėje, yra vienas galingiausių pasaulyje radijo siųstuvų. Už 30 km. į pietus nuo Madrido į viršų kyla ištisas pastatų miestas. Tai Tautinis Ispanijos radijas. Per šį siųstuvą galima pasiekti visus pasaulio kampus, nes jis yra 600 kilovatų galingumo (3 kombainai po 200 kilovatų kiekvienas). Lietuviškos mūsų programos lengvai pasiekia Lietuvą, nes ši stotis turi įvairių krypčių išspinduliavimo antenas.

Lietuvoje, Sibire ir kitur

Nuo pat transliacijų iš Madrido pradžios gaunama tiesioginių ir netiesioginių žinių iš Lietuvos ir Sibiro apie tai, kad ispanų Tautinio radijo lietuviškosios valandėlės yra giridmos ir lietuvių intensyviai klausomos. Girdimumas, žinoma, kiekvienu atveju priklauso nuo meteorologinių ir sovietinių trukdymų. Nėra paslaptis, kad bolševikai trukdo visas Vakarų transliacijas, taigi ir lietuviškąją

sias. Iš daugelio grįžusių patirta, kad Madrido Lietuviškosios Transliacijos yra dažnai normaliai girdimos. Klausytis radijo sovietų prispaustame krašte yra didelė rizika, ir žmonės turi tylėti, kad nepatektų okupantui į nagus. Tie sunkumai dar padidėjo, kai ne visi gali įsigyti pajėgius radijo priimtuvus Lietuvoje, nes tai okupantas irgi stebi. Nepaisant viso to, gaunama iš Lietuvos ir iš Sibiro žinių, kad informacijos, teikiamos per Madrido Lietuviškąjį balsą savo tikslė pasiekia.

Programų štabas

Programa turi vos du pranešėjus, kurių vienas tvarko siųstuvu perduodamą medžiagą, o kitas turi ją sutraukti ispaniškai ir palaikyti santykius su radijo stoties vadovybe. Jiedviem tenka atlikti ir visas techninis darbas.

Ispanai apie lietuvišką valandą

Lietuviškųjų transliacijų vedėjui Madride buvo oficialiai Informacijos ir Turizmo ministerijos vieno aukšto pareigūno pasakyta: "Nesibijokite, Ispanijos vyriasybė yra pasiryžusi tęsti ir toliau moralinę, dvasinę ir kultūrinę kovą su komunizmu ir su Lietuvos okupantais." Tad kilnus nusistatymas kovoti su bolševizmu yra nepasikeitęs. Jis nesikeis ir ateityje, nes ispanų tauta veda tą kovą ne oportunistiniais sumetimais, bet įsitikinusi, jog jos kova už tiesą ir laisvę yra teisinga ir kad Ispanija yra vienas iš pačių svarbiausių moralinių ir karinių bei politinių avanpostų prieš raudonąją šmėklą Vakarų pasaulyje. Be to, ispanai yra tikri, jog tuo jie kovoja už milijonus komunistų pavergtųjų žmonių, kas turėtų būti svarbu visam laisvajam pasauliui.

Lietuvių radijo darbu yra patenkintas net pats gen. Franco, kuris lietuviškųjų Madrido radijo valandėlių vedėjui neseniai yra pasakęs: "Sakykite ir rašykite visiems lietuviams, kad aš jaučiuosi laimingas, jog jūs galite patenkinti savuosius mūsų radiju, nes lietuvių reikalus, troškimus ir kančias puikiai atjaučiu, nes ir pats turėjau nuo komunistų daug nukentėti ir, pagaliau, per trejis metus su jais žūtbūtiniai grumtis."

Plačioji ispanų visuomenė Lietuvai, kaip katalikiškam kraštui, irgi rodo daug simpatijos ir pritarimo.

* * *

MARGUTIS APIE Į LAISVĘ

Čikagoje leidžiamas mėnesinis žurnalas **Margutis** rugsėjo mėn. numeryje paskyrė visą skiltį **Į Laisvę** žurnalo apžvelgimui. **Margutis** rašo:

Lietuvių Fronto leidžiama ir... redakcinio kolektyvo redaguojama Į Laisvę yra vienas iš tų negausių mūsų periodinių leidinių, kurie save apibrėžia politinės paskirties žurnalu. Į Laisvę žurnalas, stengdamasis išlaikyti rezistencinę dvasią, kiekviename numeryje rašo apie 1941 m. birželio sukilimą ir to sukilimo reikšmingas herojiškas asmenybes. Nors kai kas čia įmato šiokio tokio vienapusiškumo, tačiau negalima paneigti, kad ateities istorikas, kuris kalbės apie aną pasididžiavimą keliantį įvykį, apseitų be Į Laisvę žurnale sukauptos sukiliminės medžiagos.

Politinis Į Laisvę žurnalas būtų ir logiška vieta labiau akademiškiems pavergtosios Lietuvos gyvenimo įvykių stebėjimams skelbti. Apie žurnalą susibūrę vardai kalbėtų, kad akademiškam stebėjimui žurnalas būtų pilnai pajėgus.

Komplimento verta ir žurnalo išorė: švari spauda, nepretenzingas, taupus, bet ir nenuobodus laužymas".

SOCIALINIS IR FILOSOFINIS KLIMATAS ŠIAUR. AMERIKOJE AKADEMINIAM JAUNIMUI IR INTELEKTUALAMS

Paskaita, skaityta LFB Studijų savaitėje Kanadoje 1962

Gerardas Balčiūnas

Bėgdamas nuo komunistinės priespaudos, lietuvis tremtinys atvertė netik naują gyvenimo lapą, bet taip pat pakeitė savo socialinę - ekonominę aplinką. Palikdamas tėvynę, jis nusigręžė netik nuo gamtinių ir geografinių jos ypatybių, bet iš dalies ir nuo jos kultūrinių vertybių, kurios buvo sukurtos Lietuvos sąlygose. Šios vertybės padarė jį tuo, kuo jis buvo. Augęs Lietuvoje jis buvo formuojamas 19 š. idealistinių ir racionalistinių filosofijos srovių ir, daugumoje atvejų, buvo tomistinės sistemos kūdikis. Jis pripažino prigimtinės teisės pirmumą ir, kas svarbiausia, objektyvių vertybių egzistenciją. Jis brendo agrarinės sistemos aplinkoj, nepatirdamas aršiausių kapitalizmo pasireiškimų.

Patekęs į Š. Ameriką, jis išvydo perdėm skirtingą civilizaciją. Nejučiom ši civilizacija pradėjo reikštis priversdama jį taikytis prie pasikeitusių aplinkybių. Būtų nerealu galvoti, kad tremtinys, nežiūrint lietuviško pagrindo, galėjo pilnai atsispirti amerikinei aplinkai. Anksčiau ar vėliau naujos sąlygos privertė jieškoti kompromisų tarp praeities vertybių ir dabarties reikalavimų. Ateiviui visdėlto ta vidujinė kova buvo ir yra lengvesnė, nes jis išsinešė iš tėvynės pasaulėžiūrinį pagrindą. Bet jo vaikai neturi šios apsaugos, ir juo augščiau jie kils mokslo atsiekimuose, juo daugiau juos veiks filosofinė ir socialinė aplinka.

Pelnas — socialinio gyvenimo mastas

Nors žmogus nevien duona gyvena, jos reikšmės nevertėtų mažinti. Moderniose sąlygose duona pavirto į komplikuotą ekonominę sistemą, kurios pagrindą Amerikoje sudaro monolitinis kapitalizmas. Tiesa, dabartinis kapitalizmas gerokai skiriasi nuo jo pramoninės revoliucijos brolio. Tam tikri žiaurumai bei kietumai tapo socialinės globos įstatymų apkarpyti, bet iš esmės jis nėra pasikeitęs, nes privati iniciatyva ir pelnas liko jo pagrindiniai tikslai. Iš senojo privataus kapitalizmo jis virto viešuoju kapitalizmu, nes netik viešųjų bendrovių, bet ir akcininkų skaičius padidėjo. Kadangi bendrovių tikslas yra pelnas, tai pelnas pasidarė milijonų akcininkų pagrindiniu interesu. Pelno principas yra paglemžęs astronomišką skaičių amerikiečių ir kanadiečių. Kaip ir kiekvienas bendrinimas, taip ir šis, turi tam tikrų netikslumų, bet jis maždaug apibūdina Š. Amerikos visuomenės atmosferą, kurioje gyvena mūsų akademinis jaunimas bei jaunieji intelektualai.

Nelaimei, pelno principo jėga nesibaigia ties bendrovių durų slenks-

čiu. Pakeitęs ribą, pelnas įsiskverbė į plačiąją visuomenę, pateikdamas jai mastą, pagal kurį yra matuojami žmogaus atsiekimai. Kitais žodžiais tariant, tas yra laikomas sėkmingu žmogumi, kurs yra pasiekęs augštą materialinį lygį. Nei viena kita vertybė neturi tokios svarbos socialinio lygio atsiekime kaip žmogaus materialinis pajėgumas. Mokslas, menas ir kiti kultūriniai laimėjimai yra tik antraeilės reikšmės. Civilizacija, pagrįsta materialiniu išskaičiavimu, daugiausia dėmesio kreipia ne į žmogaus dvasines vertybes, bet į vis augštesnį ekonominį lygį.

Tam reikia didinti netik gamybą, bet ir vartojimą. Žmogus yra visur persekiojamas modernios psichologijos dėsniais pagrįsta reklama, įtaigojančia vis didesnį ir didesnį prekių pirkimą. Ekonominė ir visuomeninė struktūra, pagrįsta masine gamyba ir prekių paskirstymu, sukuria ir masinę civilizaciją, kur, vieton kėlimo augštyn, gauname niveliaciją žemyn. Literatūra ir muzika tampa pritaikyta ne išlavintos mažumos reikalavimams, bet plačių masių pigiam laiko praleidimui. Politinė pasaulio padėtis, pasireiškianti mirtinoje įtampoje tarp Rytų ir Vakarų, irgi neteikia visuomenei pastovumo. Dauguma gyvena ta diena, nes senieji dievai mirė, o naujasis dievaitis yra paskendęs materialinėje gerovėje.

Kodėl taip atsitiko?

Dalį atsakymo rasime technologinėje pažangoje, kuri per pastaruosius 200 metų vis ryškiau ėmė prarasti sąlytį su žmogaus dvasine pažanga. Kita dalis atsakymo slypi paties žmogaus vertybių supratime.

Žmogus skiriasi nuo gyvulio jau ir tuo, kad gali pasirinkti tarp kelių ar keliolikos galimybių. Instinktas nurodo gyvuliui kelią, o žmogus turi surasti elgesio normas. Čia ir glūdi filosofijos svarbą, nes jos uždavinys yra nustatyti žmogaus pasaulėžiūrą, ir tas moralines vertybes, nurodančias jam netik kelią į tikslą, bet ir patį gyvenimo tikslą.

Viena svarbiausių filosofinių srovių Amerikoje yra **pragmatizmas,** kurio šaknys glūdi protestantiškame pasaulietiškume, ypač puritanizme. Ši pažiūra skatino laisvės ir lygybės jausmą, leisdama kiekvienam praktiškai spręsti problemas ir savaip aiškinti šv. Raštą. Tokia pažiūra sukūrė nepaprastą dinamizmą, kuris ir stūmė Amerikos visuomenę technologinės pažangos keliu. Buvo tikima, kad vienas Dievo ženklų, rodančių, jog tikintysis priklauso išrinktųjų grupei, yra pasisekimas ekonominiame gyvenime.

Amerikiečiai dažnai nusiskundžia, kad europiečiai nesupranta pragmatizmo teorijų, laikydami jas "biznierių filosofija". Gal ir taip, bet faktas lieka faktu, kad ši srovė yra perdėm pritaikyta praktiškam gyvenimui augštai išvystytoje technologinėje civilizacijoje.

Tiesos mastas — praktinė nauda

Kiekvienos filosofinės sistemos branduolį sudaro jos teorijos apie "tiesą", nes nuo to priklauso kitos sąlygos. Kas yra "tiesa" pragmatizme? Vienas žinomiausių pragmatikų James yra pasakęs, kad "tiesa" yra tai, kas yra praktiškai įvykdoma" (truth is what works) ir naudinga mūsų galvojime (what is expedient in our thinking). Šią teoriją yra labai lengva klaidingai suprasti. Jei pvz. vagiui pasiseks nusikaltimas, jis atneš naudos ir tokiu būdu taps tei-

singu elgesiu. Bet tai nėra pragmatizmo pažiūra. Įvykis ar reiškinys netampa "tiesa" vien dėlto, kad jis man, kaip **asmeniui,** yra naudingas egoistine prasme. Pragmatikai sako, kad klausimas ar idėja tik tada yra naudinga, jei tampa naudinga visuomenei.

Iš to matome, kad pragmatizmo "tiesa" nėra objektyvi ir nesikeičianti, bet reliatyvi. Jei "tiesa" yra reliatyvi, tai ir kitos vertybės yra reliatyvios, nors tam tikra prasme objektyvios — visuotinės. Jos, sykį nustatytos tam tikrai epochai, tampa konkrečiom ir paskiram asmeniui nevalia jų nepripažinti vien dėlto, kad jam jos nėra naudingos. Tuo pabrėžiama vertybių socialinė reikšmė, nes jei vertybės nėra vien tik tuščias žodžių svaidymas, jos turi pasireikšti ir būti išbandytos visuomeniniame gyvenime.

Pragmatizmo įtaka yra nepaprastai didelė politinėje ir švietimo srityje. Pastaroji Dewey įtaka labai žymi, nes pragmatizmo socialinė filosofija priskiria individui faktinę atsakomybę už aktyvų dalyvavimą socialinių problemų sprendime. Kadangi ši srovė yra įsisunkusi į visus visuomenės sluogsnius, mūsų jaunimas negali išvengti jos įtakos. Nesunku suprasti, kad reliatyvios tiesos teorija yra priešinga tautiškumo sąvokai, suprastai taip, kaip ji yra dėstoma dr. J. Girniaus knygoje "Tauta ir tautinė ištikimybė". Jei lietuvybė yra reliatyvi ir mažai naudinga, tai Amerikos visuomenės turinyje brėstančiam mūsų jaunimui, ji gali pasidaryti nereikalingas balastas.

Populiari srovė, bet nepalanki išeivijos lietuviškumui

Kita nepalanki filosofinė srovė lietuvybės išlaikymui — analitinė filosofija. Jos įtaka Amerikoje, ypač akademiniuose sluogsniuose, yra labai stipri. Tą srovę pradėjo Bertrand Russel, anglų lordas, Cambridge universitete, iš kur ji persimetė į Vieną, o vėliau į Berlyną. Rudolf Carnapp ir Hans Reinchenbach tapo tos srovės žinomiausi atstovai Europos žemyne. Pasiekusi JAV, ji greitai paplito universitetuose. Ko siekia analitinė filosofija?

Jau Kantas buvo pastebėjęs, kad griežtieji ir taikomieji mokslai yra žymiai toliau pažengę savo metodais, ir bandė pritaikyti jų metodus filosofijos problemom spręsti. Analitikai pradėjo iš naujo taikyti tuos metodus suformuluodami pirmą ir galbūt pagrindinę savo filosofijos tezę: "Jei filosofas nori ką pasakyti, turi tai išreikšti **taip aiškiai** ir tiksliai, kaip matematikas".

Mūsų kasdieninė kalba nėra visada tiksli. Tą, aišku, pamatė ir analitikai. Tiems sunkumams išspręsti jie išrado dirbtinę kalbą, kurioje, sprendžiant problemas, nebūtų neališkumų dėl pačių žodžių reikšmės. Kitaip tariant, kas matematika yra mokslui, dirbtinė filosofijos kalba — loginėm problemom spręsti. Manipuliuodami kalba, analitikai bando atskleisti problemų esmę, pirmiausia stengdamiesi suvokti kokiu būdu mes iš viso suprantame problemą.

Analitikų nuopelnai kalbos sąvokų srityje ir pažinimo teorijos bare yra dideli. Jie atskleidė daug įprastinių klaidų mūsų galvosenoje, **bet,** ir tas **bet,** man atrodo, labai svarbus, operuodami paskirom dalim ir rūpindamiesi atskirom problemom, jie nesugebėjo sukurti bendros pasaulėžiūrinės filosofijos. Žmogui yra netik svarbu žinoti kaip teisingai galvoti,

bet ir žinoti, kodėl jis gyvena ir kur jis eina.

Šios srovės temperamentas yra šaltas ir jos pažiūra į filosofines sistemas, skelbiančias absoliučias vertybes, ypatingai religinę, yra nepalanki. Absoliutinės Būties buvimas tampa beprasmiškas, nes toks klausimas nėra logiškai suprantamas analitinės filosofijos metodologijoje.

Paneigę absoliutines vertybes, analitai pastatė žmogų netik prieš netikrą ir tamsų rytojų, bet, sugriovė tradicines normas, paleido jį vienišą į nesuprantamą pasaulį, kuriame nėra nei Dievo nei gyvenimo prasmės.

Egzistencializmas — keista mišrainė

Trečia filosofinė srovė, kurios įtaka yra jau žymiai mažiau jaučiama Š. Amerikoje, yra egzistencializmas. Nors akademiniuose sluogsniuose ji mažiau pastebima, ji savo literatūriniais veikalais tiesiogiai veikia jaunimą.

Tai keista mišrainė, iš kurios kilo diametraliai priešingos kryptys. Pradėta dano S. Kierhegaardo, ši srovė perėjo eilę pasikeitimų, kol pagaliau išsišakojo į ateistinį ir krikščionišką egzistencializmą. Čia gal reikėtų įterpti, kad ateistinis egzistencializmas buvo pasmerktas 1950 m. popiežiaus Pijaus XII enciklikoje "Humanu generis".

Ko siekia ateistinis egzistencializmas? Pirmąjį egzistencializmo principą žinomas prancūzų rašytojas Sartre yra taip išreiškęs: Žmogus yra tuo, ką jis pats iš savęs padaro. Viskas pasaulyje vyksta pagal tapatybės dėsnį: A yra A ir visada bus A ir nieku kitu. Tik žmogus yra išimtis: jis visą laiką tampa tuo, kuo jis iki šiol nebuvo. Iš šios sąvokos ir kyla egzistencializmo vardas, nes žmogus pirmų pirmiausiai **yra** — egzistuoja, o tik paskui įgyja visas kitas ypatybes, panaudodamas savo valią tapti tuo, kuo jis pasirenka būti.

Tai filosofija, kuriai, kaip K. Jaspers yra pasakęs: "Žmogus yra viskas". Padarydami valią pagrindiniu žmogaus egzistencijos dėsniu ir tokiu būdu duodami jam visišką laisvę (anot Sartre: "Žmogus yra pasmerktas būti laisvu") egzistencialistai suprato, kad tokia padėtis veda į chaosą. Tam išvengti jie užkrovė kiekvienam individui "begalinę atsakomybę" už kiekvieną valios panaudojimą, nes, kaip jie sako, kiekvienas valios aktas neišvengiamai veikia į visos žmonijos likimą. Manau, kad nesunku pastebėti egzistencializmo įtaką į lietuvybės išlaikymą išeivijoje. Savo stoišku valingumu jis gali lietuvybę paskiruose individuose iškelti iki kraštutinumo bei vienašališkumo, o savo radikaliu pesimizmu bei vertybių neturėjimu ją visai suniekinti.

Negalime nepaminėti S. Freudo psichoanalitinių teorijų. Jų įtakos šiandieną dar negalime nustatyti, bet nesuklysime pasakę, jog tos teorijos, leidžiančios žmogui racionalizuoti nepageidaujamus reiškinius ir moralines normas, gali pasidaryti pavojingos mūsų jaunimui išeivijoje, nes lietuvybės išlaikymas ir dabartinių aplinkybių reikalavimai dažnai sukelia psichologines įtampas.

Aš nepaminėjau krikščioniškuių filosofijos sistemų, nes mano tikslas buvo iškelti tai, kas skiriasi nuo Lietuvos sąlygų bei idėjinės aplinkos prieškariniais laikais.

Nepersekiojamas tautiškumas — gležnas

Baigdamas norėčiau, Maironio metų proga, grįžti į Maironio laikus. Mes sakome, kad anuometinės ir

PAKEISTA POZICIJA

Tėvynės Sargas paskutiniame nr. vėl palietė 1941 m. lietuvių tautos sukilimą. Pasisakė **M. G.** ir **Pranas Vainauskas.** Pareiškimą padarė L.K. D.S. Centro Komitetas. M. G. ir Pranas Vainauskas siekia atitiesti **Tėvynės Sargo** 1962 m. (21) V. V. inicialais pasirašiusio autoriaus sujauktą ir sužalotą 1941 lietuvių tautos sukilimo istorinę tiesą. Abu autoriai nekelia klausimo dėl sukilimo, kaip tai padarė V. V., jį pristato kaip vieną iš didingiausių lietuvių tautos pasireiškimų kovoje dėl laisvės.

Pranas Vainauskas rašo: "Tūkstančių jaunų gyvybių auka tikslas pasiektas. Sudaryta Laikinoji Lietuvos Vyriausybė, kuri kraštą valdė...

Tai šviesus, nors ir neilgai trukęs, Lietuvos valstybės buvimo laikotarpis, pakėlęs tautą naujam gyvenimui, paskatinęs su naujom viltim ir parodęs pasauliui tikrąją lietuvių tautos valią.

Lietuvos istorijoje, šalia kitų didingų žygių, 1941 metų sukilimas bus žymimas vienu įžymiausiu lietuvių tautos ryžto ir stiprybės šaltiniu".

Tokius žodžius tegalima tik sveikinti.

Savo pavardės nepasirašęs M. G. taipgi neneigia lietuvių tautos sukilimo fakto, sukilimą laiko herojišku, paneigia V. V. samprotavimus apie sukilimo nebuvimą ir jo išvedžiojimus laiko nelogiškais. Betgi, jei V. V. pasirinko vieną klystkelį, tai M. G. ieško kito klystkelio. Jis rašo: "Pats sukilimas yra dažnai pasisavinamas vienos politinės srovės, ir, atrodo, jis yra tapęs jos vadų savęs garbinimo papuošalu. Iš dažnų to sukilimo paviršutiniškų aprašymų atrodo, kad tada buvo sukilusi ne lietuvių tauta, o viena politinė srovė... Taigi, tas istorinis ir herojiškas tautos epizodas yra reikalingas dar išsamesnių studijų bei išryškinimo. Ta prasme yra pateisinamas Tėvynės Sargo redakcijos leidimas V. V. pasisakyti tuo klausimu savo asmeniškus samprotavimus, suprantama, tikintis, kad tuo pačiu klausimu bus ir daugiau pasisakymų, padedančių giliau įžvelgti į tą reikalą apsvarstyti patį klausimą".

Spaudoje ir 1941 m. sukilimo minėjimuose sukilimas vadinamas tautos sukilimu. Jis priklauso lietuvių tautai. Jei dalis spaudos apie sukilimą ilgus metus tylėjo, kita retomis progomis rašė, o dar kita dalis dažniau jį prisiminė ir ryškino (ko pageidauja ir M. G.), tai dar negalima ką nors kaltinti sukilimo pasisavinimu. **Į Laisvę** didžiai stebina tos savotiškos užuominos apie kažkieno kėslus savintis

---

dabartinės sąlygos lietuviui akademikui ar inteligentui yra labai panašios. Abeji buvo priversti semtis mokslo svetur. Man atrodo, kad paralelė yra klaidinga, nes yra vienas lemiamas skirtumas. Anuo metu lietuvis buvo engiamas ir jo lietuviškumas buvo persekiojamas, o dabartiniu metu lietuvis yra laisvas ta prasme, kad jo lietuviškumas nėra draudžiamas dalykas. Niekas jo netempia į Aliaską už lietuvišką veiklą, niekas jo veikimo netrukdo, nebent mes patys. Ši stoka persekiojimo, mano manymu, ir yra ta priežastis kodėl Maironio laikų lietuvis išlaikė savo tautybę, o dabartinis tremtinys ją lengvai praranda.

sukilimo nuopelnus. Nepažymint, kas, kur, kada ir kaip tą savinimąsi yra reiškęs, tokios bendrybės yra tik lyg kokia partinių dūmų uždanga, paleista pridengti Tėvynės Sargo neapginamai pozicijai. Tokios užuominos juo keistesnės, kad pats anas Tėvynės Sarge tilpęs V. V. rašinys apie kokį sukilimo savinimąsi nekalba, o tik neigte neigia patį sukilimą. Ar V. V. pasisakymas gali prisidėti prie geresnio sukilimo išryškinimo, kai jam 1941 m. sukilimo nebuvo? Neapginama asmeniškų samprotavimų pozicija, kai tik kitame žurnalo nr. M. G. paaiškino apie leidimą V. V. "pasisakyti tuo klausimu asmeniškus samprotavimus", kuriame ir L.K.D.S. Centro Komitetas "randa reikalą pažymėti, kad viršuje nurodytame rašinyje buvo reiškiamos tik paskiro "T. S." bendradarbio mintys, kurios neturi būti identifikuojamos su Centro Komiteto nusistatymu šiais klausimais".

M. G. rašo toliau: Šventi reikalai netinka demagogijai. Pasisakydamas prieš V. V. argumentus laikyti 1941 metų sukilimą tik šiaip partizanine veikla, nenorėčiau būti suprastas, kad pritariu ir visiems tiems, kurie, užuot rimtai V. V. tėzę svarstę ir sukritikavę, griebiasi demogogijos kurstyti partinei neapykantai".

Straipsnio autorius dirbtinai ieško demogogijos kitur, tik ne Tėvynės Sarge paskelbtuose žodžiuose, kad "Sukilimo 1941 metais nebuvo". Betgi pati pozicija pasikeitusi: sukilimas buvo, tik kažkas jį savinasi.

* * *

Draugas kultūriniame priede palietė klausimą: kas nuvedė keletą rašto žmonių į komunistinės Vilnies puslapius, net į pavergtosios Lietuvos komunistinius žurnalus ir leidyklas. Atsakė: charakterio neturėjimas, garbės troškimas, menkavertiškumas ir nesutapimas su lietuviška visuomene. Prieš 11 metų čikagietis dr. A. Margeris bendravo su iš tremties atvykusiais lietuviais, lankėsi rašytojų susirinkimuose, dalyvavo diskusijose. Norėjo būti pripažintas rašytoju. Pasirodė kelios jo menkavertės knygos. Dėl labai žemo literatūrinio lygio jos liko nepastebėtos. Tada dr. A. Margeris pasiuntė knygas į Lietuvą. Propagandiniais sumetimais Lietuvoje jo knyga išleista, nors ir labai apkarpyta. Autorius nuvyko į Lietuvą, atsiėmė honorarą, pasijuto esąs "rašytojas", pradėjo bendradarbiauti komunistinėje spaudoje. Sonė Pipiraitė taipgi lankėsi lietuvių susirinkimuose, dalyvavo įvairiose diskusijose, piršo ir platino savo knygas. Pasijuto nepakankamai įvertinta. Parašė komunistiniam Lietuvos rašytojui A. Veclovai laišką, labai girdama jo komunistinę ir nepriklausomą Lietuvą niekinančią knygą Dienos gimimas. Valstybinė Leidykla Vilniuje išleido jos knygą. Bet... laisvojo pasaulio lietuvius pasiekė ne tik Vilniuje išleista jos knyga, bet ir išspausdintas A. Venclovai rašyto laiško tekstas... Taip ji atkrito nuo lietuviškosios visuomenės Amerikoje. Panaši ir neseniai mirusio L. Zeikaus istorija. Komunistinis Amerikos lietuvių laikraštis po jo mirties paskelbė, jog L. Zeikus buvęs to laikraščio bendradarbis, o jo raštai nusiųsti į Lietuvą. Jį nuvedė rašytojo garbės troškimas ir jo raštų menkavertiškumas. Mažai skiriasi ir A. Šalčiaus istorija. Eilę metų Almaus slapyvardžiu jis bendradarbiavo Amerikos lietuvių spaudoje. Siekė kilti, bet jo vardas pradėjo smarkiai kristi, kai užsispyrusiai pradėjo piršti kultūrinį bendradarbiavimą, kuriame saulėtėkio spalvomis piešė naudą, bet nenorėjo matyti ir slėpė pragaištingą nuostolį. Vėliau Almaus vardas dingo iš lietuvių spaudos puslapių. Komunistinėje Amerikos lietuvių spaudoje atsirado naujas bendradarbis Zienius, kuriuo patriotinė lietuvių spauda atpažino A. Šalčių. A. Šalčius supyko ant Los Angeles lietuvių, kam jie deda pastangas iškelti Lietuvos pa-

VARDAI ĮVYKIUOSE

Prof. Mykolas Biržiška, Lietuvos Nepriklausomybės Akto Signataras, Vilniaus Universiteto Rektorius, mirė Los Angeles mieste rugpiūčio 24, švęsdamas aštuoniasdešimtąjį gimtadienį. Palaidotas rugpiūčio 29 Kalvarijos kapinėse Los Angeles užmiestyje. Lietuvių spauda plačiai aprašė velionies gyvenimą ir atliktus darbus. Buvo gimęs 1882 rugpiūčio 12 (pagal dabartinį kalendorių rugpiūčio 24) Viekšniuose. 1918 gruodžio mėn. Mykolo Šleževičiaus sudarytame kabinete buvo pakviestas švietimo ministeriu. Parašė ir išleido daug stambių knygų, iš kurių labiausiai minėtinos Mūsų raštų istorija, Lietuvių literatūra Vilniaus universitete, Donelaičio gyvenimas ir raštai, Senasis Vilniaus universitetas, Lietuvių Tautos kelias.

Alė Rūta laimėjo Dirvos romano konkursą. Rugsėjo 29 Dirvos metiniame vakare rašytojai Alei Rūtai įteikta pirmoji **Dirvos** romano konkurso 1000 dolerių premija, skirta mecenato Jono Čėsnos, už premijuotą romaną **Kelias į kairę.**

Konkursui buvo pateikta 10 romanų. Jury komisija, kurią sudarė pirmininkas Stasys Santvaras, sekretorius Antanas Gustaitis, nariai Faustas Kirša, Juozas Kapočius ir Viktoras Vizgirda, susirinkę posėdžio 1962 rugsėjo 24 d. Bostone, viešu pasisakymu ir visais balsais nutarė iš 10 atsiųstųjų romanų pripažinti geriausiu ir premijuoti Keleivio slapyvardžiu pasirašytą romaną **Kelias į kairę.**

Jury komisija sprendimą padarė atsižvelgdama į šiuos motyvus:

Savo tematika veikalas aprėpia eilę mūsų šiandieninio gyvenimo problemų. Romano kūrėjas subtiliai atkuria tradicinį lietuvį ūkininką, įsikūrusį JAV, ir pastangas naujųjų ateivių, atkakliai siekiančių laimėti medžiaginę gerovę. Autorius pasisako savaimingu ir meniškai dailiu stiliumi, mūsų grožinės literatūros baruose nauja ir įdomia kompozicija, veikalo veikėjai gyvi, spalvingi, įdomūs psichologiniu ir meniniu požiūriu. Romano autorius, su meile vaizduodamas lietuvį išeivį, sukūrė vientisą kūrinį, dvelkiantį žmogaus būties džiaugsmu, sielvartu ir tragizmu. **Kelias į kairę** atspindi betarpiškai rašytojo talentą ir kūrybinį meistriškumą.

Alė Rūta 1955 laimėjo **Draugo** romano konkursą **Trumpa diena.** Ji yra uoli spaudos bendradarbė, rašytoja ir poetė. Eilė jos parašytų ir išspausdintų knygų apima poeziją, noveles, romanus, eiliuotus vaidinimus vaikams.

Alė Rūta (Nakaitė - Arbienė) su šeima gyvena Kalifornijoj.

Vladas Baltrušaitis, buv. Lietuvos Valstybinio operos teatro solistas, 1962 liepos 14 sulaukė 50 m. amžiaus.

Jurbarkietis, gimė 1912 liepos 14. Gimnaziją baigęs Jurbarke, įstojo į Kauno konservatoriją. Debiutui į Lietuvos operą pasirinko Germont rolę G. Traviatoj. Pirmuoju pasirodymu susilaukė iškilaus pasisekimo ir įvertinimo. Dainuodamas Vilniaus operoj sukūrė neužmirštamą Rigoletto. Dabar Vladas Baltrušaitis su šeima gyvena Brooklyne.

Juozas Keliuotis, Lietuvoje palikęs ir ilgus metus Sibire kalintas vienas

---

vergimo bylą Jungtinėse Tautose. Rašė laiškus kongresmanams, prašydamas losangeliečių pastangų neremti ir veikti į Amerikos vyriausybę, kad ji pripažintų dabartinę Lietuvos padėtį. Tolesnis žingsnis — jo kelionė į pavergtą Lietuvą. Štai kur pasuko kultūrinio bendradarbiavimo skleidėjas.

iš ryškiausių nepriklausomos Lietuvos naujos dvasios kultūrininkų, rugpiūčio mėn. sulaukė 60 m. amžiaus.

Juozas Keliuotis gimė 1902 rugpiūčio 22 Joniškio kaime, Rokiškio apskrityje. Baigęs Panevėžio gimnaziją, studijavo Teologijos - Filosofijos fakultete Kaune. Gavęs licenciato laipsnį, 1926 m. Liet. Katalikų Mokslo Akademijos buvo išsiųstas studijuoti žurnalistiką Sorbonoje, Paryžiuje. Jo pamėgtieji mokslai buvo filosofija, literatūra, žurnalistika, menas ir sociologija. 1935 pakviestas Teologijos - Filosofijos fakultete dėstyti žurnalistiką, o 1942-44 m. buvo žurnalistikos katedros vedėjas. Jaunystėje redagavo **Pavasarį, Ateities Spindulius,** iš Paryžiaus grįžęs trumpą laiką redagavo dienraštį **Rytą.**

Juozas Keliuotis ypač didelių nuopelnų turi kaip plataus masto žurnalo **Naujoji Romuva** sumanytojas, organizatorius, leidėjas ir redaktorius. Jo redaguotojo žurnalo puslapiai ir dabar nėra pasenę. Yra parašęs romaną **Svajonės ir siaubas,** studiją **Visuomenės idealas,** išvertęs L. Bertrando **Šv. Augustinas,** redagavo literatūros almanachą **Granitą.**

Juozas Keliuotis nuo 1944 rusų komunistų buvo daug kartų kankinamas per tardymus kalėjimuose, daug paniekinimo, dvasiškų ir fiziškų kančių turėjo pakelti per eilę metų sovietinėse koncentracijos stovyklose, kur jis buvo ištremtas dviem atvejais.

Pavergtoje Lietuvoje išleistoje **Lietuvių literatūros istorijos** trečiame tome jis vadinamas nacionalistu, klerikalu, savo kritikos straipsniais ir **Naujosios Romuvos** žurnalu tarnavusiu kapitalizmui, buržuazijai, reakcijai.

Grąžintas iš Sibiro su labai palaužta sveikata, jis keletą metų gyveno prisiglausdamas pas pažįstamus Vilniuje. 1962 oficialiai pripažintas invalidu. Jam leista išsinuomuoti kambarėlį valdiškame name. Jo paguoda ir beveik vienintelis maistas dvasiai dabar yra knygos, ypačiai prancūziškos knygos.

Kun. Simonas Morkūnas, lietuvių šv. Kazimiero parapijos klebonas Sioux City, Iowa, atšventė 60 m. amžiaus ir 29 m. kunigystės sukaktis. Dvigubos sukakties proga Lietuvių Fondui paskyrė 1000 dol.

Sukaktuvininkas yra ukmergietis. Nepriklausomoj Lietuvoj baigė Kauno kunigų seminariją ir VDU Teologijos - Filosofijos fakultetą. Paskirtas Prisikėlimo bažnyčios vikaru, be tiesioginių pašaukimo pareigų, uoliai dirbo socialinės globos srityje. Įkūrė senelių prieglaudą, eilę vaikų darželių, jo pastangomis pastatyti senelių prieglaudos namai.

Kun. dr. Pr. Gaida-Gaidamavičius šiais metais švenčia 25 m. kunigystės sukaktį. Sukakčiai paminėti Toronte sudarytas specialus komitetas.

Pranas Gaida - Gaidamavičius gimė 1914 sausio 26 Bajorų kaime, Želvos valsč., Ukmergės apsk. 1927 baigęs Širvintų progimnaziją, 1931 baigė Kėdainių gimnaziją. Tais pačiais metais įstojo į VDU Teologijos - Filosofijos fakultetą ir Kauno kunigų seminariją. Kunigu įšventintas 1937. Studijas gilino Muensterio ir Freiburgo universitetuose. Freiburgo universitetas jam suteikė teologijos daktaro laipsnį. Studijas dar gilino Louvaino universitete. 1950-52 filosofijos dėstytojas Mont - Laurier, J.Q. seminarijoj, Kanadoje. 1954 pradėjo dirbti **Tėviškės Žiburių** redakcijoj. Dr. A. Šapokai mirus, nuo 1961 **Tėviškės Žiburių** vyr. redaktorius.

Sukaktuvininkas yra gerai žinomas savo parašytomis knygomis: Išblokštasis žmogus, 1951 m., Milžinas, didvyris ir šventasis, 1955 m., Didysis nerimas, 1961 m. Lietuvoje kartu su kun. V. Mankeliūnu iš vokiečių kalbos išvertė Tihamer Toth Jaunosios sielos auklėjimas, 1935. Renka medžiagą a. a. arkiv. T. Matulionio monografijai.

Žvilgsnis knygų lentynon

Lithuania Land of Heroes Leonardo Valiuko knyga yra dar vienas vertingas įnašas į anglų kalba literatūrą apie Lietuvą. Knyga puikiai paruošta, nes joje nėra abstrakcijų, o dokumentais pagrįsta medžiaga, liečianti mūsų tautos istoriją ir ypač rezistencijos metus. Pažymėtina, kad leidinys yra skirtingo charakterio negu knyga apie partizanus **Warfare on the Amber Coast.** L. Valiukas tiksliai ir dokumentais iliustruodamas nušviečia lietuvių tautos rezistenciją visų okupacijų metais, prieš tai Lietuvą gražiai pristatydamas, kaip laisvę mylinčią tautą ir pavaizduodamas jos pažangą nepriklausomo gyvenimo metais. Be šimto puslapio teksto, apie kita tiek yra įdomių iliustracijų, kurios vaizduoja įvairius nepriklausomos Lietuvos atsiekimus. Gana įdomiai, niekeno beveik neliesta tema, autoriaus yra aprašytos lietuvių pastangos už Lietuvos laisvę laisvajame pasaulyje.

Įdomu ir vertingu straipsniu pavaizduotas ir sovietų genocidas Lietuvoje, pateikta skaičiais, kiek ir kada buvo ištremta lietuvių. Iš viso ši knyga paruošta trumpai, dokumentuotai, ir kiekvienas, besidomįs lietuvių tauta, galės lengvai sužinoti apie jos istoriją ir kovas už laisvę. Ši knyga vertinga dovana visiems lietuvių draugams ne lietuviams. Knygą išleido **Lietuvių Dienų** leidykla, įrišta į kietus viršelius, kainuoja 4 dol. 75 centus. Viršelio aplankas arch. E. Arbo, kuriame yra ir lietuvaitės (Žibutės Balsytės-Brinkienės) nuotrauka.

Knygos autorius Leonardas Valiukas, baigęs politinius mokslus magistro laipsniu Kalifornijos universitete, būdamas aktyvus visuomenininkas, padarė labai naudingą darbą, paruošdamas Lietuvos laisvės reikalui reikšmingą leidinį.

Kunigas Dievo ir žmogaus tarnyboje yra naujas prel. M. Krupavičiaus veikalas. Prel. M. Krupavičių žinojome daugiau kaip valstybininką, tačiau neseniai pasirodžiusi jo knyga rodo, kad autorius yra taip pat nemažesnis mokslo žmogus, puikiai atskleidžiąs dabartiniuose laikuose apaštalaujančio kunigo, o ir pasauliečio kataliko, paskirtį. Knyga, kurią išleido **Draugo** knygos klubas, yra gana didelės apimties, turi net 720 psl. Tačiau ji galėjo būti apie trečdalį mažesnė, jeigu būtų atskira knyga išėjusi viena knygos dalis — Kunigas liturgijos tarnyboj, kuri, atrodo, gerokai savo turiniu skiriasi. Tada likusioji knygos dalis būtų parankesnė vartoti ir kaip pati knyga būtų vieningesnė. Tačiau tai ne esminis reikalas, nes šiaip knyga vienas geriausių tos rūšies veikalų mūsuose. Naujai, gyvai ir įdomiai, parodydamas plačią erudiciją, prel. M. Krupavičius vaizduoja kunigo ir kataliko inteligento uždavinius žemėje. Kiekvienam katalikui knygą būtų pravartu perskaityti, kad sustiprintų ir praplėstų savo religinį akiratį, kuris, trūkstant tos srities literatūros, dažnai būna paviršutiniškas. Žinoma, kiekvieno kunigo net būtina pareiga šią knygą perskaityti, nes ne vienam daug kas būtų nauja, tai matyti stebint mūsų katalikiškąją veiklą. Prel. M. Krupavičiaus ši knyga katalikiška prasme turėtų reikšti tą patį, kaip dr. J. Girniaus **Tauta ir tautinė ištikimybė** tautine prasme. Pastarosios beveik nebėra, tačiau vargu ar būtų galima taip pasakyti apie pirmąją. Priklausyti kokiai nors grupei dar nereiškia turėti užtikrintus skaitytojus. Prel. M. Krupavičius savo knygoj jaučia laiko pulsą, todėl baigdami šį škicinį pačios knygos paminėjimą, cituojame iš knygos skyriaus Pamokslas ir kultūra, reikšmingą sakinį: "Aišku, kad visuomenėj tik tuomet galėsime sėkmingai dirbti, kai gerai pažinsime visas laiko dvasios apraiškas ir mokėsime prabilti suprantama laiko kalba".

Lituanus žurnalo 1962 m. 1 - 2 numeris paskirtas lietuvių rezistencijai. Pačiame pirmame straipsnyje "Resistance" kalbama iš esmės apie rezistenciją ir lietuvių pastangas išsilaisvinti. Vaclovo Biržiškos straipsnyje rašoma apie laikinąsias Lietuvos vyriausybes istorijos tekmėje. Stasys Daunys rašo apie rezistenciją prieš bolševikus 1941 m. Straipsnyje nurodoma, kaip organizavosi lietuviai ir kaip kovojo pirmaisiais okupacijos metais. Stasys Raštikis savo straipsnyje rašo apie Laikinosios Lietuvos vyriausybės santykius su vokiečių okupacijos atstovais. Algimantas Gureckas rašo apie rezistencija vokiečių okupacijos metais, o Tomas Remeikis apie rezistneciją antrosios bolševikų okupacijos metu. Kadangi amerikiečiai nemėgsta tuščios gražbilystės, visi straipsniai iliustruoti gausia dokumentine medžiaga. Taip yra nemaža su rezistencija susijusių nuotraukų, o taip pat rezistencinės dvasios meno kūrinių.

Numeryje labai gausu tikros dokumentinės medžiagos apie okupacijas, įsakymus areštam, apie komunistų paskelbtą amnestiją, o taip pat įdėta partizanų iš Lietuvos popiežiui Pijui XII atnešto laiško ištrauka. Iš viso numeryje gali rasti medžiagos visi, kurie domisi Lietuvos kančios ir heroizmo metais. Šis Lituanus numeris parodo, kad jaunieji mūsų akademikai, susispietę į gausų redakcinį kolektyvą, atlieka nuostabiai puikų darbą Lietuvos laisvinimo reikaluos. Lituanus daug prisidėjo prie lietuviškosios rezistencijos pristatymo parauliui, kurią šiais metais itin vaizdžiai atskleidė K. V. Tauras knyga "Guerilla Warfare On The Amber Coast" ir L. Valiukas savo leidiniu "Lithuania Land Of Heroes".

Kan. Antano Steponaičio atsiminimų knyga „Tėvynėj ir pasauly" yra dar vienas mūsų atsiminimų literatūrą praturtinąs leidinys. Knyga spausdinta tėvų pranciškonų spaustuvėje Brooklyne, 320 psl., įrišta į kietus viršelius, kaina ir leidėjas nepažymėti. Knygą autorius pavadino apybraižomis ir atsiminimais ir tai padaryta labai tiksliai, nes autorius neapsiriboja vien tik savo asmeniška patirtimi, bet daro vienokių ar kitokių Lietuvos ir pasaulinių įvykių apžvalgų. Knygoj apstu įvairios istorinės medžiagos o kadangi gale yra vardynas, tai ta medžiaga nėra sunku pasinaudoti. Autorius yra gimęs 1883 m., taigi ir aprašomieji įvykiai užima gana ilgą laiką. Autorius aprašo caro laikotarpį, revoliucijos metus, pirmą pasaulinį karą, laisvuosius Lietuvos gyvenimo metus, katalikiškąją akciją, darbą kalėjime, antrąjį pasaulinį karą ir okupacijas, tremtinių gyvenimą laisvame pasaulyje. Paskutiniame skyriuje, Prie kryžiaus kalno, autorius sumini visus Lietuvą ištikusius vargus. Tad jau nebe atsiminimai, bet stebėtojo užrašai, arba tikriau sakant, surinkta medžiaga, kuri nors daugeliui ir žinoma, bet gerai, kad yra sutelkta vienoj vietoj ir tuo pasitarnaus ieškantiems medžiagos apie komunizmą. Iš autoriaus padėkos įvade matyti, kad patarimais ir medžiagos parūpinimu prie knygos prisidėjo istorikas prof. Sužiedėlis, kuris taip pat taisė rankraščio kalbą ir padėjo sudaryti vardyną. Tai be abejo išėjo knygai į naudą, kuri įdomi pasiskaityti ir taip pat vertinga kaip istorinės medžiagos rinkinys.

Į LAISVĘ AUKOJO:

Kun. P. Larinaitis 10 dol.

Dr. A. Jurkus, Kanada, 9 dol., kun. P. Dauknys, Australija, 5 dol., S. Gedminas, Australija, 5 dol., dr. V. Adomavičius 4 dol., A. J. Sabalis 4 dol., J. Virbalis, V. Kazlauskas po 3 dol. Po 2 dol. aukojo: S. Barzdukas, V. Čyvas, K. Dabulevičius, G. Dragunevičius, L. Padleckas, Vl. Palubinskas, M. Palūnas, dr. Z. Prūsas, L. Reivydas, V. Ročiūnas. Po 1 dol. aukojo dr. V. Vardys ir V. Volertas.

Mieliesiems žurnalo rėmėjams nuoširdžiai dėkoja

Į Laisvę administracija

KOMUNISTŲ KULTŪRINIS POGRINDIS AMERIKOS LIETUVIŲ TARPE

Lapkričio 11 d. Čikagoje įvykusiame Lietuvių Fronto Bičiulių Čikagos Apygardos susirinkime svarstytas klausimas: kaip reiškiasi komunistinis kultūrinis pogrindis Amerikos lietuvių tarpe. Susirinkimą atidarė pirm. Vl. Būtėnas. Kalbėjo A. Baronas, Stasys Daunys, Vladas Būtėnas. Pranešimų moderatorium buvo dr. Petras Kisielius. Susirinkime dalyvavo per 100 bičiulių ir svečių. Diskusijose pasisakė L. Prapuolenis, inž. V. Naudžius, inž. Br. Nainys, K. Bružas, stud. Rudys, Venclova ir kiti. Susirinkimas, išklausęs pranešimų ir diskusijų dėl kultūrinio bendradarbiavimo su okupuotu kraštu, vienbalsiai priėmė šį nutarimą:

1. Bendradarbiavimas su okupuoto krašto bet kuriom institucijom reiškia okupacijos pripažinimą, okupantui talkininkavimą, Lietuvoj likusių žmonių išdavimą ir išeivijos rezistencijos pasmerkimą.

2. Laisvajam pasauly esantieji mūsų rašytojai, muzikai, dainininkai, dailininkai ir kiti menininkai bei kultūrininkai yra dalis avangardo, kovojančio už Lietuvos laisvę, ir jie atlieka tautai tas pareigas, kurių pati tauta, būdama pavergta, negali atlikti. I juos pirmoj eilėj kaip tik ir yra nukreiptos okupanto pinklės, kurioms jie, kaip lietuviai, turi besąlyginiai pasipriešinti.

Į LAISVĘ ATSTOVYBĖS

Anglijoje: S. Nenortas, 1, Ladbroke Gardens, London, W. 11,

Australijoje: N. Butkūnas, 9 Cowper St., St. Kilda South, Victoria.

Italijoje: Dr. Z. Ivinskis, Via Verbania 28, Interno 18, Roma

Jungtinėse Valstybėse: A. Salys, 6540 So. Artesian Ave., Chicago 29, Illinois. Telef. RE 7-6621; J. Ažuolaitis, 2012 N. Catalina St., Los Angeles, Calif.; A. Gaigalas, 335 Titan St., Philadelphia, Pa. Telef. HO 7-4176; V. Vaitkus, 85 Arnold St., Waterbury, Conn.; V. Ročiūnas, 1892 Lampson Rd., Cleveland 12, Ohio.

Kanadoje: Vytautas Aušrotas, 180 Glenholme Ave., Toronto 10, Ont.; A. Bumbulis, 200 Indien Grove, Toronto, Ont.; V. Barisas, 336 Clinton, Windsor, Ont.

Švedijoje: P. Duda, Markvards g. 9, Stockholm, Va.

Šveicarijoje: Dr. P. Radvila, Werkgasse 50, Bern

Vokietijoje: Zigmas Kungys (22b) Mainz, Ebersheimerweg 47.